

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

Bc. Šárka Prágrová, DiS.

**Rádio Stalin jako příklad českého pirátského
rozhlasového vysílání**

Diplomová práce

Praha 2017

Autor práce: **Bc. Šárka Prágrová, DiS.**

Vedoucí práce: **PhDr. Jan Křeček, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2017

Bibliografický záznam

PRÁGROVÁ, Šárka. *Rádio Stalin jako příklad českého pirátského rozhlasového vysílání*. Praha, 2017. 86 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Jan Křeček, Ph.D.

Abstrakt

Diplomová práce „Rádio Stalin jako příklad českého pirátského rozhlasového vysílání“ si klade za cíl komplexně představit rozhlasovou stanici Rádio Stalin, která vysílala v říjnu 1990 v Praze. Práce zasazuje vysílání Rádía Stalin do kontextu dobových událostí a s nimi souvisejících změn v oblasti politiky, ekonomiky, společnosti a médií, ale také do kontextu pirátského rozhlasového vysílání. Důraz je kladen především na mediální transformaci a změny legislativního rámce v oblasti rozhlasového vysílání po roce 1989. Vysílání Rádía Stalin je popsáno zejména prostřednictvím metody orální historie, kdy byly vedeny osobní rozhovory s několika jeho spoluzakladateli. Volba této metody je dána především absencí či nedostupností jiných zdrojů. Částečně je však využit dobový tisk.

V této práci se podařilo vytvořit celkový obraz Rádía Stalin, kdy je možné blíže si představit situaci a podmínky, v nichž rádio vznikalo, období před začátkem vysílání, průběh vysílání, ukončení vysílání a jeho následné pokračování. Přínosem této práce je připomenutí tohoto často opomíjeného rádia, které má své místo v historii českého rozhlasového vysílání. Rádio Stalin je zároveň první soukromou rozhlasovou stanicí u nás, jejíž příběh je souhrou mnoha šťastných náhod. Vysílání tohoto rádia, jehož cílem bylo vyplnit chybějící mezeru, dlouhodobě obohatilo český éter.

Abstract

Diploma thesis „Radio Stalin as an example of Czech piracy radio broadcast“ is aimed to complexly present radio station Radio Stalin which was broadcasting in

October 1990 in Prague. Radio Stalin is presented in the context of events of that time and related changes in politics, economy, society and media and in the context of piracy radio broadcast. First of all the emphasis is put on media transformation and changes in legislative framework of radio broadcasting after 1989. Radio Stalin is described through the method of oral history when interviews were held with its several cofounders. This method was chosen because of absence or unavailability of other sources. However, press is used partly.

In this thesis is created overall picture of Radio Stalin. It is possible to imagine the situation and conditions in which was this radio created, the period before the start of broadcasting, the broadcasting process, the end of its broadcasting and the continuation of it. The benefit of thesis is the reminder of this often neglected radio which has its own place in the history of Czech radio broadcasting. Radio Stalin is the first private radio station in Czechoslovakia which story is an interplay of many happy coincidences. This radio goal was to fill the missing gap and it enriched in long-term the Czech ether.

Klíčová slova

Rádio Stalin, Rádio Ultra, Rádio 1, Totalitní zóna, rozhlasové vysílání, Československý rozhlas, pirátství, mediální transformace, Československo

Keywords

Radio Stalin, Radio Ultra, Radio 1, Totalitarian zone, radio broadcasting, Czechoslovakia radio, piracy, media transformation, Czechoslovakia

Rozsah práce: 149 120 znaků včetně mezer

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 19. května 2017

Šárka Prágrová

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Janu Křečkovi, Ph.D. za odborné vedení práce, pomoc a cenné připomínky. Dále bych chtěla poděkovat PhDr. Jakubu Končelíkovi, Ph.D. za konzultaci metodologické části práce.

schváleno

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK											
Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce											
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:											
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Bc. Šárka Prágrová, DiS.	Razítko podatelny: <table border="1"><tr><td colspan="2">Univerzita Karlova v Praze</td></tr><tr><td colspan="2">Fakulta sociálních věd</td></tr><tr><td>Došlo dne:</td><td>25-05-2016 -1-</td></tr><tr><td>Čj: 1866</td><td>Příloh: _____</td></tr><tr><td colspan="2">Přijímáno: _____</td></tr></table>	Univerzita Karlova v Praze		Fakulta sociálních věd		Došlo dne:	25-05-2016 -1-	Čj: 1866	Příloh: _____	Přijímáno: _____	
Univerzita Karlova v Praze											
Fakulta sociálních věd											
Došlo dne:		25-05-2016 -1-									
Čj: 1866	Příloh: _____										
Přijímáno: _____											
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2015/2016											
E-mail diplomantky/diplomanta: sarka.pragrova@gmail.com											
Studijní obor/forma studia: Mediální studia/prezenční											
Předpokládaný název práce v češtině: Radio Stalin jako příklad českého pirátského rozhlasového vysílání											
Předpokládaný název práce v angličtině: Radio Stalin as an example of the Czech pirate radio											
Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013) (diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí) LS 2016/2017											
Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků): V 90. letech u nás postupně začaly vznikat soukromé rozhlasové i televizní stanice a byl vytvořen duální systém vysílání. V případě rozhlasu na počátku tohoto zlomu stálo pirátské vysílání rádia Stalin, na konci státního monopolu Československého rozhlasu. Sice byla doba již poněkud svobodnější, rádio ale nemělo na vysílání licenci (chyběla totiž potřebná legislativa), a proto bylo označováno jako pirátské. Vysílání, které trvalo pouhých sedm dní v říjnu 1990, začalo vysílat během výstavy Totalitní zóna, která probíhala na pražské Letenské pláni pod bývalým Stalinovým pomníkem. Rádio Stalin je dodnes považováno za pravděpodobně první novou nezávislou rozhlasovou stanicí, která začala vysílat po roce 1989, jehož fungování mělo silný dopad na tehdejší společnost a vzpomíná se na něj dodnes. Důvod jeho vzniku byl prostý – začít vysílat konečně něco jiného, zajímavého, moderního a vyplnit mezeru, která tu chyběla. Tématu se v době, kdy bylo aktuální, věnoval zejména tehdejší tisk a pravděpodobně i vysílání Československého rozhlasu a televize. Co se týče odborných publikací, podrobněji se mu doposud nevěnovala žádná kvalifikační práce, případně pouze zmínkou. Podobně i mezi odbornými publikacemi věnujícím se médiím se jedná spíše o pouhé zmínky (až na jednu výjimku). Pravidelně se tématu věnují články, rozhovory či reportáže i v pozdější době, ovšem většinou ve spojitosti s výročím X let, které uplynuly od jeho fungování. Co se týče ostatní literatury, nepodařilo se mi doposud nalézt publikaci, která by se tématu rádia Stalin věnovala podrobněji.											
Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků): Předpokládaným cílem této diplomové práce je komplexní formou představit vysílání pirátské rozhlasové stanice Stalin, která vysílala v říjnu 1990 v Praze. V první části seznámit jednak s mediální a okrajově i politickou situací té doby, jednak také s legislativním rámcem v oblasti rozhlasového vysílání, potažmo jeho změnami po roce 1989. V druhé části pak seznámit jednak s pirátským rozhlasovým vysíláním a jeho konkrétními příklady, jednak komplexně představit vysílání rádia Stalin a to i prostřednictvím rozhovorů s jeho zakladateli či redaktory apod.											
Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu): Předpokládaná struktura práce, která počítá s možnými menšími úpravami či změnami, je následující: 1) Mediální situace v Československé republice na přelomu 80. a 90. let 20. století <ul style="list-style-type: none">• historický úvod z hlediska společnosti a politiky• mediální situace v té době, změny v oblasti médií											

- tisk, rozhlas, televize
- 2) Legislativní rámec v oblasti rozhlasového vysílání a jeho změny po roce 1989
 - zákony původní a nové
 - zásadní změny, které přinesla nová legislativa
- 3) Pirátství
 - stručná historie pirátství
 - pirátské vysílání obecně
 - pirátské rozhlasové vysílání (příklady)
- 4) Rádio Stalin
 - doba, místo vysílání a jeho historie
 - okolnosti vzniku a jeho průběh
 - zánik rádia Stalin a jeho pokračování v podobě Rádía 1

Rozhovory

- se zakladateli/spoluzakladateli rádia Stalin
- redaktory rádia Stalin
- případně se současnými zaměstnanci Rádía 1 apod.

Vymezení podkladového materiálu (např. titul periodika a analyzované období):

- dobový tisk (Mladá fronta, Rudé právo, Lidové noviny, Mladý svět atp.) – rok 1990 (okolo vysílání rádia Stalin), nejspíše i počátek roku 1991
- archivní záznamy (jingly, reklamy, rozhovory atp.)

Metody (techniky) zpracování materiálu:

- analýza dokumentů a archivních záznamů, rešerše vybrané literatury a tisku
- rozhovory s vybranými lidmi

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

- BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada Publishing a.s., 2011. ISBN 978-80-247-3028-8.
Kniha mapuje vývoj českých médií od vzniku knihtisku v polovině 15. století až po současnost. Zabývá se také historií vysílacích médií existujících zhruba od 20. let 20. století. Historický vývoj našich médií je zasazen do kontextu českých i světových dějin a vývoje masmédií ve světě.
- KÖPPLOVÁ, Barbara. 2003. *Dějiny českých médií v datech: rozhlas, televize, mediální právo*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0632-1.
Chronologický přehled historického vývoje československého a českého rozhlasového a televizního vysílání a legislativy týkající se dané oblasti.
- Zákon ze dne 31. ledna 1964 o Československém rozhlase
- Federální shromáždění České a Slovenské Federativní republiky 1992 o Československém rozhlase
- Zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání č. 468/1991 Sb.
- Zákon č. 484/1991 Sb. o Českém rozhlase
Zákony vztahující se k tématu diplomové práce, tedy k části zabývající se legislativním rámcem a jeho změnami v období kolem fungování rádia Stalin.
- MORAVEC, Václav, Mgr. *Vývoj koncepce rozhlasového vysílání v České republice*. In: sborník Svět rozhlasu 04/2000 (str. 11-14). 1. vydání. Český rozhlas, úsek komunikace. Praha: 2000.
Autor v první části příspěvku shrnuje závěry své diplomové práce na téma *Deset let duálního systému v ČR* a v druhé části pak odpovídá na otázky související s dalším vývojem duálního systému rozhlasového vysílání. Mezi ně patří i otázka ohledně úkolu a očekávání od

soukromého rozhlasového vysílání nebo otázka vztahu vysílatele veřejné služby a soukromých rádií.

- GIRARD, Bruce. *A Passion for Radio: Radio Waves and Community*. Bruce Girard & Comunica, 2001. ISBN 90-5638-0834.
Součástí této knihy je příspěvek Stanislava Perknera a Barbary Kent *Radio Stalin to Radio One: The first independent station in Czechoslovakia*. Seznamuje se základními informacemi o rádiu Stalin od stručného úvodu do historie rozhlasu u nás přes vznik a fungování rádia Stalin až po jeho zánik a změnu na již legální vysílání Rádia 1, které existuje dodnes.
- JOHNS, Adrian. *Piráťství: boje o duševní vlastnictví od Gutenberga po Gatese*. Brno: Host, 2013. ISBN 978-80-7294-711-9.
Kniha představuje pirátství ve smyslu zcizování duševního vlastnictví a jeho dějiny od raného novověku do současnosti. Jeho důsledky ovlivňují vznik, distribuci a využití nápadů či technologií a týkají se ideálů autorství a tvořivosti. Zabývá se různými druhy pirátství v širokých kulturněhistorických souvislostech.
- HENDY, David. *Radio in the Global Age*. Cambridge: Polity Press, 2000. ISBN 0-7456-2069-8.
Kniha představuje široký úvod do role rozhlasu v současné společnosti a to v globálním kontextu. Klade důraz na dopad internetu, digitalizace a globalizace na politickou ekonomii rozhlasu i důraz na spojení mezi hudbou a rozhlasem aj.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

- Specifika alternativních rozhlasových formátů pro posluchače mladších věkových kategorií (2013)
- Právní úprava rozhlasového a televizního vysílání v České republice (2012)
- Autorskoprávní aspekty rozhlasového vysílání (2012)

Datum / Podpis studenta/ky

24.5.'16 Prágorová

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzují, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

KREJČEK JAN

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

25.5.'16

Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT **VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ** A VE **DVOU** VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNÝ FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI **VYZVEDNOUT** V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A **NECHAT VEVÁZAT** DO OBOU VÝTIŠKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE NA IKSŽ SCHVALUJE VEDOUcí PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY.

Obsah

ÚVOD.....	2
1. TEORETICKÁ ČÁST	4
1.1 <i>Československo na přelomu 80. a 90. let 20. století</i>	4
1.1.1 <i>Historický úvod z hlediska společnosti a politiky.....</i>	4
1.1.2 <i>Mediální situace na přelomu 80. a 90. let 20. století</i>	6
1.1.3 <i>Změny v oblasti tisku, rozhlasu a televize</i>	10
1.2 <i>Legislativní rámec v oblasti rozhlasového vysílání a jeho změny po roce 1989.....</i>	14
1.3 <i>Piráství.....</i>	18
1.3.1 <i>Stručná historie pirátství.....</i>	18
1.3.2 <i>Pirátské rozhlasové vysílání a jeho příklady.....</i>	20
2 METODOLOGICKÁ ČÁST	23
2.1 <i>Definice orální historie.....</i>	23
2.2 <i>Přínos orální historie.....</i>	23
2.3 <i>Limity orální historie</i>	24
2.4 <i>Formy využití orální historie</i>	25
2.5 <i>Metoda orální historie</i>	25
2.6 <i>Výběr narátorů.....</i>	26
3 VÝZKUMNÁ ČÁST	27
3.1 <i>Pomník J. V. Stalina na Letenské pláni.....</i>	27
3.2 <i>Období před začátkem vysílání.....</i>	29
3.3 <i>Festival Totalitní zóna</i>	35
3.4 <i>Průběh vysílání Rádía Stalin</i>	40
3.5 <i>Ukončení vysílání.....</i>	51
3.6 <i>Pokračování Rádía Stalin: Rádio Ultra, Rádio 1</i>	57
ZÁVĚR	64
SUMMARY	66
POUŽITÉ ZDROJE	68
SEZNAM PŘÍLOH.....	73
PŘÍLOHY.....	74

Úvod

Události v roce 1989 v Československu vedly k významným změnám v oblasti politiky, ekonomiky, společnosti a médií. Na počátku 90. let probíhala mediální transformace v oblasti tištěných médií, rozhlasového a televizního vysílání. V oblasti rozhlasového a televizního vysílání byl vytvořen tzv. duální systém vysílání, v němž vedle sebe existují média veřejné služby a média soukromá. Pro téma této diplomové práce jsou stěžejní zejména změny v oblasti rozhlasového vysílání a vznik prvních soukromých rozhlasových stanic. První takovouto stanicí v Československu bylo Rádio Stalin, které je zároveň ústředním tématem této práce. Rádio Stalin vysílalo v říjnu 1990 v rámci festivalu Totalitní zóna, který probíhal v prostorách pod bývalým Stalinovým pomníkem na Letenské pláni v Praze. Vysílání Rádía Stalin je označováno jako pirátské, protože probíhalo bez potřebné licence, kterou se ovšem rádio snažilo získat. V té době ještě chyběla mediální legislativa, která by soukromé či nezávislé vysílání umožňovala. Zakladatelé Rádía Stalin chtěli vysílat něco nového, být nezávislí na Československém rozhlase a vyplnit tak doposud chybějící mezeru v rozhlasovém vysílání. Zpracovat toto téma jsme se rozhodla zejména proto, že se mu dosud v daném rozsahu nevěnovala žádná odborná či jiná práce. Vysílání Rádía Stalin je pojímáno jako fenomén své doby, a proto si zaslouží větší pozornost. V průběhu zpracovávání této práce jsem ovšem narazila na diplomovou práci z roku 2015 zpracovanou při Univerzitě Jana Amose Komenského v Praze, která se Rádiem Stalin zabývá.¹ Na základě konzultace s vedoucím práce jsem se rozhodla v práci pokračovat, protože struktura, pojetí a zejména použité zdroje v předkládané diplomové práci se od té z roku 2015 podstatně liší. Výzkumná část předkládané diplomové práce je založena především na rozhovorech s vybranými narátory, zakladateli Rádía Stalin a jeho posluchači.

Cílem předkládané diplomové práce je komplexní formou představit vysílání Rádía Stalin, a to zejména prostřednictvím metody orální historie, která byla zvolena na základě absence či nedostupnosti jiných relevantních zdrojů. Vysílání Rádía Stalin bude představeno také v kontextu tehdejších událostí a změn v oblasti médií s důrazem na změny v oblasti rozhlasového vysílání, ale i v kontextu pirátského rozhlasového vysílání.

¹ KOMÁREK, Václav. *Fenomén Rádía Stalin*. Praha, 2015. 63 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Jana Amose Komenského Praha, Obor Sociální a mediální komunikace. Vedoucí diplomové práce Mgr. Roman Bradáč.

Předkládaná diplomová práce je rozdělena do tří částí, teoretické, metodologické a výzkumné. V teoretické části budou připomenuty klíčové události v Československu na přelomu 80. a 90. let 20. století z hlediska společnosti a politiky, celková mediální situace v této době s důrazem na snahu o prolomení informačního monopolu ze strany státních médií, na průběh mediální transformace a na stěžejní změny v oblasti tištěných médií, rozhlasového a televizního vysílání. Dále budou podrobněji zmapovány změny v oblasti rozhlasového vysílání a jeho legislativního rámce, které měly dopad na prudký rozvoj soukromých rozhlasových stanic v průběhu 90. let. V závěru teoretické části pak bude stručně představena historie pirátství a uvedeny příklady českého a zahraničního pirátského rozhlasového vysílání. Metodologická část práce se zaměří na definici zvolené výzkumné metody orální historie, na její přínosy, limity a možné formy jejího využití. V metodologické části bude také zdůvodněn výběr této metody a způsob oslovování jednotlivých narátorů. Výzkumná část práce se pak bude věnovat samotnému Rádiu Stalin. V první části bude stručně představena historie místa vysílání rádia, od něhož je název rádia odvozen. Dále bude zejména na základě výpovědí narátorů popsáno období před začátkem vysílání, průběh vysílání, důvody jeho ukončení a následného pokračování Rádía Stalin v podobě Rádía Ultra a posléze Rádía 1. Charakteristice průběhu vysílání bude předcházet představení festivalu Totalitní zóna, který je podstatný pro začátek vysílání Rádía Stalin.

1. Teoretická část

1.1 Československo na přelomu 80. a 90. let 20. století

1.1.1 Historický úvod z hlediska společnosti a politiky

Konec 80. let 20. století se nesl ve znamení rozpadu východního bloku, který byl z velké části závislý na politice Svazu sovětských socialistických republik (SSSR). V zemích spadajících do sféry vlivu SSSR, mezi něž patřilo také Československo, držely moc komunistické strany. Demokratizační tendence v těchto zemích se projevovaly zejména radikalizací veřejnosti a snahou o transformaci v oblasti politiky, ekonomiky, kultury i médií. K počátku rozpadu východního bloku v roce 1989 vedla řada demonstrací v zemích, které spadaly do sféry vlivu SSSR. V daných zemích následně probíhaly postupné společenské, politické a ekonomické změny. Vzorem této celkové transformace byly zejména západní země s jejich demokratickým fungováním.²

V Československu se v důsledku invaze vojsk Varšavské smlouvy v srpnu roku 1968 k moci dostali tzv. normalizátoři, kteří byli proti jakýmkoliv změnám.³ Na konci 80. let začala stoupat občanská nespokojenost s dosavadním stavem v oblasti politiky, ekonomiky a společnosti. V lednu 1989 proběhl Palachův týden. Na Václavském náměstí v Praze se u příležitosti dvacetiletého výročí sebeupálení Jana Palacha konala řada manifestací. Probíhaly snahy o dialog se státní mocí, k němuž vyzvala už neformální občanská iniciativa Charta 77. Naplnění tohoto dialogu došlo až v listopadu 1989. Ještě před vyvrcholením napětí vznikla v červnu 1989 petice Několik vět. Jejím iniciátorem byl Václav Havel, který byl 17. května 1989 podmíněčně propuštěn z věznice na Pankráci. Chtěl se k tehdejší situaci v zemi vyjádřit všeobecněji a využít petiční vlny vzniklé po Palachově týdnu. V textu byla požadována svobodná a demokratická diskuze se státní mocí, provedení systémových změn a uvedeno sedm bodů, co je k tomu podle iniciátorů petice nutné provést. Petice byla navržena jako text o lidských právech. Petici Několik vět podepsaly desítky tisíc lidí, disidentů, umělců, dělníků nebo i některých komunistů. Zveřejněna byla 29. června 1989 rozhlasovou stanicí Svobodná Evropa a posléze odvysílána také BBC a Hlasem Ameriky.⁴

² Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011, s. 353-355

³ Moravec, 2003, s. 398

⁴ Urban, 2010, s. 20-24

Napětí ve společnosti a nespokojenost občanů s dosavadní situací vyvrcholila 17. listopadu 1989. U příležitosti padesáti let od uzavření českých vysokých škol nacisty a uctění památky studenta Jana Opletala se v Praze konala pietní akce. Průvod, který měl skončit na Vyšehradě, se nakonec vydal do centra města, kde byl na Národní třídě zastaven bezpečnostními silami. Tento zásah vyvolal všeobecné rozhořčení. Další den proti tomuto zásahu protestovali studenti pražských vysokých škol, kteří vyhlásili stávkou. Událost 17. listopadu 1989, po které následovala vlna demonstrací po celé zemi, vedla ke změně totalitního systému s vedoucí úlohou Komunistické strany Československa (KSČ) na systém demokratický.⁵

Do čela těchto událostí se postavilo Občanské fórum (OF), jednotné opoziční hnutí, které vzniklo 19. listopadu 1989. O den později vznikla obdobná organizace také na Slovensku, Verejnost' proti násiliu (VPN). OF vzniklo na základě setkání několika nezávislých sdružení v sále Činoherního klubu v Praze. Mezi nimi byli například Charta 77, Československý helsinský výbor, Hnutí za občanskou svobodu, nezávislí studenti či členové některých politických stran: Československé strany socialistické, Československé strany lidové i KSČ a další. Členové OF vydali prohlášení, kde požadovali odstoupení politiků spojených s přípravou vojenské intervence v roce 1968, odstoupení tajemníka ÚV KSČ Miroslava Štěpána a federálního ministra vnitra Františka Kincla, vyšetření zásahů na Národní třídě a propuštění „vězňů svědomí“. Následovala jednání zástupců OF s federální vládou, kdy se zásadní schůzka uskutečnila 26. listopadu v Obecním domě. Premiér Ladislav Adamec na ní přislíbil postupné řešení všech požadavků OF. Ve stejný den se na Letenské pláni konala manifestace na podporu OF, které se zúčastnilo 750 000 lidí. Následující den proběhla po celé zemi dvouhodinová generální stávka, ke které vyzvali studenti pražských vysokých škol. Občané tak podpořili požadavky OF a VPN a požadovali zrušení vedoucí úlohy KSČ a celkovou demokratizaci.⁶ Generální stávkou „byla ukončena fáze velkých demonstrací a začaly intenzivní vyjednávání a přípravy konstruktivního programu“.⁷

Masové demonstrace na podporu požadavků OF a VPN probíhaly od 20. listopadu po celém Československu. Miloš Jakeš, generální tajemník ÚV KSČ,

⁵ Moravec, 2003, s. 398

⁶ *Rozhlas.cz* [online]. Občanské fórum na politické scéně. [cit. 2017-04-04]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/17listopad/listopad/_zprava/645144.

Rozhlas.cz [online]. Provolání Občanského fóra. [cit. 2017-04-04]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/17listopad/dokumenty/_zprava/645153.

⁷ Radovanovič, 2014, s. 110

rezignoval na svou funkci 24. listopadu. Změna Ústavy byla schválena 29. listopadu, kdy byl mimo jiné vypuštěn článek o vedoucí úloze KSČ. Na začátku prosince došlo k rekonstrukci federální vlády a vznikla tzv. vláda národního porozumění. Tuto rekonstrukci provázely také personální změny, kdy se předsedou Federálního shromáždění stal Alexander Dubček a prezidentem ČSSR byl zvolen Václav Havel. Na další místa federálního parlamentu byli zvoleni členové OF a VPN. V březnu 1990 byl změněn název státu z ČSSR na Československou federativní republiku (ČSFR). Co se týče politických stran, byly zachovány již existující strany, obnoveny některé starší a vznikly nové. První svobodné volby se konaly v červnu 1990.⁸ ČSFR oficiálně zanikla 31. prosince 1992. Samostatná Česká republika stejně jako samostatná Slovenská republika vznikly 1. ledna 1993.

Transformace ovšem neprobíhala pouze v oblasti politiky coby přechodu od autoritářského k liberálně demokratickému režimu. Probíhala také v oblasti ekonomiky v podobě přechodu z centrálně řízeného hospodářství k liberálně orientované nebo také tržní ekonomice. Důležitou součástí této změny bylo odstátnění státních podniků, které probíhalo prostřednictvím restitucí, velké privatizace a kuponové privatizace.⁹

Významná byla také transformace v oblasti médií, o níž více pojednávají podkapitoly 1.1.2, 1.1.3 a kapitola 1.2.

1.1.2 Mediální situace na přelomu 80. a 90. let 20. století

Média v Československu byla před rokem 1989 pod dohledem KSČ. Tato kontrola byla zesílena po událostech v srpnu roku 1968. V roce 1969 byly ustaveny Český úřad pro tisk a informace a Slovenský úřad pre tlač a informácie. Oba zanikly v roce 1988. V prosinci 1970, po XIII. sjezdu KSČ, byl schválen dokument Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti, který se v jedné své části zabýval také médií. *„Komunistická strana a socialistický stát musí ovládat všechny nástroje k prosazení svých politických, třídních a ideových cílů. Sdělovací prostředky, tisk, rozhlas, televize, film, jsou nesmírně důležitým nástrojem moci a masové politické výchovy, který se nikdy nesmí vymknout řízení a kontrole marxisticko-leninské strany a*

⁸ Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011, s. 361-362

Moravec, 2003, s. 398-399

⁹ Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011, s. 362

*socialistického státu, nemá-li se věc socialismu dostat do vážného nebezpečí.*¹⁰ V roce 1980 byl ustaven Federální úřad pro tisk a informace (FÚTI), hlavní cenzurní instituce, který zanikl v roce 1990. FÚTI působil jako cenzurní, represivní, propagandistický a dezinformační orgán, prováděl kontrolu nad tiskem a dalšími informačními prostředky. Zákon č. 166/1990 Sb., který tento úřad rušil, předpokládal, že správa tisku a dalších informačních prostředků bude spadat do kompetence republik, proto nebyl přímo ničím nahrazen.¹¹

Média v Československu procházela na přelomu 80. a 90. let 20. století zásadní proměnou. V rámci ní se změnila nejen jejich podoba, obsah, postavení a funkce, ale i právní a ekonomický základ. Vazba médií na stát a jejich podílení se na propagandistických kampaních postupně sláblo, což se zřetelněji začalo projevovat v roce 1989.

Události po listopadu 1989 měly na transformaci médií významný vliv. Ještě v roce 1989 se objevil požadavek na odstranění státní kontroly médií a prostor pro vznik nezávislých médií. O potlačení studentské demonstrace nebo o zraněních studentů na Národní třídě v Praze především vysílací média téměř neinformovala. Pokud se informace objevovaly, nebyly úplné či pravdivé. Zdrojem informací se tehdy staly rozhlasové stanice Svobodná Evropa, Hlas Ameriky a BBC.¹² Jedním z úkolů proto bylo prolomit informační embargo ze strany státních médií a poskytnout tak přístup k nezmanipulovaným informacím. To se nejprve podařilo v tisku, o něco později i v rozhlase a televizi. O zásahu na Národní třídě informovaly s třídním zpožděním deníky Mladá fronta a Svobodné slovo. Novináři se postupně začali radikalizovat, v redakcích novin začala vznikat redakční OF a probíhaly první personální změny. V Československém rozhlase se první informace o událostech 17. listopadu objevily ve stejnou dobu jako v tisku.¹³ V budově rozhlasu probíhal ve dnech 20. a 21. listopadu protest proti zkrusování zpráv ve vysílání. Obdobně jako v případě tištěných médií i v Československém rozhlase bylo založeno OF. OF mělo navíc od 30. listopadu na okruhu Hvězda vlastní relaci. Tyto každodenní relace tvořilo zpravodajství a publicistika. Název Hvězda se později změnil na Československo a vysílání OF bylo v roce 1990 zrušeno a nahrazeno pořadem Radiofórum. Stávajícího ředitele Karla

¹⁰ Moravec, 2000, s. 7

¹¹ Moravec, 2003, s. 399

¹² Moravec, 2003, s. 398

¹³ Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011, s. 367

Kvapila nahradil začátkem prosince 1989 Karel Starý.¹⁴ Také Československá televize (ČST) několik dní po událostech 17. listopadu nevysílala realistické informace o zásahu na Národní třídě, s čímž její zaměstnanci nebyli spokojeni. Proto se od 21. listopadu začali scházet v garážích přenosové techniky v areálu televizního komplexu na Kavčích horách, kde formulovali své požadavky. Požadovali pravdivé, úplné a objektivní zpravodajství, potrestání osob zodpovědných za zásah na Národní třídě a personální změny, jakož i odstoupení ÚV KSČ. Zaměstnanci ČST se také přihlásili k prohlášení OF a studentů. První přímé vstupy z dění na Václavském náměstí byly odvysílány 22. listopadu v rámci studia Kontakt, některé ale podlely cenzuře. Prvních několik minut ze zásahu na Národní třídě bylo odvysíláno na obou programech ČST 24. listopadu. Televizní OF bylo založeno 27. listopadu a ve stejný den se zaměstnanci televize připojili k celostátní generální stávce. Původní ředitel ČST Libor Bartl byl posléze odvolán federální vládou a nahrazen jejím dosavadním mluvčím Miroslavem Pavlem.¹⁵

Těmito snahami o prolomení informačního embarga ze strany státních médií a poskytnutí přístupu k nezkreseným informacím v podstatě začala transformace tehdejšího mediálního systému, kdy klíčové bylo odstátnění (demonopolizace či deetatizace) médií, jejich liberalizace a privatizace. Z autoritářského modelu řízení médií, kdy média sloužila zejména propagandistickým účelům, plnila výchovnou a osvětovou funkci, se přešlo k liberálně demokratickému pojetí systému médií, kdy je důraz kladen na svobodu projevu, nezávislost a médium jako fórum pro diskuzi ale také na rozvoj soukromého podnikání. Konkrétně to obnášelo vytvoření nové legislativy a osamostatnění mediálního provozu od vlivu KSČ, tedy osamostatnění od dosavadních vydavatelů tištěných médií a kontrolních mechanismů vysílacích médií.¹⁶ Do té doby byla média řízena ÚV KSČ a Národní frontou sdružující politické strany a některé společenské organizace. Média byla silně regulována a musela prosazovat a upevňovat ideologii a program KSČ.

Transformace médií probíhala v několika rovinách, které budou více rozebrány. Jednak byla vytvořena již zmíněná nová legislativa, vznikl reklamní trh, tedy se změnilo ekonomické fungování médií, jednak se změnil obsah mediální produkce a vlastnické vztahy a jednak se proměnil vztah médií a jejich uživatelů.

¹⁴ Kolektiv autorů, 2003, s. 94-95

¹⁵ Tamtéž, s. 268-271

¹⁶ Končelík, Večeřa, Orság, 2010, s. 256

Pro proces odstátnění médií, jejich oddělení od státu a vlivu státního a stranického aparátu, musely být stanoveny určité podmínky, což mělo na starosti nově vzniklé oddělení státní informační politiky. Odstátnění médií bylo dáno novou mediální legislativou. Předně byla přijata nová Ústava, kdy byla zejména odstraněna formulace o vedoucí úloze KSČ. Novou součástí Ústavy se stala Listina základních lidských práv a svobod, ve které je třeba zmínit článek 17, který mimo jiné zakotvil svobodu projevu a právo na informace a označil cenzuru jako nepřípustnou.¹⁷ V rámci řešení uspořádání mediálního provozu v ČSFR došlo k mnoha neshodám mezi českými a slovenskými politiky, což vedlo k přijetí zákona č. 136/1991 Sb. o rozdělení působnosti mezi ČSFR, ČR a SR ve věcech tisku a jiných informačních prostředků, tzv. malý kompetenční zákon. Tato úprava vedla ke vzniku národních médií. Konec ČSFR 31. prosince 1992 znamenal konec i společného mediálního systému, tedy vznik dvou samostatných mediálních systémů v rámci České republiky a Slovenské republiky. Samostatný vývoj médií však probíhal už od roku 1991, kdy byl přijat malý kompetenční zákon. Se zánikem ČSFR zanikly také řídicí federální složky, které byly nahrazeny národními řídicími institucemi, jimž byly dosud podřízené.¹⁸ Upraveny byly také některé stávající zákony a vytvořeny zákony nové. O těchto změnách pojednávají podrobněji podkapitola 1.1.3 a kapitola 1.2. Transformace médií byla doprovázena také ustavením reklamního trhu, s čímž souvisí proces komercializace médií a jejích důsledků v podobě trivializace a bulvarizace.

Privatizaci, tedy rozvoj prostoru pro soukromé podnikání, provázelo ustavení médií veřejné služby. K tomu došlo díky odstátnění Československého rozhlasu a Československé televize. Média veřejné služby vznikla tak, že tyto dvě instituce byly odstátněny zvláště „jako výrobci a vysílatelé programů a zvláště technické zajištění vysílání, totiž kmitočtové spektrum a telekomunikační sítě“. Tím také došlo k uvolnění kmitočtů pro soukromé vysílatele.¹⁹ Tímto odstátněním byl zároveň ustaven tzv. duální systém vysílání, kdy vedle sebe existují média veřejné služby a média soukromá. Tento systém je navíc v demokratickém státě západoevropského typu pojímán jako typické uspořádání médií. Privatizace se netýkala pouze vysílacích médií ale také tištěných. Celkově docházelo k privatizaci stávajících médií a zároveň vznikala média nová,

¹⁷ Cenzura byla oficiálně zrušena zákonem č. 84/1968 Sb., tedy novelou zákona č. 81/1966 Sb. o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích. Po invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa v srpnu 1968 cenzura neoficiálně pokračovala do roku 1989.

¹⁸ Končelík, Večeřa, Orság, 2010, s. 256, 262

¹⁹ Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011, s. 377

nezávislá na státu. Vznikání nových, soukromých médií se často dělo mimo právní rámec, protože k němu docházelo ještě před vznikem patřičné mediální legislativy. Byť některá média vznikala tímto až nelegálním způsobem, bylo to tolerované a pojímané jako součást odstátnění médií a vytváření médií nezávislých na státu.²⁰

1.1.3 Změny v oblasti tisku, rozhlasu a televize

Transformace médií v Československu po roce 1989 se projevovala výše uvedenými změnami v legislativě, ekonomickém fungování médií, obsahu mediální produkce a vlastnických vztahů či proměnou vztahu médií a jejich uživatelů. Odstátnění probíhalo jinak v případě tištěných médií, jinak v případě vysílacích médií.

V oblasti tištěných médií platil před rokem 1989 zákon č. 81/1966 Sb. o periodickém tisku a ostatních sdělovacích prostředcích, který mimo jiné legalizoval cenzuru.²¹ Tento zákon byl po roce 1989 upraven, umožnil vydávat periodický tisk československým občanům a firmám a vypustil části o poslání periodického tisku a ostatních hromadných informačních prostředků mimo jiné prosazovat zájmy socialistické společnosti.²² Nový tiskový zákon vznikl v roce 2000.²³

Před rokem 1989 měl v Československu svou tradici stranický tisk, kdy každá politická strana, odborová a mládežnická organizace a některá ministerstva vydávala svůj vlastní deník.²⁴ Oblíbená byla také časopisecká produkce, která oslovovala nejrozličnější cílové skupiny. Odstátnění tištěných médií probíhalo jednak přeměnou dosavadních titulů, jednak obnovováním titulů dosud zakázaných, jednak zakládáním nových titulů. Přeměna dosavadních titulů se týkala například deníků Mladá fronta a Rudé právo nebo týdeníku Hospodářské noviny. Za prvé šlo o odpoutání se daných periodik z vlivu dosavadních vydavatelů, kterými byl stát či jeho organizace nebo přímo ÚV KSČ. Docházelo také k personálním změnám ve vedení redakcí a k ustavování akciových společností zaměstnanců, kdy se přímo zaměstnanci redakcí stávali majetkovými podílníky. Tento proces je označován jako spontánní privatizace, kdy

²⁰ Köpplová, Jiráček, 2008, s. 221

²¹ Končelík, Večeřa, Orság, 2010, s. 143

²² Zákon č. 86/1990 Sb., kterým se měnil a doplňoval zákon č. 81/1966 Sb.

²³ Bednařík, Jiráček, Köpplová, 2011, s. 370

²⁴ KSČ (Rudé právo), Československá strana lidová (Lidová demokracie), Československá strana socialistická (Svobodné slovo), Revoluční odborové hnutí (Práce), Socialistický svaz mládeže (Mladá fronta), Ministerstvo zemědělství (Zemědělské noviny), Ministerstvo národní obrany (Obrana lidu). Köpplová, Jiráček, 2008, s. 215

tištěná média přecházela do soukromého vlastnictví, a to ještě v době chybějící patričné legislativy. Přeměna dosavadních titulů se projevovala také změnou názvu daného titulu, změnou periodicity, grafické podoby titulu nebo obsahovou změnou. Deníky Mladá fronta a Rudé právo prošly změnou názvů i grafické podoby, Rudé právo také výraznější obsahovou změnou. U Rudého práva bylo odstraněno heslo v hlavičce deníku „Proletáři všech zemí, spojte se!“ a na počátku 90. let byl několikrát změněn podtitul deníku. V průběhu 90. let také mnoho titulů zcela zaniklo z důvodu několikaletých změn majitelů či neúspěchu v tržní konkurenci. Mezi zaniklé tituly patří deníky Práce, Svobodné slovo, Lidová demokracie, Obrana lidu, Zemědělské noviny nebo časopis Tvorba.²⁵

V oblasti tištěných médií docházelo také k obnovování titulů, které vycházely dříve nebo byly zakázané. Toto obnovování se často neslo v duchu nostalgie po minulých dobách, které byly často silně idealizované. Obnoveny byly například Lidové noviny, které v 80. letech vycházely jako samizdat nebo deníky Venkov či Právo lidu. Z již zaniklých či zakázaných časopisů začal znovu vycházet časopis Přítomnost navazující na stejnojmenný titul z meziválečného období, časopis Reportér, Literární noviny či Analogon.²⁶

Na začátku 90. let byly obnovovány dřívější tituly a vznikala řada nových titulů, které ale během téže dekády opět zanikly, ať už z důvodu nedostatku zkušeností na poli mediálního trhu či nedostatečného finančního kapitálu nebo slučováním jednotlivých titulů dohromady.²⁷ Začátek 90. let je také charakteristický zakládáním bulvárních titulů, například *Expres* nebo *Blesk*. *Blesk* se přes počáteční obtíže s obsazením redakce stal nejčtenějším deníkem v České republice. Chyběli zde lidé schopní pracovat pro nový typ tištěného média. Museli se proto naučit novému způsobu novinářské práce. *Blesk* sice zaplnil chybějící mezeru na mediálním trhu, ale také předznamenal komercializační tendenci budoucích tištěných médií se silnou orientací na zisk. V 90. letech také vznikla řada nových časopisů, například *Reflex* nebo *Respekt*. Novinkou bylo několik zdomácnělých zahraničních časopisů, například *Reader's Digest* či *Elle* atd. Výše uvedený nedostatek zkušeností či finančních prostředků vedl také k potřebě vybudování nové distribuční sítě, což mělo za následek příchod nových majitelů,

²⁵ Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011, s. 370-373

Končelík, Večeřa, Orság, 2010, s. 258

²⁶ Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011, s. 373

²⁷ Končelík, Večeřa, Orság, 2010, s. 259

vydavatelů ze zahraničí.²⁸ V oblasti tištěných médií také nastala proměna novinářského stavu, především ve vedoucích pozicích, které často zaplňovali mladí a nezkušení novináři. Celková změna pojetí žurnalistické práce, jejího smyslu a poslání měla dopad na prestiž novinářského povolání, pokles důvěry v novináře ale i na současnou sílící provázanost médií s politikou a ekonomikou.²⁹

V oblasti rozhlasového a televizního vysílání zde před rokem 1989 existoval pouze Československý rozhlas a Československá televize, které byly pod přímou kontrolou ÚV KSČ. Odstátnění vysílacích médií, rozhlasu a televize, proběhlo na základě politického rozhodnutí. Jak již bylo uvedeno, docházelo ke vzniku nových, soukromých médií, i když ještě neexistoval příslušný legislativní rámec. Takto vzniklo několik nezávislých rozhlasových stanic, především Rádio Stalin, o němž pojednává výzkumná část této práce. Zhruba ve stejné době začalo v Českých Budějovicích vysílat také Rádio Podzemí, pozdější Rádio Faktor.

Nová mediální legislativa vznikla v roce 1991. Spory mezi českými a slovenskými politiky se odehrávaly také v oblasti rozhlasového a televizního vysílání. Zásadním zákonem, který byl nově přijat, byl zákon č. 468/1991 Sb. o rozhlasovém a televizním vysílání. Na základě tohoto zákona došlo k přeměně státních vysílacích médií na média veřejné služby, a jak již bylo uvedeno v podkapitole 1.1.2, došlo k uvolnění prostoru pro soukromé vysílatele, tedy byl ustaven duální systém vysílání. Ústředním orgánem státní správy, který vykonává státní správu v oblasti rozhlasového a televizního vysílání, se stala Rada pro rozhlasové a televizní vysílání (RRTV).³⁰ Končelík, Večeřa a Orság také uvádějí, že i když byla pro česká média veřejné služby vzorem britská a německá média, zůstala tato média do jisté míry závislá na politické moci. Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR mimo jiné stanovuje výši koncesionářských poplatků, volí členy kontrolních orgánů Rady ČT, Rady ČRo, Rady ČTK a RRTV.

První českou nezávislou soukromou rozhlasovou stanicí, označovanou jako nelegální či pirátská, bylo Rádio Stalin. Licence pro soukromé rozhlasové vysílání začaly být udělovány v roce 1991. Prvními držiteli této licence se stali Rádio 1 (nástupce Rádía Stalin), Rádio R. I. O., City Rádio, Rádio Evropa 2, Rádio Collegium,

²⁸ Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011, s. 374-376

²⁹ Žantovský, 2013, s. 55

³⁰ Končelík, Večeřa, Orság, 2010, s. 260

Rádio Contact, Rádio Faktor a další regionální rádia.³¹ V roce 1993 vznikly dvě celoplošné soukromé rozhlasové stanice Frekvence 1 a Rádio Alfa. Rozšiřováním frekvencí se v 90. letech stala celoplošnou také stanice Evropa 2. V tomto období vznikla celá řada regionálních komerčně zaměřených rozhlasových stanic. Český rozhlas, v němž po roce 1989 probíhaly četné institucionální a programové změny, byl ustaven 1. 1. 1992. Měl šest rozhlasových okruhů a během dalších let svou rozhlasovou nabídku rozšířil o několik dalších stanic.³² O změnách v rozhlasovém vysílání podrobněji pojednává kapitola 1.2.

V oblasti televizního vysílání zde před rokem 1989 platil zákon č. 18/1964 Sb. o Československé televizi. Zákon o České televizi byl přijat v roce 1991 jako zákon č. 483/1991 Sb. V roce 1990 vznikl televizní program OK3, který vysílal na vysílačích dříve určených pro sovětskou televizi. V roce 1991 byla ustanovena nejprve Slovenská televízia, později Česká televize. Do zániku ČSFR na konci roku 1992 vedle sebe fungovaly Československá televize a dvě nově ustavené národní televize.³³ Vzniku první soukromé televizní stanice předcházely pokusy o soukromé televizní vysílání v roce 1991, kdy vznikla Nezávislá televize (NTV). NTV vysílala od 3. do 14. dubna. Původně měla vysílat na třech kanálech, ze Žižkovské věže, která tehdy ještě nebyla zkolaudovaná. NTV neměla licenci k vysílání, proto nakonec vysílala prostřednictvím svého vysílače z Jižního města v Praze. Signál vysílání byl slabý, televize měla malý ohlas a vysílání skončilo po několika dnech z finančních důvodů.³⁴ Licence pro televizní vysílání se začaly udělovat v roce 1992. První soukromou televizní stanicí, která tuto licenci získala, byla Premiéra. V roce 1992 získala licenci pro provozování regionálního televizního vysílání, začala vysílat v roce 1993 a v roce 1997 začala vysílat jako celoplošná televizní stanice pod názvem Prima. Mezitím v roce 1993 získala licenci pro provozování celoplošného televizního vysílání TV Nova. TV Nova začala vysílat v roce 1994 jako první celostátní soukromá televizní stanice v České republice. Zároveň byla první takovou televizní stanicí v bývalém východním bloku. Bednařík, Jirák a Köpplová uvádějí, že během prvního roku svého působení se stala ekonomicky

³¹ Kolektiv autorů, 2003, s. 98-100

³² Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011, s. 379

³³ Tamtéž, s. 377

³⁴ ŠMÍD, Milan. Deset let pražského Rádia 1. *Louč* [online]. Příloha Louče 39, [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <http://www.louc.cz/pril01/p39R1.html>.

nejúspěšnějším mediálním projektem. Česká televize, jejíž role byla vlivem soukromých televizních stanic oslabena, měla dva celoplošné programy ČT1 a ČT2, zpočátku také ČT3.

Vznik soukromých médií celkově měl na první pohled pozitivní dopad. Na druhou stranu transformace českých médií vedla k jejich komercializaci a orientaci na zisk jako hlavní smysl jejich existence. Takto orientovaná média „ve velké většině rezignovala na společensky významné cíle informativního, edukativního či kulturotvorného charakteru“.³⁵ Tisk, rozhlas i televize se (kromě několika výjimek) začali více zaměřovat na populární a skandální témata, využívat tzv. infotainment a celkově se začala projevovat trivializace a bulvarizace obsahů.

1.2 Legislativní rámec v oblasti rozhlasového vysílání a jeho změny po roce 1989

Události v Československu v roce 1989 měly výrazný dopad na mediální systém, jehož součástí je i rozhlasové vysílání. Do té doby zde v oblasti rozhlasového vysílání platil zákon č. 17/1964 Sb. o Československém rozhlasu. Tuto instituci (stejně jako Československou televizi) vlastnil stát a musela tedy fungovat v souladu s politikou KSČ. Československý rozhlas podle zákona č. 17/1964 Sb. „provádí masově politickou a výchovnou práci, zajišťuje všestrannou informovanost domácích i zahraničních posluchačů o událostech doma i v zahraničí, podporuje tvůrčí iniciativu lidu a přispívá k dovršení kulturní revoluce“.³⁶ Platil také zákon č. 110/1964 Sb. o telekomunikacích, který definoval pojem telekomunikačního zařízení a telekomunikační sítě a její poslání. Především ale upravoval zřizování a provoz rádiových vysílačů, práva a povinnosti vlastníků přijímače. Na tento zákon odkazuje několik z vybraných narátorů (viz výzkumná část), zejména na paragraf číslo pět, v němž se hovoří o „povolení ke zřízení a provozování vysílacích rádiových stanic“.³⁷ Tehdy platné zákony nepředpokládaly vznik soukromé rozhlasové stanice nebo celkově existenci nezávislého vysílání. Vytvoření nového zákona týkajícího se vysílacích médií, kdy oficiálně vznikl duální systém vysílání, proběhlo až v roce 1991. V oblasti rozhlasového vysílání byl přijat

³⁵ Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011, s. 378

³⁶ Zákon č. 17/1964 Sb. o Československém rozhlasu

³⁷ Zákon č. 110/1964 Sb. o telekomunikacích

zákon č. 468/1991 Sb. o provozování rozhlasového a televizního vysílání, který nijak neomezuje žadatele o licenci k vysílání a zákon č. 484/1991 Sb. o Českém rozhlasu.³⁸

Jediný, kdo mohl před rokem 1989 na území tehdejší ČSSR vytvářet a šířit rozhlasové vysílání, byl Československý rozhlas. Ten měl několik stanic, celostátní programový okruh Hvězda, národní okruh Praha a Bratislava, kulturní stanice Vltava a Děvín, okruh Melodie, celostátní okruh pro mladé posluchače E+M, síť krajských rozhlasových studií a zahraniční vysílání Rádio Praha. Bylo možné zachytit také vysílání zahraničních stanic Svobodná Evropa, Hlas Ameriky, BBC, Radio Luxemburg či Radio Vatikán.³⁹

Nový zákon, který by umožňoval soukromé rozhlasové a televizní vysílání, vznikal dlouho. Nová federální vláda vzešla z prvních svobodných voleb v ČSFR v červnu 1990. Ve svém programovém prohlášení mimo jiné uvedla, že považuje za potřebné zachovat státní vysílání rozhlasu a televize a že žadatelům o vysílání budou frekvence a programy pronajímány na základě konkurzního řízení.⁴⁰ Zájmců o provozování soukromého vysílání ale bylo hodně, což dokazoval značný počet žádostí o povolení soukromého rozhlasového a televizního vysílání, které přijímal Úřad předsednictva federální vlády. Tlak na odstátnění rozhlasového a televizního vysílání byl silný. Při Úřadu předsednictva federální vlády proto byla v červnu 1990 zřízena mezirezortní komise „pro výběr uchazečů o první experimentální nestátní rozhlasové a televizní vysílání na území ČSFR“. Tato komise nejdříve působila při vládě ČSFR, po rozpadu Československa při Ministerstvu kultury ČR. Na území republiky se nacházely volné frekvence, které tímto byly poskytnuty zájemcům o soukromé vysílání. Mezirezortní komise se zabývala žádostmi o celostátní vysílání a žádostmi státních organizací ze zahraničí. Ostatní žádosti měla na starosti vláda. Mezirezortní komise ale neměla pravomoc pro udělování povolení k vysílání, již měl mít až nový regulační orgán, který měl vzniknout společně se zákonem o rozhlasovém a televizním vysílání. Vznik tohoto zákona se neustále prodlužoval zejména kvůli požadavku ze strany slovenských politiků na přerozdělení některých kompetencí. To vedlo ke vzniku tzv. kompetenčního zákona, který byl schválen v březnu 1991 (kompetenční zákon viz podkapitola 1.1.2).⁴¹

³⁸ Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011, s. 368-370

³⁹ Končelík, Večeřa, Orság, 2010, s. 252

Moravec, 2000, s. 7

⁴⁰ Moravec, 2003, s. 413

⁴¹ Moravec, 2000, s. 8-9

Kompetenční spory mezi českými a slovenskými politiky trvaly dlouho, čímž se oddalovalo přijetí nové mediální legislativy. Z důvodu její neexistence spojené se zvyšujícím se zájmem o soukromé vysílání docházelo ke snahám o prolomení monopolu Československého rozhlasu, a to už od začátku roku 1990. Od března 1990 na území republiky vysílala francouzská stanice Europe 2, jejíž ředitel podepsal dohodu o spolupráci s ředitelem Československého rozhlasu. Československý rozhlas této stanici uvolnil svůj pražský kmitočet v pásmu VKV 88,2 MHz a stanice začala šířit čtyřiařicetihodinový francouzský program. Šlo tedy o převzaté vysílání z Francie.⁴² Původním cílem této spolupráce bylo vytvořit rozhlasovou stanici pro mladé posluchače, na jejímž chodu by se podílel Československý rozhlas i Europe 2. Moravec uvádí, že šlo o nestandardní krok, kdy se státní rozhlas vzdal jedné ze svých frekvencí ve prospěch soukromého vysílání.⁴³ Československý rozhlas také poskytl své volné vysílače zahraničním rozhlasovým stanicím Svobodná Evropa (od srpna 1990), BBC a RFI.⁴⁴ V ČSFR se také objevil fenomén nelegálního pirátského vysílání, protože někteří žadatelé o povolení k soukromému rozhlasovému vysílání již nebyli ochotní dál čekat. To je také případ Rádia Stalin, o němž pojednává výzkumná část této práce. Bez povolení začalo v jižních Čechách vysílat také Rádio Podzemí. Soukromé rozhlasové vysílání, lépe nezávislé, dostalo podporu také ze stran veřejnosti, proto mezirezortní komise na návrh vlády udělila v březnu 1991 prvních sedm licencí. Jednalo se o „dočasné licence pro experimentální vysílání“, protože to bylo v době ještě před přijetím příslušné legislativy. Zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání byl přijat v říjnu 1991. Dočasné licence byly později prodlouženy. Jednalo se pouze o licence pro česká rádia, protože slovenská vláda s tímto postupem nesouhlasila. Licence byly uděleny například rádiu Bonton, Evropa 2, Vox nebo Collegium. V květnu 1991 také vznikla komise pro výběr uchazečů o nestátní rozhlasové vysílání, která udělovala dočasné licence do roku 1992, kdy vznikl regulační orgán Rada České republiky pro rozhlasové a televizní vysílání.⁴⁵ Před přijetím zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání přidělily tyto komise 36 licencí, a to bez jasné licenční koncepce. Tím se Československý rozhlas ocitl v konkurenčním prostředí.⁴⁶

⁴² Licenci k vysílání získala stanice už pod českým názvem Evropa 2 v roce 1991.

⁴³ Moravec, Václav. *Rozhlas.cz* [online]. Vývoj koncepce rozhlasového vysílání v ČR 1990-2000. 3. 10. 2000, [cit. 2017-04-03]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/srt/svetrozhlasu/_zprava/svet-rozhlasu-04--941325.

⁴⁴ Moravec, 2000, s. 8

⁴⁵ Tamtéž, s. 9-10

⁴⁶ Moravec, 2003, s. 400

Československý rozhlas byl zrušen v souvislosti s rozpadem Československa v roce 1992. Samostatný Český rozhlas vznikl k 1. lednu 1992 transformací do instituce veřejné služby. Zákon č. 484/1991 Sb. o Českém rozhlasu definuje Český rozhlas jako „právníkou osobu, která hospodaří s vlastním majetkem, jehož základem je majetek převedený z Československého rozhlasu“. Zákon zároveň uvádí, že Český rozhlas poskytuje službu veřejnosti tím, že vytváří a šíří rozhlasové programy a detailně rozebírá, jakým způsobem Český rozhlas službu veřejnosti naplňuje. Zákon také definuje Radu Českého rozhlasu jako orgán, kterým je uplatňováno právo veřejnosti na kontrolu činnosti Českého rozhlasu.⁴⁷ Moravec o vysílání veřejné služby uvádí, že by měl působit jako instituce, která posiluje demokratický vývoj, jako kulturní instituce a jako instituce s nejdůvěryhodnějším zpravodajstvím. Naproti tomu o soukromém rozhlasovém vysílání uvádí, že na něj takto nahlíženo není a je primárně pojímáno jako generátor zisku pro majitele daného rádia.⁴⁸ Provozovatele vysílání na základě licence, tedy provozovatele soukromého rozhlasového vysílání definoval zákon č. 468/1991 Sb. o provozování rozhlasového a televizního vysílání.⁴⁹ Držitelem licence se podle tohoto zákona mohla stát právnická i fyzická osoba, a to na základě licenčního řízení, jehož podmínky zákon blíže vymezoval. Provozovatelé soukromého rozhlasového vysílání podle tohoto zákona vysílali svobodně a nezávisle a poskytovali objektivní a vyvážené informace.⁵⁰ Rozdíl mezi vysílatelem veřejné služby a soukromým vysílatelem je také ve zdroji příjmů, kdy v prvním případě je založen především na tzv. koncesionářském poplatku, v druhém případě je založen především na výnosu z reklam či sponzorských příspěvků. Role vysílatele veřejné služby a role soukromých rádií je odlišná, proto by se měly jakožto složky duálního systému vysílání vzájemně doplňovat. Český rozhlas se sice s rozvojem soukromých rozhlasových stanic ocitl v konkurenčním prostředí, ale stále zůstává institucí, jejíž činnost soukromá rozhlasová stanice nemůže nahradit.

Důležitou roli v rámci vývoje rozhlasového vysílání v České republice v 90. letech hrála RRTV. Hlavní cíl Rady bylo udělit co nejvíce licencí, což vedlo k nerovnováze duálního systému, kdy Český rozhlas stál spíše na okraji zájmu. Podle zákona č. 36/1993 Sb. byly vysílací sítě rozděleny mezi Český rozhlas a soukromé

⁴⁷ Zákon č. 484/1991 Sb. o Českém rozhlasu.

⁴⁸ Moravec, Václav. *Rozhlas.cz* [online]. Vývoj koncepce rozhlasového vysílání v ČR 1990-2000. 3. 10. 2000, [cit. 2017-04-03]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/srt/svetrozhlasu/_zprava/svet-rozhlasu-04--941325.

⁴⁹ V současnosti je platný zákon č. 231/2001 Sb. o provozování rozhlasového a televizního vysílání.

⁵⁰ Zákon č. 468/1991 Sb. o provozování rozhlasového a televizního vysílání.

rozhlasové stanice. Moravec uvádí, že v té době „Český rozhlas byl brán pouze jako appendix duálního systému vysílání a nikoliv jako jeho rovnocenná část“.⁵¹ Jako problematické uvádí také definici postavení Českého rozhlasu Radou, cíle a prostředky jeho programových okruhů. Problematická byla ovšem celková koncepce rozhlasového vysílání, co se týče udělování licencí. Během 90. let byly uděleny desítky licencí pro soukromé rozhlasové vysílání. Od roku 1997 se RRTV začala zabývat jasnější koncepcí duálního systému rozhlasového vysílání.

1.3 Pirátství

1.3.1 Stručná historie pirátství

Pirátství je velice širokým pojmem, který dnes zahrnuje pestrou škálu jevů od pirátských knih, CD a videí přes pirátské motorky, léky, součástky do letadel až po pirátské rozhlasové vysílání nebo počítačové pirátství spojené zejména s informacemi. Pirátství je poměrně obtížné definovat právě proto, že se jedná o tak široký pojem. Johns uvádí, že se jedná o jev odvozený, nikoliv samostatný a že odráží koncept duševního vlastnictví. Uvádí také několik různých definic, kdy na pirátství je standardně nahlíženo jako na porušování duševního vlastnictví, které je právně sankcionované. Může to být cokoliv, před čím je vyžadována určitá ochrana. Ne vždy se pirátství vztahuje ke konceptu duševního vlastnictví, protože ten se objevil až v polovině 19. století, tedy mnohem později, než poprvé došlo k činu pirátství. Ve vztahu k pirátství je důležité také autorské právo, které vzniklo ještě dříve, v 18. století. Zde je důležité brát v potaz proměnlivou povahu pirátství v průběhu času.⁵² Pirátství lze také přeložit jako „zcižování duševních produktů“, může být vnímáno jako produkce i jako recepce. Předně je ale pojem pirátství odvozen od pokusu či snahy, kreativity. Ve starověku byli piráti námořní zloději, narušitelé řádu, stáli mimo společnost. I později byli bráni jako někdo, kdo se neprojevoval v souladu s většinovou společností.⁵³

Za počátek dějin pirátství, kterými se Johns ve své knize podrobně zabývá, je označována doba vynálezu knihtisku Johanna Gutenberga v polovině 15. století. Tisk

⁵¹ Moravec, Václav. *Rozhlas.cz* [online]. Vývoj koncepce rozhlasového vysílání v ČR 1990-2000. 3. 10. 2000, [cit. 2017-04-03]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/srt/svetrozhlasu/_zprava/svet-rozhlasu-04--941325.

⁵² Johns, 2013, s. 19-21

⁵³ Tamtéž, s. 38, 26, 51

jako takový měl poté značný dopad na politiku ale také na změny v oblasti komunikace a autorství. V novověku se tiskaři sdružovali do komor či cechů, jejichž prostřednictvím řešili věci v oblasti obchodu s knihami. Knihy musely být označeny jménem autora i tiskaře, udílely se licence na vydávání knih a celkově byla tiskaři, knihkupci i spisovateli vytvářena pravidla jednání. Důležitou podmínkou pro tyto lidi byla schopnost rozlišit autorizované a neautorizované a autentické a neautentické dílo. Vedle uvedených licencí se v té době hojně využívali patenty, tedy otevřené dopisy od vladaře a rejstříky neboli seznamy děl chystaných k vydání. „*Piráctví i problematika literárního vlastnictví se objevily zároveň s tiskem a jejich osudy s ním zůstaly spjaty až do začátku dvacátého století, kdy přišla ke slovu nová média.*“⁵⁴ Piráctví tedy vzniklo na základě neshod týkajících se patentů a zápisů do rejstříků. Ve vztahu ke knihám se často mluví o piráctví v podobě plagiátorství. V 17. a 18. století bylo piráctví nejčastěji spojováno s tisknutím díla jiné osoby, s jejím přivlastněním, ale i se shrnutím textu, jeho krácením nebo překladem. V 18. století se lidé začali čím dál tím více zabývat autorským právem, které vzniklo na základě boje o uznání autorského vlastnictví. Vznik autorského práva znamenal zánik literárního vlastnictví a zároveň přinesl střet autorství a vynálezectví.⁵⁵ Viktoriánskou éru v 19. století provázela mimo jiné válka o patenty, kdy proti sobě stál požadavek na zrušení patentů a autorského práva a na druhé straně požadavek na jejich uznání. Na začátku 20. století se objevilo hudební piráctví, kdy docházelo ke kopírování tištěných notových partů ve velkém. K rozvoji piráctví v této oblasti došlo zejména díky změnám v oblasti technologií a užití. Za účelem zisku kopírovali piráti hudbu nejrůznějších žánrů. Rozšiřovali tak hudbu, která jinak téměř šířena nebyla.⁵⁶

Ještě před rozvojem internetu, v druhé polovině 20. století, se objevily nové druhy piráctví. Piráctví v oblasti hudby a filmu, které spojovalo domácí nahrávání prostřednictvím magnetofonových kazet a videokazet, se stalo prvním globálním případem piráctví. Tento způsob domácího kopírování se později projevil i v počítačovém piráctví. Počítačové piráctví od svých počátků nabylo různých podob od pravděpodobně neznámějšího tzv. hackingu, který původně označoval kanadský žertík počítačových znalců až po hackery coby zločince. Piráctví celkově se vyvíjí společně s informační společností a její ekonomikou. Zároveň jsou vyvíjeny také

⁵⁴ Johns, 2013, s. 24

⁵⁵ Tamtéž, s. 141, 177

⁵⁶ Tamtéž, s. 389-393

protipirátské technologie a jejich podpora. V současné době se pirátství dotýká nejružnějších oblastí, kterých se ještě nedávno vůbec netýkalo.⁵⁷

1.3.2 Pirátské rozhlasové vysílání a jeho příklady

Pro kontext této práce jsou nejpodstatnější 20. léta 20. století, kdy se rozvinulo rozhlasové vysílání. Rozhlas představoval možnost vysílat okamžitě velkému počtu posluchačů. Zároveň s ním se brzy rozvinulo také pirátské rozhlasové vysílání. Johns rozlišuje podobu rozhlasového pirátství ve Velké Británii a ve Spojených státech amerických. Ještě ve 20. letech se začaly prodávat licence pro vysílání i pro příjem vysílání. V Británii byli za piráty považováni posluchači, ti, kteří za poslech rozhlasu neplatili a poslouchali ho tajně, což bylo nezákonné. Souběžně s tímto se rozvinula také snaha tyto piráty odhalit. Tento typ pirátství založený na příjmu je označován jako recepční pirátství a v následujících desetiletích se dále vyvíjel. Ve Spojených státech amerických byli piráty spíše ti, kteří svým vlastním vysíláním rušili signál jiným vysílatelům. Tento druh pirátského rozhlasového vysílání se ve větší míře znovu projevil v 60. letech a objevuje se dodnes.⁵⁸

Pirátské rozhlasové vysílání se tedy poprvé objevilo v zahraničí. Pirátský rozhlas do jisté míry konkuroval společnosti BBC, ohrožoval její monopol, ale pro své posluchače přinášel spíše možnost poslouchat jinak a něco jiného než bylo běžné. Lze nalézt příklady takovýchto stanic v době před 2. světovou válkou, během ní i po ní. Před 2. světovou válkou to bylo Radio Normandie, v 60. letech bylo známé Radio Luxembourg.⁵⁹ Jednou z velmi populárních stanic ve Velké Británii bylo Radio Caroline, neformální, populárně orientované rádio. Jeho provozovatelem byl Ronan O'Rahilly, vlastník malého vydavatelství, které vydávalo alba jím objevených kapel. Hudba vydávaná jeho vydavatelstvím se ovšem v rádiích nehrála, proto se rozhodl koupit bývalou zpravodajskou loď námořnictva s názvem *Mi Amigo*, na níž začal roku 1964 vysílat. Loď byla zakotvená nedaleko Anglie. Rádio Caroline vysílalo dvacet čtyři hodin denně hudbu kapel jako Beatles, Rolling Stones či Status Quo. Rádio vysílalo z moře do roku 1990. V roce 1980 se loď *Mi Amigo* potopila a nahradila ji loď *Ross*

⁵⁷ Johns, 2013, s. 540, 554, 583

⁵⁸ Tamtéž, s. 423, 431

⁵⁹ Tamtéž, s. 465

Revenge, z níž se při výjimečných příležitostech vysílá dodnes. Jinak toto neziskové rádio vysílá ze studia v anglickém Maidstonu.⁶⁰

Mezi další příklady zahraničního pirátského rozhlasového vysílání patří německá rádia Verte a Grün. Rádio Grün provozovala skupina ekologických aktivistů a vysílalo střídavě z různých míst, aby nebylo možné ho zaměřit. V Irsku vysílala stanice Phantom FM, jejíž vysílání bylo ukončeno kolem roku 2000. Provozovatelé se snažili získat licenci pro vysílání a rádio tak na frekvenci 105,2 MHz vysílá dodnes.⁶¹

Rádio Stalin, o němž pojednává výzkumná část této práce, bylo prvním pirátským rozhlasovým vysíláním v Československu po roce 1989. Vysílání Rádia Stalin je dnes považováno za legendu či fenomén. Navíc o několik měsíců později, už pod názvem Rádio 1, získalo licenci pro vysílání a stalo se tak prvním soukromým rozhlasovým vysílatelem v Československu vůbec. Příkladů pirátského rozhlasového vysílání ale na území Československa po roce 1989 najdeme více. Bednařík, Jirák a Köpplová uvádějí, že o prvenství se s Rádiem Stalin přelo Rádio Podzemí, pozdější Rádio Faktor.⁶² Rádio Podzemí vysílalo od 31. prosince 1990 z Českých Budějovic na frekvenci 99,7 MHz. Jak napovídá jeho název, rádio vysílalo ze sklepa, konkrétně z budovy sousedící s gymnáziem J. V. Jirsíka v ulici Jírovцова. Rádio se stalo populárním a 17. května 1991 mu byla už jako Rádiu Faktor (podle majitele Ladislava Faktora) udělena licence pro vysílání.⁶³ Rádio Faktor dnes vysílá v rámci jižních Čech na frekvenci 104,3 MHz.

Další příklady pirátského rozhlasového vysílání v České republice jsou datovány později, často kolem roku 2000 nebo ještě později po roce 2000. Za legendární pirátské rozhlasové vysílání je považováno také Rádio Krize, které vysílalo z Rosic na frekvenci 107,9 MHz. Jeho provozovatelem byl radiový nadšenec uváděný pod přezdívkou Matony. Původně pracoval v některých soukromých rádiích v Brně, ale chtěl založit rádio vlastní. S vlastnoručně vyrobeným vysílačem a vybudovaným studiem působil na uvedené frekvenci od roku 1998 do roku 2000, kdy bylo vysílání ukončeno pracovníky Českého telekomunikačního úřadu pod pokutou 3000 korun. Vysílání zahrnovalo

⁶⁰ *Radiotv.cz* [online]. Radio Caroline – pirát v éteru na moři. 18. 11. 2004, [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: http://www.radiotv.cz/p_radio/r_obecne/radio-caroline-pirat-v-eteru-na-mori/.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011, s. 377

⁶³ Kolektiv autorů, 2003, s. 99

hudbu, soutěže, jingly a každou sobotu zde byly přenášeny Dance Party brněnské rozhlasové stanice Kiss Hády.⁶⁴

Z jižních Čech vysílalo převážně taneční rádio Koktejl na frekvenci 107,5 MHz, dále rádio Zlatá stezka či opět taneční rádio Netro Life. Dalším příkladem je Top Rádio, které vysílalo v roce 2003 v Ostravě na frekvenci 90,5 MHz. Provozovatelem tohoto rádia, které vysílalo bez povolení, byl Petr Štverka. Jednalo se o zkušební vysílání s plánovaným zažádáním o licenci k vysílání. Provozovatelé pirátských rozhlasových stanic zůstávají většinou v anonymitě, proto je překvapující, že v případě Top Rádía tomu tak zcela nebylo.⁶⁵

V Plzni vysílalo Rádio Courage na frekvenci 94,4 MHz, na které od roku 2009 (jako jedné z mnoha svých frekvencí) vysílá Rádio Beat. Přidělení frekvence Rádiu Beat bylo také důvodem ukončení vysílání Rádía Courage. Rádio Courage vysílalo hudbu (dance, funky, house, rock) i mluvené slovo v podobě zpráv, rozhovorů, pohádek, receptů či poezie. „*Akce se připravovala průběžně několik měsíců. Společným úsilím bylo nutné obstarat techniku, vybrat vhodné místo, připravit program atd. Nakonec jsme akci pojali jako příjemné posezení u ohně spojené s opékáním, pitím pivečka, průběžnými mluvenými vstupy a proudem kvalitní muziky.*“⁶⁶ Na svých stránkách také uvádějí, že jedním z důvodů začít vysílat byla tehdejší situace na poli rozhlasového vysílání v České republice, kdy zde existovalo velké množství rozhlasových stanic s obdobným programovým zaměřením. Postrádali pluralitu programové nabídky, na jejíž zachování a rozvoj má dbát RRTV.

Pirátských rozhlasových počínů by se v České republice našlo zajisté daleko více, ale je vcelku obtížné k nim dohledat nějaké informace zejména vzhledem k tomu, že se často snaží udržet se v anonymitě. Důvodem je nelegálnost tohoto vysílání, které do roku 2001 bylo pokutováno částkou 3000 korun, posléze byla pokuta navýšena na 100 000 korun.

⁶⁴ *Super-radio.cz* [online]. Historie pirátských počínů v českém éteru. 4. 5. 2010, [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: <http://www.super-radio.cz/c1736-historie-piratskych-pocinu-v-ceskem-eteru.xhtml>.

⁶⁵ *Radiotv.cz* [online]. V Ostravě vysílá nové rádio, je ale pirátské. 15. 6. 2003, [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: http://www.radiotv.cz/p_radio/r_licence/v-ostrave-vysial-nove-radio-je-ale-piratske/.

⁶⁶ *944fm.borec.cz* [online]. Rádio Courage 94.4 FM - Plzeň. 17. 11. 2009, [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: <http://944fm.borec.cz>.

2 Metodologická část

2.1 Definice orální historie

Orální historie je nahlížena jako metoda historického výzkumu, přičemž ji lze uplatnit v nejrůznějších společenskovedních či humanitních oborech. Této metody běžně využívá například historie, antropologie, sociologie, psychologie, politologie, lingvistika, divadelní věda, dějiny umění a další. Zároveň se jedná o kvalitativní metodu výzkumu, která se od kvantitativních metod liší zejména v tom, že dokáže zachytit postoje nebo prožitky vybraných narátorů. Orální historie se tak na rozdíl od jiných přístupů věnuje spíše opomíjeným vrstvám společnosti, malým dějinám, individuálním prožitkům a celkově se tak podílí na utváření dějin „psaných zdola“.⁶⁷

Orální historie je metodou výzkumu, kdy badatel na základě daných postupů získává informace od účastníků (a dalších osob, které mohou přispět) určité události nebo doby, kterou se badatel zabývá, a to prostřednictvím ústního sdělení. Mluvené slovo je totiž jednou z nejstarších forem lidské komunikace.⁶⁸ Vyprávět o událostech, kterých se člověk účastnil, byl jejich svědkem nebo o nich jen zaslechl, bylo běžnou součástí mezilidské komunikace už v dobách, kdy se ještě nepoužívalo písmo.⁶⁹ Orální historie tedy představuje „obraz (lidské) minulosti popsany vlastními slovy“.⁷⁰ Základem je rozhovor s pamětníky určité události nebo doby, jeho záznam a následný přepis. Klíčovým pojmem orální historie je paměť, protože vyprávění narátorů je ovlivňováno zejména časovým odstupem od dané události, věkem narátora nebo i jeho osobními motivy. Zjištěné informace tak mají ve srovnání s jinými zdroji subjektivní ráz. Důležitým předpokladem orální historie je respekt k člověku jakožto jedinci, přičemž zde dochází k prolínání roviny odborné a teoreticko-metodologické a roviny eticko-právní.⁷¹

2.2 Přínos orální historie

Hlavní přínos orální historie je vcelku jednoznačný. Díky orální historii, přesněji řečeno díky práci badatele, vznikají nové a jedinečné prameny či zdroje, které jsou

⁶⁷ Vaněk, Mücke, 2015, s. 16-19

⁶⁸ Vaněk, Mücke, Pelikánová, 2007, s. 25

⁶⁹ Vaněk, 2004, s. 18

⁷⁰ Vaněk, Mücke, 2015, s. 14

⁷¹ Vaněk, Mücke, Pelikánová, 2007, s. 21-24

základem pro následnou historickou práci. Využití orální historie jako metody výzkumu znamená jedinečnou příležitost setkat se a hovořit s lidmi, kteří byli účastníky či svědky událostí nebo jsou pamětníky doby, kterou sám badatel například nezažil a tedy o ní má informace jen díky četbě apod. Charles Morrissey, jeden ze zakladatelů orální historie, uvádí několik rovin orální historie, kterou není pouze osobní uspokojení badatele. „*Druhá rovina, kterou zmíní každý orální historik, je, že pomáhá vytvářet lidskou paměť a že by tato paměť bez něj neexistovala, že vlastně vytváří něco pro budoucnost, co by jinak neexistovalo.*“⁷² Vyprávění pamětníků tedy představuje jedinečný a autentický zdroj informací, prožitků a pocitů, který umožňuje lépe si představit a obeznámit se s danou událostí či dobou.

2.3 Limity orální historie

V návaznosti na jedinečný pocit badatele při podílení se na vzniku nového pramene a následně jeho zpracování, analýzy a interpretace by tomuto pocitu neměl příliš podlehnout. Při práci s narátory je důležité dodržovat určitá pravidla a postupy, které jsou konkrétně formulovány zejména v etickém kodexu České asociace orální historie, o. s. To může být do jisté míry limitující, ale jejich dodržování a řízení se jimi je nezbytné. Případná pochybení v důsledku nedodržování daných pravidel a postupů mohou vést například k újmě na odborné ale i lidské pověsti badatele, v horším případě i k soudnímu řízení apod. Práce s metodou orální historie je tedy náročná, a to nejen z hlediska časové náročnosti ale i psychické, materiálně-technické nebo odborné.⁷³ Limitem při práci s pamětníky mohou být také výše zmíněné vlivy v podobě časového odstupu od události, odlišnosti prostředí, osobních motivů nebo i vlivu kolektivní paměti. S časovým odstupem souvisí také zapomínání jako předpoklad existence paměti, kdy „v případě, že nějaká vzpomínka není všeobecně akceptována a není předávána dále, přestává záhy existovat“.⁷⁴ Narátor v průběhu života prochází řadou rolí, které si jednak sám utváří v interakci s okolím, jednak ho formují.⁷⁵ Narátorovo vyprávění může tedy být zkreslováno celou řadou faktorů.

⁷² Vaněk, Mücke, 2015, s. 28

⁷³ Vaněk, Mücke, Pelikánová, 2007, s. 23-24

⁷⁴ Tamtéž, s. 65

⁷⁵ Vaněk, Mücke, 2015, s. 191

2.4 Formy využití orální historie

Primárními formami využití orální historie jsou interview neboli rozhovor a životopisné vyprávění. V rozhovoru se tazatel zaměřuje na konkrétní událost, které se narátor účastnil, v níž hrál určitou roli. Stěžejním je zde tedy dané téma, o němž se tazatel snaží zjistit co nejvíce informací, ovšem s ohledem a zájmem o prožitky a postoje narátora. V rámci rozhovoru tazatel klade otázky častěji, přičemž jsou konkrétnější, zpřesňující a ptají se po postoji či prožitku narátora, jeho pohledu na danou událost. V životopisném vyprávění se tazatel naopak zaměřuje přímo na daného narátora, na jeho životní příběh, jeho osudy, prožitky, stanoviska. Životopisné vyprávění je založeno na volném vyprávění a může být vedeno chronologicky, nebo strukturovaně. V rámci obou forem orální historie je vždy na prvním místě důvěra narátora v tazatele.⁷⁶ Rozdíl je zejména v množství času, který můžeme narátorovi věnovat a naopak. To bývá větší v případě životopisného vyprávění. Rozhovor se naopak doporučuje v případě, kdy času moc nemáme nebo nemáme možnost rozhovor opakovat.⁷⁷

2.5 Metoda orální historie

Metoda orální historie byla zvolena zejména na základě absence archivních materiálů k tématu. Včetně článků v dobovém tisku či některých rozhlasových a televizních pořadů nebyly dohledány podrobnější informace o vysílání Rádía Stalin. Z tohoto důvodu je výzkumná část práce primárně založena na informacích získaných při rozhovorech s vybranými narátory, spoluzakladateli Rádía Stalin. Prostřednictvím těchto rozhovorů byly získávány co nejpodrobnější informace o období před začátkem vysílání Rádía Stalin, o průběhu vysílání i o festivalu Totalitní zóna, v rámci něhož vysílání probíhalo, o ukončení vysílání a o pokračování rádia v podobě Rádía Ultra a posléze Rádía 1. Informace byly získávány na základě předem připravených otázek vycházejících z rešerše o daném tématu a s ohledem na paměť narátorů. Byl ovšem ponechán prostor spontánnímu vyprávění, kdy narátoři často sdělovali také své pocity, názory a další související vzpomínky. Narátoři hovořili o obecně známých věcech ale zejména o nových skutečnostech. Narátoři byli v odpovědích velice ochotní a rozhovory probíhaly v příjemném duchu. Rozhovory byly z časových důvodů s každým narátorem

⁷⁶ Vaněk, Mücke, Pelikánová, 2007, s. 76-78

vedeny jednou. V případě potřeby byla za účelem doplňujících otázek vedena e-mailová korespondence či telefonická komunikace, s jedním narátorem byla na jeho přání uskutečněna druhá schůzka. Všichni narátoři byli seznámeni s účelem rozhovoru a souhlasili s ním. Všichni narátoři souhlasili s použitím jejich celého jména a až na jednu výjimku nikdo z narátorů nevyžadoval zaslání zpracovaného textu k autorizaci. O zaslání výsledného textu ovšem projevíli zájem všichni.

Archivní materiály, tedy různé dokumenty, které v souvislosti s vysíláním Rádia Stalin vznikly, nebyly dohledány. Důvodem absence těchto materiálů je pravděpodobně jejich ne příliš velká důležitost, tedy skartace apod. V případě archivů jsou archiválie s datací od 1. 1. 1990 nepřístupné veřejnosti. Podle zjištěných informací se veřejnosti zpřístupňují minimálně třicet let od uplynutí dané události, což v této chvíli není případ Rádia Stalin. V této záležitosti byla oslovena Městská část Praha 7, Národní archiv, Archiv hlavního města Prahy, Národní památkový ústav, České radiokomunikace a Český telekomunikační úřad.

2.6 Výběr narátorů

Výběr narátorů pro tuto práci probíhal nejprve na základě rešerše zkoumaného tématu (vysílání Rádia Stalin), tedy vyhledáním jmen osob, které se vysílání Rádia Stalin účastnily nebo v něm hrály nějakou roli. Takto byla shromážděna jména několika spoluzakladatelů Rádia Stalin. Na základě toho byli prostřednictvím elektronické komunikace osloveni ti, kteří stále pracují v Rádiu 1, tedy pokračovateli původního Rádia Stalin. Na ty jediné se podařilo dohledat kontakt. V rámci dvou rozhovorů pak byly získány telefonické kontakty na zbývající spoluzakladatele, kteří byli posléze kontaktováni. Všichni z oslovených s rozhovorem o Rádiu Stalin souhlasili. Finální výběr vzorku nebyl nijak omezen, a to zejména z důvodu získání maximálního množství informací o zkoumaném tématu ovlivněného především delším časovým odstupem od události. V rámci podkapitoly o festivalu Totalitní zóna byl osloven člen Linhartovy nadace za účelem doplnění a upřesnění průběhu tohoto festivalu.

⁷⁷ Vaněk, Mücke, 2015, s. 140

3 Výzkumná část

3.1 Pomník J. V. Stalina na Letenské pláni

Rádio Stalin, jak napovídá jeho název, vysílalo z prostor pod bývalým Stalinovým pomníkem na Letenské pláni v Praze. Pomník, kterému Pražané přezdívali „fronta na maso“, zde stál v letech 1955-1962. Jednalo se o největší skupinové sousoší v Evropě. Měřil 15 m na výšku, 12 m na šířku a 22 m na délku. Celkem devět postav podpíral patnáctimetrový podstavec, který na místě zůstal dodnes. Československu jako tehdy spřátelené zemi Sovětského svazu bylo vytčeno, že nemá žádný pomník Josifa Vissarionoviče Stalina, generálního tajemníka Komunistické strany Sovětského svazu. Pomník měl být důkazem vděčnosti za osvobození Československa v roce 1945, kdy tímto osvoboditelem a vítězem nad fašistickým Německem byl J. V. Stalin.⁷⁸

Pomník se měl začít budovat u příležitosti 70. narozenin J. V. Stalina v roce 1949. Oslavy jeho narozenin měly trvat dva měsíce. Jedním z prvních problémů, které stavbu tohoto pomníku provázely, bylo rozhodnutí ohledně jeho umístění. Původně měl pomník stát na Vítězném náměstí v Praze. Pak byl zvolen prostor mezi Chotkovou ulicí a Čechovým mostem. Nakonec se umístění pomníku ještě o několik set metrů posunulo přímo na linii Čechova mostu. Z geologického hlediska bylo konečné umístění nejvhodnější. Pomník měl navíc stát na významném a viditelném místě.⁷⁹

Na jaře 1949 byla vyhlášena soutěž, do níž bylo přihlášeno 64 návrhů, navzdory obecnému nezájmu o tento projekt. Zvítězil návrh akademického sochaře Otakara Švece, který spolupracoval s architekty Jiřím a Vlastou Štursovými. Otakar Švec studoval sochařství v Praze, později i v Paříži, od roku 1912 byl asistentem Jana Štursy. Nad jeho inspirací o podobě Stalinova pomníku se vedla polemika. Pomník měl vyjadřovat myšlenku československo-sovětského přátelství a spojenectví a měl J. V. Stalina zobrazovat jako státníka, vůdce lidu, budovatele, vítězného vojevůdce, učitele dělnické třídy a také jako jednoho z lidu. Jeho podobizna, která stála v popředí celého sousoší, držela v levé ruce knihu a pravou ruku měla na prsou. Za ním stáli čtyři zástupci sovětského lidu (dělník, agrobiolog, partyzánka, voják) a čtyři zástupci československého lidu (dělník, novátor, rolník, vojín). Na jižní straně byl nápis „Našemu osvoboditeli Československý lid“, na severní straně text telegramu J. V.

⁷⁸ Píchová, 2014

⁷⁹ Tamtéž

Stalina z 16. května 1945. Na zadní straně pomníku byl znak srpu a kladiva. Pohled J. V. Stalina mířil na východ, k Moskvě.⁸⁰

Základní kámen pomníku byl položen v den narozenin J. V. Stalina. Výstavba byla plánována na dva roky, ale nakonec trvala pět let. Stavbu provázely problémy týkající se výběru materiálu, technických komplikací při transportu materiálu a manipulace s ním, podoby podstavce připomínajícího sarkofág a celkově neustálé kritiky Švecova návrhu ale i napjatého vztahu mezi Švecem a vládním výborem. Jako materiál byla nakonec použita slezská žula. Realizace pomníku podléhala neustálé kontrole a dohled byl držen také nad jeho autorem Otakarem Švecem.⁸¹ Stavba byla zahájena v roce 1952, kdy byl zabezpečován svah a vznikl například sklepní prostor se železobetonovými sloupy, odkud později vysílalo Rádio Stalin.

V roce 1953 J. V. Stalin zemřel a pomník tak ztratil svůj hlavní smysl. Práce ale pokračovaly a v roce 1954 byly ukončeny. Stavba pomníku trvala 495 dní a bylo na ni použito 14 tisíc tun žuly. Následovaly úpravy v přilehlém parku. Konečná částka stavby není známa, ale v roce 1954 byla odhadována na 150 milionů korun, tedy o 80 milionů korun více než v roce 1950.⁸² Stavbu pomníku provázely nejen výše uvedené problémy, ale také špatné načasování jeho odhalení, které proběhlo 1. května 1955, dva roky po smrti J. V. Stalina a rok před odhalením kultu osobnosti v Sovětském svazu. Tři týdny před slavnostním odhalením pomníku, 4. dubna 1955, Otakar Švec spáchal sebevraždu. Údajně nezvládl tlak společnosti, ale vliv měla pravděpodobně i sebevražda jeho manželky v předchozím roce. V dopise na rozloučenou odkázal veškerý svůj majetek nevidomým válečným veteránům. Otakar Švec nebyl při slavnostním odhalení pomníku vzpomenut a jeho smrt byla rychle zapomenuta.⁸³

V roce 1962 byl ze strany N. S. Chruščova, prvního tajemníka Komunistické strany Sovětského svazu, vydán povel pomník odstranit. Jednalo se o jeden z posledních Stalinových pomníků ve východním bloku. Chruščov otevřeně kritizoval stalinskou éru a odsoudil tzv. Stalinův kult osobnosti. Původně měla být odstraněna pouze část pomníku a zbytek převezen na jiné místo, ale nakonec bylo rozhodnuto o demolici celého pomníku. Pomník, který byl budován na věčné časy, byl po sedmi letech odstřelen dynamitem. Suť byla rozvezena na různá místa, skončila na dně Vltavy nebo

⁸⁰ Píchová, 2014, s. 81

⁸¹ Tamtéž, s. 90-92

⁸² Tamtéž, s. 78-80

⁸³ Tamtéž, s. 90-91

v podzemních prostorách pod původním podstavcem. Jednalo se o nejsložitější demolici sochařského díla v dějinách Československa.⁸⁴

V roce 1990 z podzemních prostor, kde byl svého času i sklad brambor, vysílalo Rádio Stalin. Do roku 1991, kdy byl na místě pomníku postaven červený metronom jako symbol plynoucího času, bylo místo prázdné. V dalších letech bylo navrženo několik plánů, co by na místě mohlo být, například kostel, kulturní centrum, vodní socha, Kaplického památník obětem totalit nebo budova Národní knihovny. Zřejmě nejkontroverznějším návrhem bylo vybudovat zde oceanárium. S návrhem přišla australská společnost, která zde chtěla vybudovat prosklené jezdící schody, kolem nichž by plavaly ryby. Nahoře by bylo obří akvárium se žraloky a dalšími živočichy.⁸⁵ V 90. letech zde byl umístěn billboard tehdejšího předsedy ODS Václava Klause. Navrhnut byl také pomník Michaela Jacksona, který by byl umístěn opodál v parku. Dnes je plocha využívána skateboardisty.⁸⁶

3.2 Období před začátkem vysílání

První rozhlasová nezávislá stanice v Československu, Rádio Stalin, která měla přізvisko pirátská, začala vznikat necelý rok před samotným začátkem vysílání. Jejím vysílání předcházelo několik měsíců příprav, zkušebního vysílání a komunikování s příslušnými úřady kvůli získání licence. Většina zakladatelů Rádía Stalin byla v té době studenty Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.

Lenka Wienerová⁸⁷ na přelomu 80. a 90. let pracovala v hudební produkci Československého rozhlasu a stejně jako ostatní zakladatelé Rádía Stalin měla vždy velký vztah k hudbě. Na konci 80. let se doba začala lehce uvolňovat. *„Následně potom začaly všechny takový ty procesy v těch vedlejších státech, jako bylo Německo a tak, ale já nechci zabíhat příliš do historie, protože to bysme opravdu mluvily hodiny a hodiny. Samozřejmě i v tehdejším Československu se začali lidi tak jako šikovat a začali toužit po nějakých dalších změnách. No a poté, když se to dopracovalo až do té fáze 17. listopadu a těsně poté, tak se začaly formovat nejružnější skupiny a následně politické strany. Z takové poloilegality vystoupila strana, která se jmenovala tuším Sociálně*

⁸⁴ Píčová, 2014, s. 103-115

⁸⁵ Tamtéž, s. 147

Praha.eu [online]. Letná zůstane Letnou. 30. 10. 2008, [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: http://www.praha.eu/jnp/cz/co_delat_v_praze/o_praze/letna_zustane_letnou.html.

⁸⁶ Částečně čerpáno z: *Místo Stalina* [film]. Režie Rozálie Kohoutová. Česká republika, 2013.

demokratická strana⁸⁸ a její tehdejší předseda se jmenoval Emanuel Mandler a tatínek jednoho z lidí, kteří s námi byli v tom spolku⁸⁹, byl v té straně a velmi krátce po revoluci té straně z Francie nabídli zařízení vysílací a mezitím v prosinci vypuklo povstání v Rumunsku.⁹⁰

Pedagogická fakulta do Rumunska vypravila humanitární vlak, v němž cestovala i řada studentů. Jedním z přítomných studentů byl Pavel Hronek,⁹¹ který vzpomíná, že přímo v Bukurešti byli zhruba měsíc a včetně humanitární pomoci se zde snažili docílit toho, aby se v oblastech s menšinami učilo také česky, slovensky a maďarsky. „*Tam to bylo vůbec zajímavý, protože tam bylo rádio, jmenovalo se rádio Universitate a vysílali opravdu z posledního patra univerzity v Bukurešti s výhledem na Univerzitní náměstí, kde stříleli ty securitates.*“⁹² Setkali se tam se studenty, kteří měli vlastní vysílačku.⁹³ Tvoření svobodného programu je velice inspirovalo, a když se vrátili zpět do Československa, vyprávěli o tom, jak to bylo úžasné. Tak vzniklo rozhodnutí založit podobné, respektive nezávislé rádio u nás. Na samém počátku 90. let vysílal jen Československý rozhlas, kdy se mluví o tzv. monopolu státního rozhlasu. V lednu 1990 začala vysílat soukromá francouzská stanice Europe 2, jak již bylo uvedeno v kapitole 1.2. Jednalo se o převzaté vysílání z Francie, které probíhalo na základě smlouvy s Československým rozhlasem. Výjimka pro vysílání, kterými se zabývala federální vláda a Správa radiokomunikací, byla poskytnuta BBC a Svobodné Evropě.⁹⁴

O studentském rádiu v Rumunsku se od přítele z Pedagogické fakulty, který v Rumunsku byl, dozvěděl také Ondřej Štindl⁹⁵. Jeho otec působil ve výše zmíněné politické straně, které francouzské rádio NRJ⁹⁶ ve stejné době nabídlo rozhlasovou

⁸⁷ Spoluzakladatelka Rádia Stalin a současná ředitelka Rádia 1.

⁸⁸ Strana se jmenovala Československá demokratická iniciativa (ČSDI) a byla součástí Občanského fóra.

⁸⁹ Na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy vznikaly v té době různé spolky, které se snažily dobýt větší studentské svobody.

⁹⁰ Rozhovor s Lenkou Wienerovou vedla Šárka Prágorová. Praha, 20. 1. 2017.

Rumunská revoluce, která vedla k pádu komunistického režimu, se odehrávala od 16. do 21. prosince 1989. Začala v Temešváru jako protest proti vystěhování kalvínského pastora Lászla Tökése a vyvrcholila v Bukurešti jako celonárodní protest proti diktatuře Nicolae Ceaușesca. Povstání si vyžádalo přes 1000 obětí.

⁹¹ Spoluzakladatel Rádia Stalin.

⁹² Rozhovor s Pavlem Hronkem vedla Šárka Prágorová. Praha, 21. 12. 2016.

⁹³ Získali prý jako dar z Francie.

⁹⁴ Poradce stavěl, prezident hovořil. *Mladá fronta*, 25. 10. 1990. (výstižkový archiv Linhartovy nadace) Více viz kapitola 1.2.

⁹⁵ Spoluzakladatel Rádia Stalin.

⁹⁶ NRJ bylo mainstreamové rádio vysílající především populární hudbu. „Vysílalo muziku, kterou z nás by tam určitě nikdo neposlouchal, což nechci říct, že jsme byli nějaký androšové, určitě ne, ale podpořili

vysílačku. Ve Francii měla tato strana sympatizanta a zároveň emigranta, Zdeňka Vašíčka, na kterého vzpomíná Vladimír Vintř. *„Učil tam na univerzitě a on nám zprostředkoval, že nám jako podporu naší mladé demokracie místní rozhlasová stanice NRJ dá vyřazený vybavení, co oni už nepoužívají.“*⁹⁷ Slovy Lenky Wienerové členové této politické strany nevěděli, co s vysílačkou budou dělat. Ondřej Štindl se to dozvěděl od svého otce, spojilo se mu to s informacemi od svého přítele a řekl o tom svým přátelům. *„On to natuk mezi kámošema a teďka to právě sepnulo Pavlovi s lidma, s kterejma byl v tý Bukurešti a říkali, super, jdem do toho. Na základě toho začala nějaká diskuze, co s tím a tak dál a to mělo za následek, že se nabalovali kamarádi kamarádů a během pár měsíců vznikl okruh třeba dvaceti třiceti lidí, kde většina měla o to vysílání zájem.“*⁹⁸ Většina těchto lidí byli výše zmínění studenti Pedagogické fakulty v podstatě bez jakýchkoli zkušeností s rozhlasovým vysíláním. Potřebovali proto někoho, kdo by rozuměl technice, a proto David Litvák⁹⁹ přizval Vladimíra Vintra, který v té době pracoval jako zvukař v kulturním domě Krakov.

Vysílací zařízení italského původu bylo oficiálně propůjčené, ale ve výsledku to byl dar od rádia NRJ. Lenka Wienerová uvádí, že zpět ho nikdo nechtěl, protože se jednalo o odepsané zařízení, které ale stále ještě fungovalo. Vysílací zařízení bylo třeba z Francie přivést. Vladimír Vintř vzpomíná, že pro něj jel on jako člověk znalý v technice, řidič Ladislav Malý a překladatelka. Auto jim bylo zapůjčeno od Občanského fóra, údajně nemělo státní poznávací značky a oni neměli víza, která ještě v té době byla nutná. Na základě vyprávění Pavla Hronka jim auto zajistil Jan Urban.¹⁰⁰ *„Furt tam běhal po těch schodech nahoru a my jsme běhali za ním a říkali, potřebujem dovézt z Paříže tu vysílačku, bude to pro všechny dobrý. A von tam furt běhal a asi půl hodiny jsme tam běhali za ním a on tam furt s někým telefonoval, furt něco se dělo, sbírka a demonstrace a já nevím, co všechno. A jednou se tak otočil, my jsme byli schody pod ním a říká, co vy vlastně chcete? My potřebujem přivést to z tý Paříže a von říká, jasně a běžel nahoru a volal tam na nějakýho tamhle, hele tady se ujmi kluků,*

nezávislé rozhlasové vysílání ve střední Evropě.“ (Rozhovor s Petrem Bidlem, spoluzakladatelem Rádia Stalin, vedla Šárka Prágrová. Praha, 8. 2. 2017.)

⁹⁷ Rozhovor s Vladimírem Vintřem, spoluzakladatelem Rádia Stalin, vedla Šárka Prágrová. Praha, 6. 12. 2016.

⁹⁸ Rozhovor se Stanislavem Zimou, spoluzakladatelem Rádia Stalin, vedla Šárka Prágrová. Praha, 24. 11. 2016.

⁹⁹ Spoluzakladatel Rádia Stalin.

¹⁰⁰ V roce 1989 pomáhal zakládat Občanské fórum a byl jeho mluvčím.

*objednejte kamion a zmizel.*¹⁰¹ Do Paříže jeli v dubnu 1990. Podle vyprávění Vladimíra Vintra cestovali přes noc a další noc se chtěli vracet s tím, že využijí den na projití Paříže, protože byli všichni na tzv. Západě poprvé. Po příjezdu k budově rádia NRJ je přivítala jeho správní rada a předali jim zařízení, které obsahovalo vysílačku, mixážní pult, mikrofon, reprobedny, radiomagnetofon a gramofon¹⁰². *„A tak jsme se vrátili večer k tomu autu a oni nám oblepili to auto lístečkama, ať nikam nejezdíme a ráno tam zase přijdeme. A my samozřejmě jako správný Češi jsme začli uvažovat, oni nám to chtěj sebrat, oni si to rozmysleli, nikam nepudem. No ale pak jsme se rozhodli, že tam zůstanem, spali jsme u toho pana Vašíčka. (...) No a tak jsme tam ráno zase přijeli a voni říkali, že jsme takový strašně sympatický a voni, že nám dali strašnej šmejd a že nám daj dobrý vybavení, tak nám dali tu vysílačku čtyřikrát silnější a tak, zachovali se k nám moc hezky.*¹⁰³

V tehdejším tisku se objevila informace, že rádio NRJ pověřilo Pavla Hronka úkolem dostat se legálně, či nelegálně do československého éteru. Rádio NRJ si v průběhu konání výstavy Totalitní zóna mělo testovat frekvence 92,6 a 93,7 MHz, aby na nich posléze mohlo začít komerčně vysílat.¹⁰⁴ Tuto informaci vyvrátili Ondřej Štindl i Lenka Wienerová. Pavel Hronek navíc ve Francii vůbec nebyl. Psalo se také o tom, že vysílačka byla zapůjčena zmíněné politické straně, což Lenka Wienerová vyvrátila s tím, že se jednalo o jejich „hurá akci“. Ondřej Štindl k tomu řekl, že se ve vztahu k dané politické straně nejednalo o žádnou dohodu ohledně podoby vysílání. Často se v tisku uváděla také cena vysílačky a polemika nad tím, jak ji mohli dostat jen tak. Již bylo uvedeno, že ve Francii šlo v té době o vyřazené vybavení, které nepotřebovali, proto se financemi nezabývali.

Po přivezení vysílacího zařízení z Francie, na které získali dvouletou smlouvu, bylo potřeba získat povolení k vysílání, o které se zakladatelé Rádía Stalin snažili již od března 1990.¹⁰⁵ Vladimír Vintř vzpomíná, že jako první podali žádost o povolení k vysílání u Správy radiokomunikací. Ti jim řekli, že to nemohou rozhodnout, proto následně žádost poslali všude, kde to bylo možné, na ministerstvo spojů i federální

¹⁰¹ Rozhovor s Pavlem Hronkem vedla Šárka Prágrová. Praha, 21. 12. 2016.

¹⁰² Vysílačka byla nejcennější, protože se nedala nikde koupit na rozdíl od ostatního vybavení, které dostali. To bylo velice kvalitní a drahé, ale koupit by se dalo. Dostali prý dva gramofony značky Technics, což tehdy bylo něco, co v Československu téměř nikdo neměl. Pravděpodobně je ale využili později v rámci vysílání Rádía Ultra. (Rozhovor s Jiřím Neumannem, spoluzakladatelem Rádía Stalin, vedla Šárka Prágrová, Ořech, 9. 2. 2017)

¹⁰³ Rozhovor s Vladimírem Vintřem vedla Šárka Prágrová. Praha, 6. 12. 2016.

¹⁰⁴ VONDRÁČEK, David. Mouřenín z podzemí. *Mladý svět*, 1990, č. 46. (výstřižkový archiv Rádía 1)

vládě. Kompetenci k povolování licencí měli právě ministerstvo spojů a federální vláda.¹⁰⁶ Žadatelů o licenci pro soukromé rozhlasové vysílání bylo přibližně padesát, ale právní řád k tomu ještě nebyl uzpůsobený. Povolení k vysílání proto nedostal nikdo z nich (viz kapitola 1.2). Tehdejší zákony nepředpokládaly existenci soukromého nezávislého vysílání. Federální vláda se navíc zabývala celou řadou jiných zákonů, kdy zákon umožňující soukromé rozhlasové vysílání nebyl prioritou. Zabývali se především věcmi souvisejícími s fungováním společnosti, s politickými změnami apod. O problémech provázejících získání povolení k vysílání vypráví i Jiří Neumann. „*My jsme až pozdějc zjistili, že nás tak nějak tahali za fusekli, že prostě ta rada, v té době to byl nějaký úřad vlády, že si z nás dělal opravdu legraci, protože mezitím to tam uplatily jiný rádia, co už chtěly začít vysílat. Věděli, že my jsme nejdál, nejmíc vepředu, tak nás potřebovali zastavit, tak nám furt slibovali, že bude licence, bude licence a furt se nic nedělo.*“¹⁰⁷ Podle popisu Pavla Hronka přišli zakladatelé Rádía Stalin s tím, že v zákoně se mluví o radiovém vysílání, ale oni chtějí provozovat vysílání rozhlasové. Že chtějí provozovat něco, co zákonem není povoleno ani zakázáno. Z jejich strany se nejednalo o vysílání nezákonné, ale mimozákonné. Soukromé vysílání skutečně nebylo zákonem zakázáno, protože tato možnost se nepředpokládala.¹⁰⁸ Vymysleli tuto právní kličku, na které se tzv. točili až do února roku 1991, kdy jim byla udělena výjimka z tohoto zákona, provizorní licence.

Se Správou radiokomunikací vyjednávali přidělení volné frekvence. Díky Vladimíru Vintrovi od nich následně zjistili, že v Praze je volná frekvence 92,6 MHz, na které je možné vysílat. Vysílačka, které přezdívali Maruška, se dala naladit na jakoukoliv frekvenci, ale nebylo možné, aby vysíláním rušili vysílání někoho jiného.¹⁰⁹ To potvrzuje také Lenka Wienerová: „*Občas nám někdo podsouvá, jak jsme mohli začít pirátsky vysílat, ale samozřejmě takový amatéři jsme nebyli, abychom vběhli do éteru a zrušili leteckej provoz.*“¹¹⁰ I měřící vůz Správy radiokomunikací, který je od začátku

¹⁰⁵ KOVÁČ, Petr. Jsme chudí, ale hrdí. *Rudé právo*, 10. 4. 1991. (výstřižkový archiv Rádía 1)

¹⁰⁶ HEIDENREICHOVÁ, Kateřina. „...A pak sebrali Marušku!“ *Práce*, 8. 11. 1990. (výstřižkový archiv Linhartovy nadace)

¹⁰⁷ Rozhovor s Jiřím Neumannem vedla Šárka Prágrová. *Ořech*, 9. 2. 2017.

¹⁰⁸ WEISS, Martin. 92,6 MHz. *Respekt*, 1991, roč. 2, č. 8.

¹⁰⁹ Narátoři uváděli rušení leteckého provozu nebo vysílání pražských sanitek, popřípadě hasičů a policistů.

¹¹⁰ Rozhovor s Lenkou Wienerovou vedla Šárka Prágrová. Praha, 20. 1. 2017.

vysílání sledoval, shledal z tohoto hlediska vše v pořádku.¹¹¹ Rádio vysílalo na velmi krátkých vlnách (VKV).

Protože se stále nic nedělo, co se týče povolení k vysílání, dohodli se pravděpodobně prostřednictvím Pavla Hronka se společností Armabeton o pronájmu prostor. Z výpovědí narátorů vyplývá, že společnost Armabeton sídlila v ulici Zelený pruh v Praze ve výškové budově, kde později sídlilo rádio Bonton. Stanislav Zima popisuje, že jim bylo poskytnuto dvanácté patro, kde si zařídili kanceláře a vysílací studio. Jiří Neumann zase vzpomíná, že kvůli dobrému šíření signálu si místo nechali proměřit a dala se zde instalovat anténa. Na tomto místě, kde se učili vysílat, působili půl roku od jara do podzimu. Probíhalo zde tzv. vysílání do zdi, o kterém vypráví právě Jiří Neumann. „*Chtěli jsme, pak až to bude naostro, aby to bylo co nejlepší. Takže jsme několik tejdnu tím žili, že jsme se tam opravdu chovali, jako kdybychom opravdu jezdili do rádia vysílat.*“¹¹² Na základě vyprávění Stanislava Zimy byl ve studiu neustále někdo přítomen, ve dne v noci, kvůli hlídání vysílacího zařízení. Téměř tam bydleli a fungovali na základě rozpisu směn. Jednou vysílání na chvíli spustili, aby vyzkoušeli, zda všechno funguje, což potvrzuje Lenka Wienerová. „*Chodili jsme dokonce k paní profesorce na rétoriku. Přípravovali jsme se velmi zdatně, ale bohužel to pořád nechtělo mít to finále, že by někdo řekl, jó, tak to rozjedte.*“¹¹³ Z výpovědi Pavla Hronka vyplývá, že ne každému takováto situace vyhovovala, takže několik lidí odešlo ještě před tím, než bylo vysílání Rádia Stalin spuštěno.

V té době se jim naskytla nabídka od Linhartovy nadace,¹¹⁴ která připravovala velký festival s názvem Totalitní zóna. Podle výpovědi Lenky Wienerové věděli, že na Západě je při pořádání takové výstavy zvykem, že má i svou rozhlasovou stanici, která informuje o jejím průběhu. Zástupci Linhartovy nadace obecně přemýšleli nad tím, jakým způsobem festival zviditelnit. Petr Pištěk popisuje,¹¹⁵ že z Linhartovy nadace byl proto pověřen Marek Gregor, aby našel někoho, kdo má vysílačku, se kterou by se dalo vysílat. Marek Gregor našel právě zakladatele budoucího Rádia Stalin, kteří měli vysílačku, měli zajištěnou frekvenci pro vysílání a byli ochotní s Linhartovou nadací spolupracovat. „*Slyšeli, že máme tu vysílačku, tak jestli bysme do toho nešli. Já jsem*

¹¹¹ Předvolební happening. *Lidové noviny*, 14. 11. 1990, str. 3. (výstřižkový archiv Linhartovy nadace)

¹¹² Rozhovor s Jiřím Neumannem vedla Šárka Prágrová. *Ořech*, 9. 2. 2017.

¹¹³ Rozhovor s Lenkou Wienerovou vedla Šárka Prágrová. Praha, 20. 1. 2017.

¹¹⁴ Nadace podporující kulturně společenské dění vznikla v roce 1987. Letos slaví 30 let od svého založení.

¹¹⁵ Rozhovor s Petrem Pištěkem, jedním z organizátorů festivalu Totalitní zóna a členů správní rady Linhartovy nadace, vedla Šárka Prágrová. Praha, 21. 3. 2017.

řekl, že bysme do toho asi šli a voni říkali, že budou mít všechny povolení, že to bude v pořádku, tak jsme to udělali a bylo.“¹¹⁶ Ze strany Linhartovy nadace byl také předložen plán na obsah vysílání, který byl posléze Rádiem Stalin naplňován, jak uvádí Petr Pištěk. Dva týdny před zahájením výstavy podali federální vládě žádost o výjimku, ale neúspěšně.¹¹⁷ Jiří Neumann vzpomíná, že pravděpodobně ve čtvrtek odpoledne, 18. října 1990, se domluvili s přítelem, který měl dodávku, a veškeré zařízení přestěhovali z budovy Armabetonu na Letenskou pláň v Praze. Výstava Totalitní zóna se měla konat v prostorách pod bývalým Stalinovým pomníkem na Letenské pláni. „*To bylo takový impulsivní rozhodnutí, že jedem pod Stalina a vůbec jsme nevěděli, jestli to i technicky bude a prostě jsme to tam vodvezli a za pár hodin to fungovalo.*“¹¹⁸ Podle Vladimíra Vintra byli z prostor na Zeleném pruhu vyhozeni už v září z důvodu nevykazování činnosti. Se společností Armabeton podle něj měli dohodu, že tam budou moci zůstat a vysílat, pokud jim budou dělat reklamu. Původně měli od ČSDI přislíbené, že začnou vysílat před volbami v červnu 1990. S ohledem na ostatní strany byl začátek vysílání odložen na dobu po volbách, ale ani pak jim to nebylo umožněno. „*OF si bylo vědomo, že tohle rádio je v předvolební kampani nevytrhne, ale nám, jako straně, by moc pomohlo. Po volbách jsme se pokoušeli i na vládních úrovních zajistit, abychom mohli legálně vysílat. Nepodařilo se nám to.*“¹¹⁹ Proto pak vysílačku poskytli Pavlu Hronkovi a dalším studentům s tím, aby se ji pokusili registrovat. Začátek vysílání se ale neustále odkládal, proto byli z prostor Armabetonu vyhozeni. Zařízení měli uschované v garáži a v říjnu přišla uvedená nabídka.

3.3 Festival Totalitní zóna

Festival Totalitní zóna organizovala Linhartova nadace. Jejími nejvýraznějšími organizátory byli Petr Pištěk, Marek Gregor, Jan Mayer a Jaroslav Stanko. Linhartova nadace byla založena v roce 1987 jako zájmová skupina několika architektů. V té době ještě zakládání nadací nebylo legální, ale nazývali se tak.¹²⁰ Původní ideou nadace byla podpora spolupráce mladých výtvarníků. Snažili se získat prostory pro nezávislou

¹¹⁶ Rozhovor s Vladimírem Vintrem vedla Šárka Prágrová. Praha, 6. 12. 2016.

Z rozhovoru s Pavlem Hronkem vyplývá, že z Linhartovy nadace se s uvedenou nabídkou ozvali první jemu.

¹¹⁷ Předvolební happening. *Lidové noviny*, 14. 11. 1990, str. 3. (výstřižkový archiv Linhartovy nadace)

¹¹⁸ Rozhovor s Jiřím Neumannem vedla Šárka Prágrová. Ořech, 9. 2. 2017.

¹¹⁹ Konec Rádía Stalin. *Mladý svět*, 1991, roč. 5. (výstřižkový archiv Rádía 1)

¹²⁰ MACHÁČEK, Jan. Nezávislý zábor. *Respekt*, 1990, roč. 1.

kulturu. Během svého působení uspořádali několik výstav a koncertů. Nadace později otevřela například klub Roxy nebo experimentální prostor NoD v Praze.¹²¹

V tehdejším tisku je často jako spoluorganizátor festivalu uváděna také Společnost pro rozvoj kulturně společenského života. Petr Pištěk popisuje, že kdokoliv chtěl v roce 1990 pořádat nějakou akci, potřeboval na ni potvrzení, které tehdy mohla poskytnout například tato společnost. Společnost sídlila na Senovážném náměstí. Spadalo pod ní několik nezávislých agentur a také Linhartova nadace. Tyto skupiny spolu nějakou dobu spolupracovaly. Snažily se získat prostory pro provoz klubů a dalšího. Vhodných prázdných prostor bylo v Praze několik, ale tyto skupiny neměly možnost se k nim dostat. V souvislosti s tím iniciovaly několikátýdenní demonstraci na Staroměstském náměstí, aby přiměly odpovědné instituce k jednání. Následovalo jednání se zástupci hlavního města Prahy atd., na jehož základě byly těmto skupinám nabídnuty volné prostory. V těchto prostorech poté vznikla řada klubů, například Mama klub, U zoufalců, Rock Café, Bunkr, Roxy atd.¹²²

Festival nezávislé a avantgardní kultury Totalitní zóna začala Linhartova nadace připravovat zhruba dva měsíce před jeho začátkem. Konal se od 18. do 21. října 1990, ale nakonec byl prodloužen zhruba do konce října 1990. Probíhal ve stejnou dobu jako akce People to People, celoevropské setkání umělců, které se konalo od 19. do 21. října 1990 při příležitosti ustavujícího zasedání Helsinského občanského shromáždění. Akci, na které se měla původně podílet také Linhartova nadace, pořádala francouzská organizace Est Ou Est. Měla se odehrávat v ulicích města.¹²³ Byl vytvořen realizační tým, který v Praze vytipoval několik vhodných míst pro její konání. V souvislosti s akcí People to People se vyskytly problémy týkající se organizace, propagace a návštěvnosti.¹²⁴ Francouzská pořádací organizace také trvala na zakoupení autorských práv na celý projekt.¹²⁵ Linhartova nadace proto od spolupráce nakonec odstoupila a rozhodla se nezávisle na nich uspořádat festival Totalitní zóna, což potvrzuje také Petr Pištěk.

Festival se konal v prostorách pod bývalým Stalinovým pomníkem na Letenské pláni v Praze, jejichž rozloha je cca 10 000 metrů čtverečních. Na základě vyprávění

¹²¹ *Linhartovanadace.cz* [online]. O nadaci [cit. 2017-02-22]. Dostupné z: <http://linhartovanadace.cz/o-nadaci>.

¹²² Rozhovor s Petrem Pištěkem vedla Šárka Prágrová. Praha, 21. 3. 2017.

¹²³ Totalitní zóna místo U2. *Mladá fronta*, 26. 9. 1990. (výstřižkový archiv Linhartovy nadace)

¹²⁴ Velkolepé fiasko. *Lidové noviny*, 22. 10. 1990, str. 5. (výstřižkový archiv Linhartovy nadace)

¹²⁵ MACHÁČEK, Jan. Nezávislý zábor. *Respekt*, 1990, roč. 1.

Petra Pištěka je zřejmé, že prostor měli již předem vytipovaný jako ideální pro pořádání takové akce. Nacházel se v centru Prahy, byla zde dobrá dopravní dostupnost a z hlediska hluku akce nemohla nikoho rušit. Bylo ale třeba vypracovat statické posudky a zneprístupnit potenciálně nebezpečná místa. Později zde pořádali akci s názvem StudArt a Festival světla. Tento prostor chtěli zrekonstruovat a vybudovat zde mezinárodní kulturní centrum. Měli na to vypracovaný projekt a domluveného finančního partnera, ale z důvodu problematického jednání se zastupiteli městské části Praha 7 byli nuceni od projektu odstoupit.¹²⁶

Filosofickou koncepcí festivalu bylo vytvořit z prostor labyrint. Labyrint byl také jeden z původních návrhů na název festivalu. Petr Pištěk uvádí, že název Totalitní zóna je částečně převzatý z filmu *Stalker*, který se odehrává na ruském území zvaném Zóna.¹²⁷ „*Tvůrci se pustili do úkolu vyjádřit se k tématům o totalitarismu a popření totalitarismu nalezením cesty člověka k člověku.*“¹²⁸

Prostory pod bývalým Stalinovým pomníkem spadaly do kompetence ONV Prahy 7, protože se nevědělo, komu skutečně patří.¹²⁹ Podle jiného zdroje patřily městu. Povolení k uspořádání festivalu poskytl ONV Prahy 7, ale neposkytl povolení k vysílání Rádia Stalin.¹³⁰

Program festivalu začínal vždy od jedenácti hodin dopoledne a trval do pozdních nočních hodin. Vstupné bylo 10 Kčs, večer 20 Kčs. Součástí programu byla výstava asi padesáti výtvarných děl, performance, divadelní představení, hudební produkce i program pro děti.¹³¹ Výstava, která byla umístěna v zadní části prostoru, byla přístupná do jedenácti hodin večer. Na festival byli pozváni umělci z Československé republiky a z dalších zemí Evropy. „*Měli tam být všichni, od Rusů přes Poláky, Maďary, až po Španěly, ale i Američané. Vycházíme z toho, že totalita jiného typu je i na Západě, a tyto dvě totality chceme konfrontovat.*“¹³² Celkem se zde představilo osmdesát umělců z Evropy a USA, několik divadelních souborů a více než třicet hudebních kapel z Československa, Holandska, Polska, SSSR, SRN či Dánska.¹³³ V tisku byl uváděn

¹²⁶ Rozhovor s Petrem Pištěkem vedla Šárka Prágrová. Praha, 21. 3. 2017.

¹²⁷ Film *Stalker* je z roku 1979. Režie: Andrej Tarkovskij. Na motivy knihy Arkadije a Borise Strugackých.

¹²⁸ SIROTEK, Jiří. Lidé lidem v Totalitní zóně. *Fórum*, 14. 11. 1990. (výstřižkový archiv Linhartovy nadace)

¹²⁹ Bublíny totality. *Práce*, 17. 10. 1990. (výstřižkový archiv Linhartovy nadace)

¹³⁰ KRUPÍČKA, Miroslav. Causa Rádio Stalin. *Rozhlas*, 10. - 16. 12. 1990, č. 50. (výstřižkový archiv Linhartovy nadace)

¹³¹ Sejdeme se u Stalina. *Večerní Praha*, 18. 10. 1990. (výstřižkový archiv Linhartovy nadace)

¹³² SIROTEK, Jiří. Totalitní zóna pod Stalinem. *Občanský deník*, září 1990. (výstřižkový archiv Linhartovy nadace)

¹³³ V lůně Stalinově. *Lidové noviny*, 19. 10. 1990, str. 6. (výstřižkový archiv Linhartovy nadace)

celkový počet 150 nebo 200 účastníků z přibližně 18 zemí světa. Setkání těchto lidí z různých zemí světa bylo příležitostí pro seznámení se a výměnu informací o aktuálním dění ve světě, zejména v oblasti umění. „*Komunistům se tu podařilo vytvořit skleníkový efekt, ten takovéhle akce pomáhají zdolat.*“¹³⁴

Zahraniční účastníci, pro něž Aerolinie jako sponzor poskytly určitý počet letenek, byli ubytováni v objektu ve Sněmovní ulici, který bezplatně poskytlo ministerstvo vnitra.¹³⁵ Petr Pištěk vzpomíná, že kontakt se zahraničními umělci měla na starosti jedna z produkčních, Katia Marsh, která pocházela ze zahraničí a přes známé domlouvala konkrétní účinkující. České účinkující zajišťovali Lenka Zogatová, René Brejla a Jiří Suchý. Na produkci se podílela řada lidí a celkově ji zajišťovala profesionální produkce z Barrandova.¹³⁶

S performancemi či divadelními představeními zde vystoupili Osseus Labyrinth z USA, Eva Königová, Esther Fischer, Bicapo ze SSSR, divadlo Dřevo nebo Petr Löbel. Petr Löbel vystoupil s inscenací hry Milana Uhdeho *Výběrčí*. „*Vybral jsem si pro produkci přímo násep kamení, který zbyl ze sochy. Sálá odtud něco, co znemožňuje nějakou energii vůbec vydat, dalo se tam jenom křičet.*“¹³⁷ Přímo na místě bývalého Stalinova pomníku byla umístěna *Lod' naděje*, velká konstrukce lodí, u níž probíhalo pouliční divadlo souboru *Divadlo na Provázku* z Brna. Divadlo zde uspořádalo také ohňostrojevou performance nazvanou *Vymytání zla z města*. Z hudebních kapel zde vystupovaly *Ztracené iluze*, *Hudba Praha*, *Babalet*, *Žlutý pes*, *Z kopce*, *E z Brna*, *N.O.M.* z Leningradu, *Fish Hospital* z Rotterdamu, *Ester Fischer* ze San Franciska atd.¹³⁸ Některá umělecká díla byla vytvářena v průběhu festivalu zejména kvůli problematickému převozu děl ze zahraničí. To potvrzuje také Petr Pištěk s tím, že umělci předem zaslali návrhy na požadovaný materiál, který byl dán posléze dohromady. Využity byly i kameny, úlomky sochy, které se v prostorech nacházely. Z umělců zde byli například *David Černý*, *Václav Gatařík*, *Andris Grinberg*, *Muroff* atd.

Návštěvnost festivalu byla v prvních dnech cca 2000 lidí za den.

Podoba prostor a vystavovaných děl a celková atmosféra festivalu byly podrobně popisovány v tehdejšímu tisku. Autoři těchto textů se k festivalu většinou vyjadřovali

¹³⁴ TOPOL, Jáchym. Tady Radio Stalin... *Respekt*, 31. 10. 1990, č. 15. (výstřižkový archiv Linhartovy nadace)

¹³⁵ TOPOL, Jáchym. Tady Radio Stalin... *Respekt*, 31. 10. 1990, č. 15. (výstřižkový archiv Linhartovy nadace)

¹³⁶ Rozhovor s Petrem Pištěkem vedla Šárka Prágrová. 21. 3. 2017.

¹³⁷ TUČKOVÁ, Dana. Dvojí zeptání. *Lidové noviny*, 8. 11. 1990. (výstřižkový archiv Linhartovy nadace)

¹³⁸ SIROTEK, Jiří. Lidé lidem v Totalitní zóně. *Fórum*, 14. 11. 1990. (výstřižkový archiv Linhartovy nadace)

pozitivně. Z textů je patrné, že mnoho z vystavených děl bylo během festivalu zničeno, proto byly ty zbylé později chráněny plotem a měly se stát součástí sbírky Linhartovy nadace.¹³⁹ „*Jsem rád, že jsem tady. Je to úžasný pocit, být svobodný. Všichni jsou svobodní, nikdo tu neposuzuje, kdo je dobrý umělec a kdo ne, všichni jsou prostoupeni stejným duchem svobody. To se zdá být základem pro umění budoucnosti.*“¹⁴⁰

Narátoři vzpomínají spíše na koncerty některých kapel, například Vladimír Vintř popisuje koncert kapely Láhká múza. „*Ty byli drsný. Tam přišla taková slečna a měla takový echo, což tehdy byla velká vzácnost, nikdo to tady neviděl. A vona přišla k tomu zvukaři, já jsem tam zrovna stál a vona říkala slovensky, hele, tohle je echo, zapojiš jeden kabel sem, druhý sem, všechno to dáš na doraz a přes to budeš pouštět, rozumíš mi? A měla tu černou rtěnku... Tak ty byly dobrý a takový tam byli všichni.*“¹⁴¹ Co se týče vystavených děl, pro většinu narátorů je nezapomenutelným a často jediným, co si z výtvarných děl pamatují, dílo Davida Černého. Dominanta celého prostoru byla vytvořena z hromady úlomků z původní sochy J. V. Stalina doplněné dráty, žebry a velkou vyvrácenou lebkou. Ondřej Štindl vzpomíná ještě na velké slunce namalované na zdi. Zdeněk Hnyk¹⁴² výstavu shrnuje tím, že výtvarných děl a performancí bylo v prostoru hodně, ale nikdo nevěděl, kdo se tím prezentuje. Pavel Hronek vzpomíná na performance, které v rámci výstavy probíhaly. „*Musíte si uvědomit, že tam byly věci, který tady nikdy... Tam přijeli zahraniční performeři a teď my jsme na to koukali a říkali, ty jo, eště tohle je umění, nebo co to je? (...) Tam prostě třeba seděl chlápek. Jeho performance, že tam někde seděl, osvícenej a nic se nedělo, prostě jen seděl a nějak to nazval, Zánik demokracie nebo něco takovýho. To, co já nemám rád, ani teď, že je to takový to umění pro umění. Ale tenkrát jsme cejtili, že to nějak smysl má, že to nějakou náplň mělo.*“¹⁴³ Podle Pavla Hronka na výstavě nešlo tolik o kvalitu děl, ale spíš o přítomné účinkující a návštěvníky, o místo, kde se konala a o čas, kdy se konala.

Festival Totalitní zóna měl velký ohlas v Československu i v dalších zemích Evropy. Vyskytly se zde také různé organizační problémy, například z hlediska hygienického vybavení nebo zásob baru. Prostory konání byly proto po určité době uzavřeny s nutností rekonstrukce.¹⁴⁴

¹³⁹ TOPOL, Jáchym. Tady Radio Stalin... *Respekt*, 31. 10. 1990, č. 15. (výstřižkový archiv Linhartovy nadace)

¹⁴⁰ *Totalitní zóna* [film]. Režie Václav Kučera. Česká republika, 1991.

¹⁴¹ Rozhovor s Vladimírem Vintřem vedla Šárka Prágrová. Praha, 6. 12. 2016.

¹⁴² Podílel se na vysílání Rádía Ultra a následně na vysílání Rádía 1, v němž pracuje dodnes.

¹⁴³ Rozhovor s Pavlem Hronkem vedla Šárka Prágrová. Praha, 21. 12. 2016.

¹⁴⁴ MACHÁČEK, Jan. Nezávislý zábor. *Respekt*, 1990, roč. 1.

3.4 Průběh vysílání Rádía Stalin

Rádio Stalin vysílalo ve spolupráci s Linhartovou nadací v rámci festivalu Totalitní zóna, který byl blíže představen v předchozí podkapitole. Na základě vyprávění jednotlivých narátorů lze dát dohromady popis těchto prostor, do nichž vedou dvoje velké dveře, a vcházelo se levými. Jedná se o prostory velké cca 10 000 metrů čtverečních, které jsou tvořeny několika železobetonovými sloupy. Podlaha byla hliněná a plná prachu nebo šterku, byla zde cítit vlhkost a plíseň. Kousek za levým vchodem byl umístěn bar, naproti vchodu bylo pódium, na němž vystupovaly jednotlivé kapely, v prostoru napravo byla rozmístěná výtvarná díla. Původně zde byl sklad zahradního zařízení pro údržbu Letenských sadů. Byly tam i zbylé pytle s hnojivem nebo bramborami, proto to tam výrazně zapáchalo.¹⁴⁵ V rámci první návštěvy prostor se zakladatelé Rádía Stalin rozhodli je prozkoumat, o čemž vypráví Vladimír Vintř. „*Tam bylo několik pater. Bylo to tam velmi zajímavý. Tam třeba jste šla takovou chodbou a tam byla taková velká červená páka a tam, přestože to bylo v socialistickém Československu, bylo napsáno danger. Říkalo se, že když se za tu páku zatáhne, že se tam vleje Vltava, protože to už bylo pod Vltavou. Tak to my jsme samozřejmě nezkusili.*“¹⁴⁶ Také Pavel Hronek vzpomíná na různé chodby a zákoutí, které zde byly. „*V dálce chodili lidi se zapalovačkama a zkoumali, kam to vede. Takže různý světýlka... To bylo takový mystický.*“¹⁴⁷ V dolních patrech se údajně nachází protiatomový kryt.

Z vyprávění jednotlivých narátorů lze také poskládat popis studia pro vysílání rádia. Improvizované studio o rozměrech cca 2x2 metry bylo zřízeno kousek za pravými dveřmi, bez topení. Rádio vysílalo z jedné ze dvou místností malého zděného domku, který se kousek za pravými dveřmi nacházel. Pravé dveře byly po celou dobu uzavřené. Do malé místnosti vedly dveře a bylo zde jedno malé okno, kterým je později někdo vykradl. V místnosti prý dříve byla telefonní ústředna.¹⁴⁸

Pro spuštění vysílání bylo především potřeba umístit na vhodné místo anténu, která musí být na co nejvyšším místě. Proto byl zvolen jeden ze dvou stožárů, které se nacházejí nad uvedenými prostory. Vladimír Vintř a Zdeněk Hnyk popisují podobu a instalaci antény. Anténa byla bílá, vertikální, se čtyřmi horizontálními prvky. Od ní vedl kabel dlouhý přibližně deset metrů. Vzdálenost mezi studiem a stožárem ale byla

¹⁴⁵ Bylo zde skladiště Správy veřejné zeleně, brambor a sodovkáren. (Bublínův totalitní. *Práce*, 17. 10. 1990. Výstřižkový archiv Linhartovy nadace.)

¹⁴⁶ Rozhovor s Vladimírem Vintřem vedla Šárka Prágrová. Praha, 6. 12. 2016.

¹⁴⁷ Rozhovor s Pavlem Hronkem vedla Šárka Prágrová. Praha, 21. 12. 2016.

několik desítek metrů, proto musel být kabel nastaven, aby na protažení stačil. Kabel se tahal trubkami kolem kahanů, v nichž dříve hořel oheň. Takto jim ho prý pomohly protáhnout děti, které si tam chodily hrát a vytáhly ho až ke stožáru. „*Tak přijel v noci vojenskej světlomet, ten to nasvítíl a dva horolezci tam vyšplhali a pověsili tam anténu.*“¹⁴⁹ Anténu věšel Štěpán Fedjuk, horolezec a přítel Stanislava Zimy. V tisku se tehdy objevila informace o tom, že anténu věšel Jiří Křížan, poradce tehdejšího prezidenta Václava Havla. Tuto informaci potvrdil předseda ONV Prahy 7 Jan Dostál s tím, že „*vychází ze sdělení svědků, kteří se mu jeví jako důvěryhodní*“. Tuto informaci ovšem vyvrátil Pavel Hronek i Kancelář prezidenta republiky.¹⁵⁰ Vysílání Rádía Stalin bylo podle vyprávění narátorů slyšet v centru Prahy, ale i v jejích jiných částech a údajně i v Ústí nad Labem díky Vltavě. „*Vysílalo to pro část Prahy, pro tu vnitřní, protože ta anténa byla namířená z Letný přes řeku na Starý město a tak. Já si pamatuju, že někde v Nuslích to bylo ještě slyšet, ale kousek dál, třeba v Michli už ne.*“¹⁵¹ Vysílání také nebylo slyšet za Žižkovem apod. zejména kvůli tomu, že tyto městské části se nacházejí za kopcem, kam signál nedosáhl. Pavel Hronek vzpomíná, že jim do rádia volal někdo z okolí Popradu na území dnešní Slovenské republiky, že jejich vysílání poslouchají a nahrávají. Bylo to pravděpodobně přes někoho, kdo pracoval u Správy radiokomunikací, kdy bylo vysílání Rádía Stalin pouštěno přes telefon a zároveň nahráváno.¹⁵²

Název Rádio Stalin má poměrně jasný původ vzhledem k místu, odkud rádio vysílalo. Místu se od té doby, kdy zde stál pomník J. V. Stalina, spontánně říká „Stalin“, a proto pojmenovat rádio takto bylo automatické a přirozené. Lenka Wienerová navíc uvádí, že lidem z Prahy bylo toto známé, takže věděli, proč se rádio takto jmenuje. Pro mnoho lidí to ale mohlo být značně matoucí. Stanislav Zima vzpomíná, že jim z Gruzie přišel anonymní dopis, ve kterém jim bylo vyhrožováno proto, že znevažují jméno J. V. Stalina a podobně. „*Byl to takovej divnej pocit, protože tehdy člověk nevěděl, co se může stát, protože faktem je, že to bylo... Vůbec nevím, jak se o nás ty lidi dozvěděli. Bylo to prostě takový divný hrozně, nepříjemnej byl ten dopis.*“¹⁵³ Vladimír Vintř o volbě názvu mluví jako o mladické nerozvážnosti. „*Navíc se to dobře pamatovalo a*

¹⁴⁸ Tuto informaci se mi nepodařilo potvrdit.

¹⁴⁹ Rozhovor s Vladimírem Vintřem vedla Šárka Prágrová. Praha, 6. 12. 2016.

¹⁵⁰ Ilegální vysílač. *Lidové noviny*, 26. 10. 1990. (výstřižkový archiv Linhartovy nadace)

¹⁵¹ Rozhovor se Stanislavem Zimou vedla Šárka Prágrová. Praha, 24. 11. 2016.

¹⁵² Pokud je to pravdivá informace, nahrávka je dnes spíše nedohledatelná.

¹⁵³ Rozhovor se Stanislavem Zimou vedla Šárka Prágrová. Praha, 24. 11. 2016.

bylo to úderný.“¹⁵⁴ Název Rádio Stalin byl odvozen od toho, odkud se vysílalo, ale slovy Lenky Wienerové šlo i o „šťouchnutí do společnosti“, kterou bylo třeba posunout dál.¹⁵⁵

Rádio Stalin vysílalo od pátku 19. října do čtvrtka 25. října 1990. Na dobu od 19. do 22. října mělo rádio povolení k provozování lokální rozhlasové stanice, ale ve vysílání pokračovalo i poté.¹⁵⁶ Je třeba uvést, že toto pirátské vysílání nebylo to, co původně chtěli nebo zamýšleli. „*Je to způsob manifestace, protože nám nechtějí vyřídit naši žádost o povolení legální rozhlasové stanice. Toto pirátské vysílání je naše poslední možnost po půlročních tahanicích s úřady.*“¹⁵⁷ Téměř nikdo z jeho zakladatelů neměl s rozhlasovým vysíláním zkušenosti, a pokud by nepracoval v Československém rozhlase, tak je ani nemohl mít. Určité zkušenosti měla pouze Lenka Wienerová, která pracovala v hudební produkci Československého rozhlasu, a proto se ujala produkce. Vladimír Vintř, který rok pracoval jako technik v Československém rozhlase a posléze jako zvukař v Kulturním domě Krakov, se ujal technických věcí. Jiří Neumann dělal od roku 1983/1984 diskotéky, chodil na burzy s gramofonovými deskami a měl tedy největší sbírku hudby. „*Dostal jsem se i do party takovejch lidí, který to nějakým způsobem pašovali z Německa, jako muziku, takže jsem měl docela přísun relativně nových věcí a měl jsem to z velkých částí na kazetách a pár desek.*“¹⁵⁸ Jiří Neumann měl určitou průpravu i díky tomu, že jeho matka pracovala jako redaktorka v Československé televizi. Pavel Hronek byl v podstatě šéfem rádia a ostatní¹⁵⁹ se starali převážně o hudební produkci. Většina ze zakladatelů Rádía Stalin se ale s rozhlasovým vysíláním setkala poprvé v životě a několik z nich říká, že podle toho vysílání také vypadalo. „*Všichni jsme se rekrutovali z nadšenců, chodili jsme na burzy různé a měli jsme nějaké sbírky doma. Ten archiv ze začátku žádný nebyl.*“¹⁶⁰ Každý tedy z domova přinesl veškerou hudbu na magnetofonových kazetách, kterou měl, a ta se pak v rádiu hrála. „*Tehdy nebylo moc z čeho brát. Takže tam se jely takový ty strašný přehrávané kazety.*“¹⁶¹ Jiří Neumann přinesl svého walkmana, díky kterému mohli hudbu střídat, protože od rádia NRJ měli k dispozici pouze jeden radiomagnetofon.

¹⁵⁴ Rozhovor s Vladimírem Vintřem vedla Šárka Prágrová. Praha, 6. 12. 2016.

¹⁵⁵ Rozhovor s Lenkou Wienerovou vedla Šárka Prágrová. Praha, 20. 1. 2017.

¹⁵⁶ Moravec, 2000, s. 9

¹⁵⁷ REILLY, Ignácius. Pirátská vysílačka VKV 92,6 Rádio Stalin. *Generace*, 30. 10. 1990, č. 8, str. (výstřižkový archiv Rádía 1)

¹⁵⁸ Rozhovor s Jiřím Neumannem vedla Šárka Prágrová. Ořech, 9. 2. 2017.

¹⁵⁹ Stanislav Zima, Ondřej Štindl, Petr Bidlo – zbývající narátoři.

¹⁶⁰ Rozhovor se Stanislavem Zimou vedla Šárka Prágrová. Praha, 24. 11. 2016.

Podle Zdeňka Hnyka všechny technické věci zjišťovali postupně za provozu, jak co funguje, jak je veden signál a podobně, aby rádio vysílalo. Vladimír Vintř měl zkušenost z Československého rozhlasu, kde vysílání obsluhovali dva technici, podavač pásků, diskžokej a moderátor. Pro srovnání tuto funkci v současné době zastává často pouze jeden člověk. Petr Bidlo na celkové fungování v průběhu vysílání Rádia Stalin vzpomíná s tím, že dnes by to už takovým způsobem nebylo možné.

Ideou zakladatelů Rádia Stalin, na které se narátoři vesměs shodují, bylo od samého počátku vysílat nezávisle na Československém rozhlasu, vysílat nemainstreamovou hudbu, vysílat něco jiného, co tu do té doby nebylo, co Československý rozhlas nevysílal. Chtěli si na sebe vydělat sami prostřednictvím reklamy, nikoliv prostřednictvím finanční podpory od někoho jiného, chtěli být nezávislí. Pouštěli hudbu kapel, které do té doby běžně nevystupovaly, ale i těch, které vznikly po roce 1989. Následující výčet je poskládán ze vzpomínek jednotlivých narátorů. První skladbou, která zazněla ve vysílání Rádia Stalin, bylo Rocks off od kapely The Rolling Stones. Z českých interpretů pouštěli jmenovitě například hudební skupiny Garage, MCH Band, Psí vojáci, Jasná páka, Plastic People of the Universe, DG 307 nebo nově vzniklé Ecstasy of Saint Theresa, Here, Naked Souls nebo v té době zakázané zpěváky jako byli Marta Kubišová, Karel Kryl nebo Jaroslav Hutka atd. Ze zahraničních interpretů to byli například Sex Pistols, The Rolling Stones, The Clash, Joy Division, Rod Stewart, Abba atd. Z vyprávění Jiřího Neumanna je zřejmé, že všichni, kteří se při vysílání střídali, byli rádi, že si mohou pustit svou přinesenou hudbu. Jak vyplývá z uvedených příkladů, jednalo se o pestrou škálu žánrů, kde byl zastoupen rock, punk, hardcore, grunge, elektronická hudba a další. Stanislav Zima říká, že se zde prolínal typický český underground s novými kapelami, které se vůči němu spíš vymezovaly, ať už hudebně, nebo politicky. Také se zde pouštěla hudba ze 60., 70. a 80. let, která tehdy byla hodně žádaná. „*Ten playlist, ta dramaturgie hudební byla taky úplně strašlivá (...) V té době to nebylo ještě nějak vyhraněný to rádio, co bude hrát, co nebude hrát.*“¹⁶² Stanislav Zima to shrnuje s tím, že v tomto zde nebyly žádné hranice. Co se týče autorských práv, těmi se v té době ještě nezabývali. Podle Petra Bidla ale měli knihu, do níž psali odehrané skladby, ale ne vždy stihli zapsat vše. Až později, kdy vysílali z klubu Bunkr, přišel zástupce z Ochranného svazu autorského (OSA) s návrhem měsíčního poplatku, na což vzpomíná Jiří Neumann. Z důvodu příliš

¹⁶¹ Rozhovor s Vladimírem Vintřem vedla Šárka Prágrová. Praha, 6. 12. 2016.

vysokého poplatku se několik měsíců domlouvali o konečné částce. OSA prý po nich dlouhou dobu nechtěl seznam odehraných skladeb, takže nevěděli, zda poplatky jdou daným interpretům, nebo ne. Z jednoho tehdejšího rozhovoru s Vladimírem Vintrem vyplývá, že OSA jim navrhl smlouvu, v rámci které by za rok zaplatili téměř deset milionů korun, proto se nakonec obrátili na zahraniční firmy, které poskytovaly výhodnější podmínky a záruku, že se peníze dostanou k daným interpretům.¹⁶³

Jednotliví moderátoři vysílanou hudbu komentovali, zejména při výměně kazet, aby nevzniklo prázdné ticho. Pavel Hronek vzpomíná, že hned druhý den přestalo skoro vše kromě vysílačky fungovat, takže se vysílalo pomocí walkmanů. Pavel Hronek byl zároveň prvním moderátorem a prvních pár hodin vysílal sám. Narátoři se víceméně shodují, že ve studiu byli většinou ve dvou a střídali se ve směnách podle toho, kdo tam zrovna mohl být, protože vedle toho chodili do školy nebo do práce. Někdy tam bylo méně lidí, někdy více. Někdy tam někdo musel být i dvanáct hodin kvůli nedostatku lidí. Stále tam tedy někdo byl, téměř dvacet čtyři hodin denně. *„Hlavně ten pátek, sobota, neděle, protože to jsme tam byli nonstop. Já jsem nechodil ani domů spát. To jsme tam prostě spali na nějaký matraci někde vzadu. Třeba dvě tři hodiny a pak jsme se věnovali buď rádiu, nebo těm koncertům a to bylo teda jako šílený... To byla d'ábelská záležitost.“*¹⁶⁴ Během vysílání v rádiu znělo tzv. volání Rádía Stalin, kdy se jeho moderátoři ohlašovali nejen v českém, ale občas i v anglickém jazyce a dalších.¹⁶⁵

Z výpovědí narátorů je zřejmé, že hudba, kterou si každý musel donést, se pouštěla v době, kdy se na festivalu Totalitní zóna nic nedělo. Z velké části rádio živě přenášelo koncerty probíhající v rámci festivalu, které se konaly ve večerních hodinách. Moderátoři informovali o tom, jaká kapela bude zrovna vystupovat nebo co se na festivalu děje. Celkově informovali o průběhu festivalu, který se veřejnosti otevíral v odpoledních hodinách. V rámci vysílání proběhlo také několik rozhovorů s různými osobnostmi, které na festivalu účinkovali, nebo které ho navštívili. Rozhovory se dělaly se všemi kapelami, které na festivalu vystoupily. *„Jak jsme někoho viděli, kdo nám přišel jako, že by bylo fajn, abychom s nim promluvili, protože do téhle chvíle... Musíme si uvědomit, že v tady těch sdělovacích prostředcích ty lidi vůbec neměli možnost se vyjádřit. Většina lidí je ani neznala. Ať to byly nějaký alternativní kapely nebo alternativní umělci. Ty lidi neměli šanci se vůbec s nimi kdy v životě setkat, takže to bylo*

¹⁶² Rozhovor s Jiřím Neumannem vedla Šárka Prágrová. Ořech, 9. 2. 2017.

¹⁶³ KOVÁČ, Petr. Jsme chudí, ale hrdí. *Rudé právo*, 10. 4. 1991. (výstřižkový archiv Rádía 1)

¹⁶⁴ Rozhovor s Jiřím Neumannem vedla Šárka Prágrová. Ořech, 9. 2. 2017.

milý. ¹⁶⁶ Pavel Hronek vypráví, že ho kontaktoval někdo z Konzervatoře Jana Deyla a střední školy pro zrakově postižené v Praze s tím, že by se rádi přišli podívat. Odcházeli prý nadšení. Rozhovor zde byl i s Ladislavem Faktorem z Českých Budějovic¹⁶⁷. „*Vlastně veškerý, kdo pak dostal licenci, tam s nima byl rozhovor, ať to byla Zálešáková z Pardubic, Svoboda z Děčína, ať to byl Hofmann z Chebu.*“¹⁶⁸ Podle Pavla Hronka dělali rozhovor i s kapelou Plastic People of the Universe a dalšími. Ondřej Štindl si vybavuje rozhovor s kapelou Kurtizány z 25. Avenue, kteří ovšem „byli skoupý na slovo“. Jednou z prvních a nejvíce vzpomínanou osobností, se kterou v rádiu proběhl rozhovor, byl tehdejší prezident republiky Václav Havel. Rozhovor s ním dělal Petr Bidlo, pro něhož to byl první rozhovor, který ve svém životě dělal. „*Já jsem krátce po začátku začal něco vysílat a vim, že za mnou přišel nějaký kluk a říkal, hele, vole, je tady Havel, chceš s ním dělat rozhovor? Já sem říkal, jasně. (...) Narvala se tam tehdy televize. To si pamatuju, že sem je žádal, protože jsme piráti, je to nelegální vysílání, aby mě zabírali zezadu.*“¹⁶⁹ *Takže jsem udělal rozhovor s Havlem. Možná sem se ho ptal na muziku a to je tak jediný, co si pamatuju. To je taková nejkonkrétnější vzpomínka, kterou mám.*“¹⁷⁰

Rozhovor s Václavem Havlem

Petr Bidlo: Jak již měli možnost naši vytrvalí posluchači slyšet, navštívil naše improvizované studio u Stalínova pomníku prezident republiky, pan Václav Havel. Pro ty méně vytrvalé nebo pro ty, kteří přišli až později, náš rozhovor opakujeme. (...) Naše improvizované studio navštívil pan prezident Václav Havel. Pane prezidente, dovozte, abych vás tady uvítal v našem improvizovaném studiu. Je to v poněkud provizorních prostorech. Chtěl jsem se zeptat, jak se vám líbila tato výstava a koncert sovětské skupiny N.O.M.?

Václav Havel: Já jsem tady teprve asi pět nebo deset minut, takže věru nejsem ten pravej člověk, abych pronášel jakési kompletnější a komplexnější hodnotící soudy. Já

¹⁶⁵ Audio záznam, archiv Rádia 1.

¹⁶⁶ Rozhovor s Lenkou Wienerovou vedla Šárka Prágrová. Praha, 20. 1. 2017..

¹⁶⁷ Majitel Radia Faktor v Českých Budějovicích.

¹⁶⁸ Rozhovor s Pavlem Hronkem vedla Šárka Prágrová. Praha, 21. 12. 2016.

Ludmila Zálešáková – Radio Profil, Karel Svoboda – Radio Děčín, Antonín Hofmann – Rádio Egrensis.

¹⁶⁹ Rozhovor natáčel kameraman Československé televize.

¹⁷⁰ Rozhovor s Petrem Bidlem vedla Šárka Prágrová. Praha, 8. 2. 2017.

jsem především fascinován tím absurdním prostorem, kterej tady je, vo kterym jsem samozřejmě nevěděl, že existuje. Leta letoucí se šušovalo, že pod Stalinovým pomníkem je cosi mezi krytem a skladištěm brambor a to byla taková šušokanda a já jsem tady v těch prostorách poprvé a naprosto žasnu, co to je za absurdní, tajemné, svým způsobem krásné prostory. Zdá se mi, že je-li toto první jakási vernisáž těchto prostorů, jejich první zpřístupnění veřejnosti, což nevím, ale je-li tomu tak, tak je to opravdu to nejvhodnější, že. Je tady spousta takovejch, je tady, já jsem nestačil si samozřejmě všechno prohlédnout a prozkoumat, ale hraje tady nějaká rocková kapela, je tady cosi jako taková lidová hospoda, je tady spousta výtvarných objektů, většinou je to takovej drsněj undregroundovej pop art s takovými odkazy k tematům totality. Zdá se mi, že je-li to vernisáž těchto absurdních prostorů, tak je to opravdu ta nejsprávnější vernisáž, že, ale jinak vopravdu vo tom nic moc nevím. Já jsem tady proto, že mě můj přítel Joska Skalník dnes v poledne na to upozornil, že tady je cosi, co se jmenuje Zóna totality, že to je součást toho velkého projektu People to people, který se, který se v Praze koná u příležitosti toho Helsinského shromáždění občanského, na které jsem, na kterém jsem ostatně dnes dopoledne byl a měl jsem tam proslov a na základě jeho doporučení jsem se tu na chvilku stavil a to je vše, co k tomu můžu říct.

Petr Bidlo: No my jsme se od pořadatelů také dozvěděli, to vás možná bude zajímat, že odsud z toho bunkru vede několik chodeb. Jedna vede na ÚV KSČ a druhá vede dokonce k vám na Hrad. Je vám to známo?

Václav Havel: To mi samozřejmě známo není, ale můžem, aspoň kdybych měl čas, já nemám zas tolik času, mohli bysme se jít tou chodbou projít, jestli opravdu na Hrad dojdem. Já jsem svého času odhalil ty velikánský ohromný sklepy pod Hradem, že, kde jsou velikánský protiatomový kryty. Stály asi sedm nebo deset miliard, mnohapatrový, který teď zkoumáme, jak je užijem. Asi to budou depozitáře na něco nebo tak, který jsou nebezpečný tím, že ta skála, na který je Svatovítská katedrála, je tím jako vlastně podkopána a hrozí do jistý míry, když se tam neprovedou včas ty příslušný betonáže a injekce a to, tak by hrozilo sesutí nebo rozpadání Svatovítské katedrály a Hradu. A zajímavé, tam je asi jedenácti patrovej vejtah, kterej vede přímo do reprezentačních místností nebo vedl, teď už je to zlikvidovaný, Hradu. Čili bylo to budováno s takovou myšlenkou, že během recepcie na Hradě náhle přijde zpráva, že je atomová válka a oni hupsnou rovnou do nějaké jámy, projedou jedenáct pater dolů a budou v těchto

sklepeních, že. A tato sklepení vedou leckams. Včera mi například na Ministerstvu národní obrany řekli, že jedna chodba vede od nich na Hrad a že mě jí provedou, budu-li mít zájem. Mluví se o chodbě, která vede odtamtud k předsednictvu vlády a je samozřejmě pravděpodobné, že to je propojeno se systémem těch krytů, co jsou u příležitosti metra vybudovaný a je možný, že to vede i sem, ale já jsem zatím, čestné slovo, neměl čas zabývat se těmi pražskými podpovrchovými chodbami, že.

Petr Bidlo: Pane prezidente, my vás nebudeme zdržovat. Mockerát děkujeme za návštěvu v našem studiu a přejeme vám hodně štěstí v další práci. Děkujeme.¹⁷¹

Vystoupení Václava Havla v Rádiu Stalin nezůstalo bez odezvy. Veřejnost reagovala spíše pozitivně, chápala jeho vystoupení jako gesto morální podpory nezávislému vysílání. V tehdejšímu tisku se objevily spíše negativní reakce, kdy bylo Havlovi vystoupení v nelegální rozhlasové stanici vyčítáno.¹⁷² Václav Havel 28. října 1990 vystoupil v pořadu Československého rozhlasu Hovory v Lánech, kde mimo jiné promluvil o svém vystoupení v Rádiu Stalin: *„Já když jsem navštívil tu Zónu totality, o níž jsme mluvili minule, tak opravdu jsem byl osloven nějakými mladými sympatickými chlapci, abych do jejich improvizovaného rádiového studia něco řekl, tak jsem jim zodpověděl asi dvě otázky. Nenapadlo mě vůbec ptát se, zda ta stanice je legální, či nelegální a teď čtu v novinách o tom, že je vlastně nelegální, protože nedostala úřední souhlas na těch svých frekvencích vysílat, i když o něj žádala. Takže možná budu slyšen jako svědek v procesu s touto stanicí. Já si myslím, že mikro aféra, co kolem toho nastala, je na něco docela dobrá, protože upozorňuje na nutnost plurality těch vysílačů a nutnost hledat ty možnosti, aby vláda udělovala, pokud má k dispozici, některé frekvence nezávislým stanicím nebo soukromým stanicím, aby byl přeci jen do jisté míry prolomen ten monopol našeho ctěného rozhlasu.“*¹⁷³ Jiří Neumann vzpomíná, že se jim po odvysílání rozhovoru ozval někdo z Kanceláře prezidenta s tím, že je uvedli v omyl. *„Byli trošku naštvaní, že jsme do toho Havla zatáhli, ale my jsme to nedělali cíleně. My jsme ho prostě chtěli na rozhovor. Tam v tom nebyl žádný úmysl. To bylo takový nadšení, já, je tady prezident, tak s ním uděláme rozhovor. Rozhodně jsme ho tam*

¹⁷¹ Audio záznam. Archiv Rádía 1.

¹⁷² PERKNER, Stanislav, Kent, Barbara. Radio Stalin to Radio One: The first independent station in Czechoslovakia. In: GIRARD, Bruce. *A Passion for Radio: Radio Waves and Community*. Electronic Edition, 2001. 150-155 s. ISBN 90-5638-0834. Dostupné z: <http://comunica.org/passion/pdf/passion4radio.pdf>.

¹⁷³ Hovory v Lánech [rozhlasový pořad]. ČRo, 28. 10. 1990.

netahali za účelem, abychom jemu udělali nějaký průšvih nebo abychom ho použili v budoucnu potom na nějaký jako, že za náma stojí nebo něco takovýho.“¹⁷⁴

V rámci obsahu vysílání proběhlo také několik diskuzí se zaměstnanci různých organizací, kteří se tímto nelegálním rozhlasovým vysíláním zabývali a vyzývali je k vypnutí vysílacího zařízení. *„My jsme říkali, no, ale tady to není tím zákonem zakázáno a co není zákonem zakázáno, tak je dovoleno a tím jsme je samozřejmě strašně znejišťovali.*“¹⁷⁵ Dochoval se záznam vyjádření tehdejšího místopředsedy ONV Prahy 7 Vladimíra Vacka, v němž Rádio Stalin jako soukromá osoba podpořil.

Vyjádření Vladimíra Vacka z 24. října 1990

„Já bych rád řekl pár drobností. Strašně nerad jsem se sem dostavil z hlediska své funkce, protože de facto jsem povinně požádat přátele, aby zastavili vysílání, a vím, že to neudělají a udělají dobře, že to neudělají. Navíc bych chtěl říct jednu věc. Podle stávajících předpisů bych byl povinen použít ne já, ale náš Národní výbor mocenské prostředky k tomu jakoby zabavit vysílačku a podobně, což odmítám udělat. Myslím si, že tímto způsobem je možný dosáhnout toho, aby příslušné vládní instituce, Ministerstvo spojů povolilo konečně vysílání rozhlasu jako je tento, protože to je jedna z mála stanic, která má hlavu a patu a aby se prorazil monopol našeho rozhlasu. Navíc se domnívám, že lidé, kteří dělají tohle vysílání, ho dělají moc dobře a přeju jim, aby vydrželi. Udělám všechno proto, abych prosadil, i když nejsem schopen hovořit za celou radu ONV a za celý plénum, udělám všechno proto, aby mohli pokračovat dál a aby prostory pod Stalinem, odkud vysílají, mimo jiné nepřál bych vám vidět, z čeho se vysílá, aby ty prostory sloužily mladým lidem, který neměli zatím šanci se někde uplatnit. Děkuju.“¹⁷⁶

Do vysílání Rádía Stalin promluvil také moderátor, bavič a scenárista Karel Šíp, když navštívil festival Totalitní zóna. Nejdříve se zdráhal promluvit, ale byl uklidněn, že se nemusí ničeho bát. Vyjádřil radost nad tím, že může do tohoto vysílání promluvit.

¹⁷⁴ Rozhovor s Jiřím Neumannem vedla Šárka Prágrová. Ořech, 9. 2. 2017.

¹⁷⁵ Rozhovor s Lenkou Wienerovou vedla Šárka Prágrová. Praha, 20. 1. 2017.

¹⁷⁶ Audio záznam. Archiv Rádía 1.

Pracoval do té doby v Československé televizi, proto jeho slovy nedoufal, že někdy bude mít příležitost promluvit v nelegálním vysílání.¹⁷⁷

Moderátoři Rádia Stalin, jak vzpomíná Ondřej Štindl, měli k dispozici tzv. konzumační lístky na bar, což se mnohdy odráželo během samotného vysílání. „*To teda se pilo nejenom pod Stalinem, ale potom i v Bunkru, když jsme začali vysílat znova. To nechápu do dneška, jakým způsobem jsme to mohli přežít ve zdraví.*“¹⁷⁸ Podle vzpomínek Ondřeje Štindla jim ale toto do jisté míry pomohlo v odbourání trémy, kterou měli především kvůli nedostatku zkušeností. Jazyková úroveň vysílání nebyla srovnatelná se stanicí Vltava coby častým průměrem. „*Myslím, že to muselo bejt úplně votřesný to poslouchat, když si někde poslechnu ty autentický záznamy z těch začátků, tak to bylo fakt hrozný. Jsme všichni mluvili, vyjadřovali se... To asi fakt hodně lidí muselo trpět, pro který je jazyková úroveň podstatná. Ale zase jsme to vynahrazovali nějakou přirozeností.*“¹⁷⁹ Stále se jednalo spíše o amatérské vysílání, které vzniklo z nadšení jeho zakladatelů. Vladimír VINTR uvádí, že v té době zde ještě nebyly různé kurzy zaměřující se na to, jak by rozhlasové vysílání mělo vypadat, jaký by měl být správný projev moderátora apod. Řada moderátorů Rádia Stalin měla logopedickou vadu (např. ráčkování), což bylo tehdy u rozhlasového moderátora (hlasatele) něco neobvyklého. „*To nám vydrželo až do současného okamžiku, protože pro nás je důležitý, co ten člověk říká a jestli má ten obrovský přehled v určitých odvětví té hudby, jestli se umí vyjadřovat a co z toho člověka jde na ty posluchače.*“¹⁸⁰ Moderátoři Rádia Stalin se také pletli, což bylo omluvitelné tím, že šlo o živé vysílání, které tehdy nebylo obvyklé.

Do studia Rádia Stalin volalo mnoho posluchačů. Tehdy ještě nešel telefonní hovor připojit do vysílání, jako je to běžné v současné době. Zdeněk Hnyk vysvětluje, že v Československu byly tehdy pravděpodobně pouze dvě taková zařízení, díky nimž by to bylo možné. V té době ještě neexistoval výzkum poslechovosti rozhlasových stanic, Radioprojekt, ale jak uvádí Lenka Wienerová, někdo prý odhadoval, že Rádio Stalin poslouchalo 250 000 lidí. Stanici nebylo těžké naladit, protože tehdy vysílalo pouze několik stanic v rámci Československého rozhlasu. O Rádiu Stalin se také psalo v tehdejší tisku, pozitivně i negativně. Stejně tak ze strany posluchačů byly reakce pozitivní i negativní, ale převládali spíše ty pozitivní. Stanislav Zima vzpomíná, že do

¹⁷⁷ Bez dozoru [televizní pořad]. ČT, IDEC: 290 350 73440.

¹⁷⁸ Rozhovor s Jiřím Neumannem vedla Šárka Prágrová. Ořech, 9. 2. 2017.

¹⁷⁹ Rozhovor se Stanislavem Zimou vedla Šárka Prágrová. Praha, 24. 11. 2016.

studia často volali s přáním zahrát něco konkrétního nebo se ptali na to, co v danou chvíli hrálo, protože tehdy ještě nebylo možné si tuto informaci dohledat. „Žánrově to bylo hodně vyhrocený, že prostě byly tábory lidí, který byly rockeři a bigbeatáci, který nesnášely cokoli elektronickýho. To bylo tenkrát hrozně rozevřený. To byli lidi, který se navzájem moc nemuseli.“¹⁸¹ Často prý s posluchači vedli diskuze nebo se dohadovali, protože volající byli mnohdy opilí. Jiří Neumann uvádí, že vždy brali posluchače jako partnery, komunikovali s nimi.

Jedním z náhodných posluchačů Rádia Stalin byl Zdeněk Hnyk, Pavel Veselý a Jan Pešek. Pavel Veselý se na základě jeho vzpomínek o Rádiu Stalin dozvěděl už na jaře nebo v létě roku 1990, kdy byl v Malostranské kavárně na setkání s jeho zakladateli. V té době vlastnil gramofon, kazetový a kotoučový magnetofon a tuner, na kterém do té doby poslouchal Svobodnou Evropu, Hlas Ameriky a kvůli zpravodajství Československý rozhlas. Vznik nezávislého rádia, které vysílalo pro něj zajímavou hudbu a informace, mu bylo přínosem. Z vysílání rádia si příliš nepamatuje. „Jen si vzpomínám, že Rádio Stalin vysílalo docela krátce a zabavili jim vysílač, což nás všechny šokovalo. Mysleli jsme si, že něco takového už snad není ani možné.“¹⁸² Vysílání Rádia Stalin pro něj bylo důležité, vnímal ho jako „naše rádio“. Tehdy se v Praze stále něco dělo, proto hodně času trávil v různých klubech a na koncertech. Podle jeho vzpomínek v Praze tehdy dominovala nezávislá kultura, ale vysílání naplňovala spíš hudba z 60. let a dříve zakázaní interpreti. „Zatímco před revolucí jsme vyráželi na každou nezávislou kapelu, jakou byla např. Garáž, Michael's Uncle nebo Svatý Vincent jen párkrát do roka, najednou bylo pořád někde něco. Objevily se nové kapely z Prahy ale i z Čech a Moravy, jezdily sem skupiny z Evropy i Spojených států. Dokonce toho bylo někdy tolik, že jsme byli třeba ve Futuru na slušné punkové kapele a sál byl poloprázdný, protože na Sedmičce nebo v Kotelně, U Zoufalců či na Deltě v ten samý čas byla nějaká jiná akce. To by se před revolucí nestalo. Jakákoli kapela, která se tu objevila, naplnila sál a problém neměly ani místní kapely. Spíš byl problém, že když byl o něco velký zájem, přišel zákaz dřív, než akce proběhla. Také se tu v roce 1990 usadila divadelní skupina Děvevo, kterou jsem také mj. viděl právě v prostoru pod Stalinovým pomníkem. Takže pro mne vzpomínka na všechno to, co se tu po revoluci dělo, je spojená s uvolněním energie. Neříkal bych tomu radost nebo euforie, ale pocit

¹⁸⁰ Rozhovor s Lenkou Wienerovou vedla Šárka Prágrová. Praha, 20. 1. 2017.

¹⁸¹ Rozhovor se Stanislavem Zimou vedla Šárka Prágrová. Praha, 24. 11. 2016.

¹⁸² E-mailová korespondence s Pavlem Veselým, prosinec 2016.

*svobody a uvolnění jsem tehdy měl.*¹⁸³ Rádio Stalin a později Rádio 1 poslouchal a dodnes poslouchá on a všichni jeho známí. Pracovalo v něm také několik jeho přátel.¹⁸⁴ Jan Pešek, kterému tehdy bylo 16 let, objevil Rádio Stalin se svými přáteli. Popisuje, že tehdy seděli u sochy Simóna Bolívara na Praze 6 a poslouchali punkovou kazetu. Když dohrála, pustil někdo rádio, kde hrála kapela Už jsme doma. *„V té době vysílal jen Československý rozhlas, tak to byl celkem šok. Když dohrála skladba, tak jsme zjistili, že to je živé vysílání zpod Stalina. Tak jsme vzali rádio na rameno a vyrazili na Letnou.*¹⁸⁵ Z výstavy Totalitní zóna si pamatuje telefonní budku, velkou lebku na hromadě sutí a kapelu Stalinovy oběti. Z vysílání Rádía Stalin vzpomíná na humorné džingly a reklamu na beton Zapa s tím, že to pravděpodobně bylo až později. *„Cítil jsem se svobodně, prostě to bylo něco nového. Taky si vybavuji několik mejdanů, kde jako kulisa bylo Rádio 1.*¹⁸⁶ Rádio 1 stejně jako většina jeho známých poslouchá dodnes.

3.5 Ukončení vysílání

Do improvizovaného studia Rádía Stalin podle vzpomínek Lenky Wienerové stále chodili zástupci ONV Prahy 7, Sboru národní bezpečnosti (SNB) nebo ze Správy radiokomunikací s tím, aby vysílání ukončili. Rádio Stalin vysílalo dál. V pondělí 22. října bylo ukončeno, aby ve středu 24. října opět začalo vysílat. Inspektorát radiokomunikací podal ONV Prahy 7 oznámení o přestupku. *„V objektu bývalého Stalinova pomníku provozuje skupina neznámých osob rozhlasový vysílač v pásmu VKV na frekvenci 92,6 MHz s výkonem asi 50 W...“*¹⁸⁷ V pondělí, kdy mělo být vysílání ukončeno na základě dohody s ONV, jim vysílací zařízení odmítli vydat a od středy 24. října vysílali dál. Do studia rádia tehdy přišel předseda ONV Prahy 7 Jan Dostál, ředitel Správy radiokomunikací Josef Skála, Miroslav Herzog z odboru vnitřních věcí a předseda přestupkové komise ONV Praha 7.¹⁸⁸ Pracovníky rádia upozornili na zabavení vysílačky, pokud nepřestanou vysílat. Pavel Hronek jim odpověděl, že teď přestanou vysílat s důrazem na slovo „teď“. *„Pochopte! Vůbec nejde o nás. Bráníme všech*

¹⁸³ E-mailová korespondence s Pavlem Veselým, prosinec 2016.

¹⁸⁴ E-mailová korespondence s Pavlem Veselým, prosinec 2016

¹⁸⁵ E-mailová korespondence s Janem Peškem, listopad 2016.

¹⁸⁶ E-mailová korespondence s Janem Peškem, listopad 2016.

Rádio Stalin později dvakrát změnilo název až na Rádio 1, které vysílá od roku 1991 do současnosti.

¹⁸⁷ Ilegální vysílač. *Lidové noviny*, 26. 10. 1990. (výstřižkový archiv Linhartovy nadace)

¹⁸⁸ WEISS, Martin. 92,6 MHz. *Respekt*, 1991, roč. 2, č. 8.

padesát čekatelů na licenci, chceme rozbourat monopol pražských radiokomunikací.“¹⁸⁹ Pracovníci Rádia Stalin si zjistili, že se z jejich strany jedná o přestupek, o kterém jsou ochotni jednat, proto začali znovu vysílat.¹⁹⁰ „*Byla tam vůle pokračovat, protože to bylo dobrý, pro lidi to bylo velký haló, že tady v éteru je něco úplně vykloubenýho.*“¹⁹¹ Vladimír Vintř vzpomíná, že jim v pondělí také volal Jan Rejžek,¹⁹² který jim vyhrožoval, že škodí prezidentovi Václavu Havlovi (viz rozhovor s Václavem Havlem v Rádiu Stalin). Moderátoři Rádia Stalin s tím nesouhlasili, ale dohodli se, že vysílání ukončí a během dvou dnů se problém vyřeší. „*A tehdy šel právě Pavel Hronek na rozhovor do Mikrofóra. My sme byli dohodnutý, že von tam řekne, že zase začínáme a v tu chvíli my to spustíme. Tak jsme to tak udělali a pak jsme vysílali ještě tři dny, než nám to teda ukradli. Pak už jsme tam odtud nevysílali.*“¹⁹³ Podle tehdejšího tisku Pavel Hronek v pořadu Mikrofórum promluvil ve středu.¹⁹⁴ Znovu začali vysílat ve středu večer. Z vysílání Rádia Stalin se dochoval záznam s prosbou o pomoc a podporu. Jinými slovy šlo o oznámení, že dokud se situace nezlepší, budou vysílat dál.

Oznámení ve vysílání Rádia Stalin

„Posloucháte nezávislé rozhlasové vysílání, posloucháte Rádio Stalin. Opět po dvou dnech nás můžete slyšet na vlně 92,6. Skončili jsme v pondělí večer na zásah vyšší moci a tento zásah nám hrozí i nadále. Proto apelujeme na vás, kteří nás posloucháte, kterým se toto vysílání líbí, pomozte nám, jakýmkoli způsobem můžete. Buď zavolejte na naše telefonní číslo 341287 nebo telefonujte do jiných sdělovacích prostředků, případně svým poslancům, kteří jediní snad pro vás mohou něco udělat. Od této chvíle je naše vysílání manifestační proti monopolu Československého rozhlasu a Správy radiokomunikací, vysíláme z akce Totalitní zóna pod Stalinovým pomníkem. Dnes večer zde bude zajímavý koncert kapely Ohlásíme později. Jestli můžete, přijďte se podívat.“¹⁹⁵

¹⁸⁹ HEIDENREICHOVÁ, Kateřina. „...A pak sebrali Marušku!“. *Práce*, 8. 11. 1990. (výstřižkový archiv Linhartovy nadace)

¹⁹⁰ Haló, tady Stalin!. *Večerní Praha*, 1990, roč. 36, č. 214.

¹⁹¹ Rozhovor se Stanislavem Zimou vedla Šárka Prágrová. Praha, 24. 11. 2016.

¹⁹² Hudební a filmový kritik a novinář. Po roce 1989 byl úředníkem v sekci vnitřní politiky Kanceláře prezidenta republiky.

¹⁹³ Rozhovor s Vladimírem Vintřem vedla Šárka Prágrová. Praha, 6. 12. 2016.

¹⁹⁴ REILLY, Ignácius. Pirátská vysílačka VKV 92,6 Rádio Stalin. *Generace*, 30. 10. 1990, č. 8, str. (výstřižkový archiv Rádia 1)

¹⁹⁵ Audio záznam. Archiv Rádia 1.

Ve středu, 24. října 1990, ve vysílání Rádía Stalin promluvil místopředseda ONV Prahy 7 (přepis vyjádření viz výše). Před tímto vyjádřením, které pronesl jako soukromá osoba, prý „začal křičet, že mu to tady patří a jestli nepřestanem vysílat, tak to nechá vyklidit“.¹⁹⁶

Ve čtvrtek 25. října bylo vysílání Rádía Stalin ukončeno. Ráno před devátou hodinou Martin Solar¹⁹⁷ střídal svého kolegu ve studiu. Pravděpodobně zde střídal Ondřeje Štindla, který byl při zabavení vysílačky přítomen také. „*Přišli takový dva pánové a říkali, že to musej sebrat a měli na to nějaký papír. Nebo jeden pán, takovej úřednickej typ s policajtem myslim. A byla to hodně taková rozpačitá státní moc. A nechali mě to tam vodhlásit a jako rozloučit se a takovýhle fóry a pak si vzali tu vysílačku.*“¹⁹⁸. Program výstavy začínal až v odpoledních hodinách, proto zde ve čtvrtek ráno pravděpodobně nikdo jiný přítomen nebyl. „*Jestli jsem tam byl, pustil dvě nebo tři písničky, mám teda takovej pocit, tak najednou někdo zabouchal na dveře nebo zatukal, abych to nedramatizoval zbytečně a mě ani nenapadlo, že by to nemoh bejt někdo z těch, co dělali to rádio nebo seshora ze Stalina, tak jsem jim otevřel.*“¹⁹⁹ Do studia rádia přišlo šest nebo sedm lidí, zástupci z ONV Prahy 7 (jeho předseda Jan Dostál), dva uniformovaní policisté (tehdy příslušníci Veřejné bezpečnosti) a dva zástupci Správy radiokomunikací kvůli dohledu na odpojování vysílačky.²⁰⁰ Podle Martina Solara policisté do akce příliš nezasahovali, stáli v pozadí. Nikdo z nich se kromě předsedy ONV Jana Dostála neprokázal příslušným průkazem, pouze oznámili, že přišli vysílání ukončit. „*Já tam měl nějakou desku, tak mi tam trošku nešetrně stáhli tu přenosku z toho, pak to rozebrali, sedli jsme do auta policejního, voni si vzali tu vysílačku a jeli jsme tehdy na veřejnou bezpečnost.*“²⁰¹ Jeli na nejbližší stanici v ulici Františka Křížka, kde je policejní stanice i dnes. Z prohlášení pracovníků Rádía Stalin z 28. října 1990 vyplývá, že Martin Solar nebyl odvezen na oddělení VB, ale na ONV Prahy 7, odkud ho propustili po třech hodinách.²⁰² Pravděpodobně byl sepsán protokol o zabavení věci, který se mi ale nepodařilo dohledat. O zabavení vysílačky se rychle dozvěděli další

¹⁹⁶ REILLY, Ignácius. Pirátská vysílačka VKV 92,6 Rádío Stalin. *Generace*, 30. 10. 1990, č. 8, str. (výstřižkový archiv Rádía 1)

¹⁹⁷ Spoluzakladatel Rádía Stalin.

¹⁹⁸ Rozhovor s Ondřejem Štindlem vedla Šárka Prágrová. Praha, 19. 1. 2017.

¹⁹⁹ Rozhovor s Martinem Solarem vedla Šárka Prágrová. Praha, 22. 2. 2017.

²⁰⁰ Výstřižkový archiv Rádía 1.

²⁰¹ Rozhovor s Martinem Solarem vedla Šárka Prágrová. Praha, 22. 2. 2017.

moderátoři Rádía Stalin. Vladimír Vintř rádío v tu dobu poslouchal a po jeho vypnutí volal na místo, kde se dozvěděl, co se stalo. „*Já jsem okamžitě volal na policii a udělal jsem trestní oznámení pro únos. A voni to samozřejmě věděli a ten policajt se kroutil jako had. Fakt to chcete udělat? To budou nepříjemnosti. A já jsem říkal, no a hádejte, kdo je bude mít. Takže ho za hodinu pustili. Protože my jsme tehdy byli velice nebojácný.*“²⁰³ Toto potvrzuje i Petr Bidlo s tím, že tehdy takové obavy neměli, že šlo o euforickou dobu. Martin Solar, kterému bylo vydáno potvrzení o zabavení vysílačky, byl na policejní stanici držen zhruba do jedné hodiny odpoledne.²⁰⁴

Zabavení vysílačky bylo provedeno na základě toho, že šlo o nezákonnou činnost. Moderátoři Rádía Stalin proti tomu podali protest, chtěli podat trestní oznámení na Jana Dostála pro omezování osobní svobody a za loupež.²⁰⁵ Argumentovali tím, jak vzpomíná Pavel Hronek, že žádnou nezákonnou činnost neprovádějí, protože neexistuje zákon, který by porušovali. Podle úředníků porušovali zákon č. 110/1964 Sb. o telekomunikacích. Výše již bylo uvedeno, jak k tomuto zakladatelé Rádía Stalin přistupovali. „*Tam vopravdu nikdo tenkrát nepředpokládal v tom roce čtyřiašedesát, kdy tenhle zákon dělali, že by někdo tady začal, jinej než stát, začal vysílat rádío nebo televizi. Proto se to nikde neřešilo.*“²⁰⁶ Pracovníci Rádía Stalin požadovali seriózní jednání ze strany Správy radiokomunikací a vládních orgánů a změnu zákona o rozhlase.²⁰⁷ Jiří Neumann uvádí, že zabavení vysílačky i zadržení Martina Solara považovali za protiprávní. Zhruba tři měsíce pak chodili vyjednávat na ONV Prahy 7 o vrácení vysílačky. ONV Prahy 7 tehdy sídlilo v dřevěné budově nedaleko Veletržního paláce. „*No a tam jsme vždycky přišli, voni tam ještě jako, aby nás ještě vyloženě tak jako vytočili, tak tam vždycky ta vysílačka byla různě položená někde na stole nebo tak a my jsme se tam vo to různě handrkovali.*“²⁰⁸ Měli zajištěného právníka a pozdější vrácení vysílačky proběhlo na základě soudního rozhodnutí. Pavel Hronek a Vladimír Vintř dostali pořádkovou pokutu 100 Kčs. V rámci správního řízení mohli dostat pokutu až 3 000 Kčs. Pavel Hronek ji odmítl zaplatit, protože podle jeho slov nebylo za co ji

²⁰² REILLY, Ignácius. Pirátská vysílačka VKV 92,6 Rádío Stalin. *Generace*, 30. 10. 1990, č. 8, str. (výstřižkový archiv Rádía 1)

²⁰³ Rozhovor s Vladimírem Vintřem vedla Šárka Prágrová. Praha, 6. 12. 2016.

²⁰⁴ Haló, tady Stalin!. *Večerní Praha*, 1990, roč. 36, č. 214.

²⁰⁵ REILLY, Ignácius. Pirátská vysílačka VKV 92,6 Rádío Stalin. *Generace*, 30. 10. 1990, č. 8, str. (výstřižkový archiv Rádía 1)

²⁰⁶ Rozhovor s Pavlem Hronkem vedla Šárka Prágrová. Praha, 21. 12. 2016.

²⁰⁷ REILLY, Ignácius. Pirátská vysílačka VKV 92,6 Rádío Stalin. *Generace*, 30. 10. 1990, č. 8, str. (výstřižkový archiv Rádía 1)

²⁰⁸ Rozhovor s Jiřím Neumannem vedla Šárka Prágrová. Ořech, 9. 2. 2017.

platit a trval na tom, aby řekli, že udělali chybu. Podle něj šlo o pirátskou akci ze strany úřadů, nikoliv z jejich strany. Také (nejen) podle Vladimíra Vintra pocházel podnět k zabavení vysílačky od předsedy ONV Prahy 7 Jana Dostála, který měl tuto situaci využít pro svůj úspěch v blížících se volbách. Volby nakonec vyhrál Vladimír Drábek, s nímž se znali a díky kterému jim byla vysílačka v lednu 1991 vrácena.

O zabavení vysílačky informoval tisk, který se většinou přikláněl na stranu Rádia Stalin. V tisku se objevila informace o tom, že předseda ONV Prahy 7 Jan Dostál přistupoval k vysílání Rádia Stalin jako k manifestačnímu porušení zákona a že přislíbil mírný průběh přestupkového řízení se symbolickými důsledky.²⁰⁹ „*Jednal jsem na základě přestupkového zákona č. 200 z letošního roku. Osobně si myslím, že veškeré monopoly, i rozhlasové, je třeba rozbit, ovšem zákonnou cestou.*“²¹⁰ Původně pracovníkům Rádia Stalin hrozil zákaz funkce až na jeden rok nebo odnětí věci.²¹¹ Podle tehdy platného zákona č. 200/1990 Sb. o přestupcích jim mohla být uložena sankce napomenutí, pokuty, zákazu činnosti, propadnutí věci či zákazu pobytu.²¹² Jan Dostál také řekl, že „vysílač bude vrácen osobě, která hodnověrně prokáže vlastnictví“.²¹³ 13. listopadu 1990 se konala tisková konference týkající se ukončení vysílání Rádia Stalin, které se účastnil také Vladimír Vintr. „*Po týhle tiskové konferenci mám ten názor, že si připadám jako před dvěma, pěti, deseti, dvaceti lety. Nic se nezměnilo. Já si myslím, že pokud je naše činnost kvalifikována jako přestupek, tak že se s náma mělo jednat podle přestupkového zákona (...), ale nemyslím si, že by k nám měla přijít skupina několika mnoha mužů, kteří se nepředstavi, seberou vysílačku, nevydají žádný povolení a odnesou ji.*“²¹⁴ V tisku obecně se několikrát objevila pochybnost ohledně správnosti postupu při zabavování vysílačky, při kterém byly porušeny některé zákony. Zákon údajně nedovoluje svévolnou konfiskaci cenného přístroje.²¹⁵ Ve výsledku byla celá záležitost vyřešena jako přestupek. „*Po několika měsících nám dali za pravdu, že voni porušili zákon a že na to neměli právo nám to sebrat, ale zároveň nás vlastně pozdrželi vo několik měsíců, což byl asi ten účel toho, si myslim teda já do*

²⁰⁹ Ilegální vysílač. *Lidové noviny*, 26. 10. 1990. (výstřižkový archiv Linhartovy nadace)

²¹⁰ REILLY, Ignácus. Pirátská vysílačka VKV 92,6 Rádio Stalin. *Generace*, 30. 10. 1990, č. 8, str. (výstřižkový archiv Rádia 1)

²¹¹ Vysílání Radiofóra [rozhlasový pořad]. ČRo, 14. 11. 1990.

²¹² Zákon č. 200/1990 Sb. o přestupcích

²¹³ Výstřižkový archiv Rádia 1.

²¹⁴ Vysílání Radiofóra [rozhlasový pořad]. ČRo, 14. 11. 1990.

²¹⁵ Bago [televizní pořad]. ČT, 18. 5. 1992.

dneška.“²¹⁶ Vysílačku si po jejím vrácení podle vzpomínek Martina Solara vyzvedávali ve Výzkumném ústavu telekomunikací, kde byla nějakou dobu uložena. „*Voni si to vzali ty výzkumáci. Pro ně to byla vítaná možnost se podívat na nějakou takovouhle techniku západní, protože to tady moc nebylo takovýhle malý vysílačky.*“²¹⁷

Během dvou týdnů vznikla petice na podporu Rádía Stalin, kterou podepsalo přibližně 30 tisíc lidí. Základní text petice byl: „*My Pražané si přejeme, aby na frekvenci 92,6 MHz v pásmu VKV vysílala první nezávislá stanice v Čechách – Rádío Stalin.*“²¹⁸ Po Praze byly rozmístěné stánky, kde bylo možné petici podepsat. Jeden z nich byl v ulici Na Příkopě, kde ji podepsal například Zdeněk Hnyk. Podle vyprávění Stanislava Zimy petici podpořila řada novinářů a lidí z hudební a umělecké scény. Lenka Wienerová zase vzpomíná, že jim mnoho lidí posílalo dopisy, kde vyjadřovali svou podporu. Petice byla vytvořena nejen na podporu Rádía Stalin, ale i na podporu dalších začínajících rádií. V únoru 1991 začali znovu vysílat pod názvem Rádío Ultra. „*Pořád na tý frekvenci 92,6, ale s tím, že už se k nám vlastně připojili lidi, kteří chtěli mít rádia a byli to vlastně lidi z celý republiky, takže tam vysílali Ostraváci, Brňáci, lidi z Českých Budějovic, lidi z Prahy. Střídali se s námi na tý frekvenci (...), takže tam vlastně vznikly zárodky rádií, který fungují doted.*“²¹⁹

V té době obecně vznikalo velké množství petic. V tehdejší tisku se psalo například o prohlášení, jehož smysl byl obdobný jako v případě petice Rádía Stalin. Text prohlášení zněl: „*Pluralita projevu názorů se nemůže vyhnout ani rozhlasovému vysílání. Proto nesouhlasíme s postupem, kterým byl ONV Prahy 7 dne 25. 10. 1990 odejmut vysílač nazvaný podle místa vysílání Rádío Stalin. V písemném protokolu, kterým je tento zásah prováděn, dokonce ještě straší známé gigantické sousoší. Naopak žádáme, aby byla nalezena a realizována možnost povolení nezávislého vysílání, a to i tehdy, bude-li k tomu třeba změny dosavadních právních norem*“.²²⁰ Prohlášení podepsali například Charta 77 – Miroslav Tyl a Jiří Vančura, Linhartova nadace, redakce Revolver Revue, redakce Vokno, Unijazz, Joska Skalník, Boleslav Polívka, Filip Topol a mnoho dalších.²²⁰

²¹⁶ Rozhovor s Jiřím Neumannem vedla Šárka Prágrová. Ořech, 9. 2. 2017.

²¹⁷ Rozhovor s Martinem Solarem vedla Šárka Prágrová. Praha, 22. 2. 2017.

²¹⁸ Archiv Rádía 1.

²¹⁹ Rozhovor s Lenkou Wienerovou vedla Šárka Prágrová. Praha, 20. 1. 2017.

²²⁰ HEIDENREICHOVÁ, Kateřina. „...A pak sebrali Marušku!“ . *Práce*, 8. 11. 1990. (výstřižkový archiv Rádía 1)

3.6 Pokračování Rádia Stalin: Rádio Ultra, Rádio 1

Po vrácení vysílačky začali vysílat pod názvem Rádio Ultra z Lodecké ulice v Praze. Vysílačka měla být původně vrácena 10. prosince 1990, kdy bylo vydáno rozhodnutí o jejím vrácení. Odvolali se tehdy na Magistrát hl. m. Prahy s tím, že postup ONV Prahy 7 byl nezákonný. Skutečně byla vysílačka vrácena 8. ledna 1991.²²¹

Název změnili jednak proto, že už nevysílali z prostor pod bývalým Stalinovým pomníkem na Letenské pláni, jednak proto, že už se tak jmenovat nechtěli. Lenka Wienerová vysvětluje, že název Ultra do jisté míry vycházel z názvu gramofonové firmy Ultraphon. Název měl ale jisté politické konotace, kvůli kterým se nakonec rozhodli ho změnit. *„Neustále nám někdo telefonoval a ptal se nás, jestli jsme ultra praví, nebo ultra leví a na naše politický názory, tak jsme si říkali, tohle ne, to opravdu není dobrý, to je hrozně zavádějící pro ty lidi, musíme zvolit něco neutrálního. A navíc jsme hudební rádio, vždycky budeme, chceme být, s politikou nechceme mít nic společného, čímž neříkám, že tady každý z nás nemá politický názory, ale vždycky jsme se snažili je do toho vysílání netahat a o tom to je.“*²²² Nad dalším názvem uvažovali dlouho, proto nějakou dobu rádio vysílalo pod názvem Rádio 92,6. Podle Lenky Wienerové výsledný název Rádio 1 vznikl v souvislosti s tím, že byli prvním nezávislým rozhlasovým vysílatelem v Československé republice. Podle vzpomínek Vladimíra Vintra ho vymyslel jejich přítel Vladimír Čork, který přišel s tím, že se mu zdálo, že se takto jmenují. I přesto, jak posléze zjistili, je název Rádio 1 u rozhlasových stanic v Evropě poměrně častý, jmenují se takto dodnes.

Jako Rádio Ultra vysílali od 15. února od 17.30 hodin do 25. března 1991, kdy jim byla udělena licence pro vysílání meziresortní komisí vlády ČSFR. Jednalo se o první orgán, který začal udělovat licence zájemcům o soukromé vysílání. Členem meziresortní komise byl také Vladimír Vintr, který díky tomu udělil licence svým přátelům. Bylo uděleno dalších šest licencí a legalizováno vysílání Evropy 2.²²³ Lenka Wienerová vzpomíná, že po Praze rozmístili plakáty s informací, že začínají znovu vysílat. Jiří Neumann zase uvádí, že si najali ozbrojenou ochranku a na povolení už nečekali. Vysílali z prostor, kde se během roku 1991 budoval klub Bunkr. *„Voznámili jsme i novinářům a všem, ať daj do novin a do televize, že se nevzdáme, že tam prostě budem tak dlouho, dokavad' tu licenci nedostanem. A nikoho jsme tam nepustili a za pár*

²²¹ ŠÍMA, Oldřich. Rádio Stalin etc... *Kontra*, 19. 2. 1991, roč. 2. (výstřižkový archiv Rádia 1)

²²² Rozhovor s Lenkou Wienerovou vedla Šárka Prágrová. Praha, 20. 1. 2017.

²²³ Ultra zatím jede! *Večerní Praha*, 18. 2. 1991. (výstřižkový archiv Rádia 1)

dnů jsme jí dostali a už to pak fungovalo normálně. Akorát jsme dostali nějakou provizorní a pak teda, já nevím, po dalších půl roku nebo za jak dlouho jsme už teda dostali normální.“²²⁴ Jiří Neumann tehdy v jednom rozhovoru řekl, že při získávání licence jim nešlo pouze o ně samé, ale celkově o možnost soukromého vysílání. Na základě žádosti o licenci byla založena agentura T. R. S. (Tvůrčí a reprodukční skupina), která byla registrována v podnikovém rejstříku jako společnost s ručením omezeným. Založili ji Vladimír VINTR a Jiří Neumann, kteří se tak stali majiteli rádia. Původně k nim patřil i Ondřej Štindl, který nakonec odjel ze studijních důvodů do Anglie. Vladimír VINTR v rádiu působil do roku 2000 a Jiří Neumann do roku 1998 nebo 1999. Vysílání Rádía Ultra a posléze Rádía 1 se už neúčastnili všichni, kdo byli u vysílání Rádía Stalin. Několik z nich z různých důvodů odešlo. Někteří v Rádiu 1 pracují dodnes.²²⁵ K rádiu se postupně přidali i noví lidé, například Josef Sedloň a Zdeněk Hnyk.²²⁶

K prostorám budoucího klubu Bunkr se dostali přes Richarda Nemčoka, který byl provozním baru na festivalu Totalitní zóna a s nímž se tehdy spřátelili Pavel Hronek a Vladimír VINTR. Stanislav Zima vzpomíná (shoduje se s vyprávěním dalších narátorů), že jim nabídl, že do doby, než klub vznikne, mohou vysílat odtamtud. Anténu umístili na středu obchodního domu Bílá labuť (později na dům v Lodecké ulici). *„Jenomže pak jsme zjistili, že to je strašně slabý, že pokud chceme být normální konkurence schopná stanice, tak že musíme vysílat úplně z jiného místa a na nějakým profesionálním vysílači, kterej maj radiokomunikace, takže jsme pak začali vysílat ze Strahova... Ty radiokomunikace po nás chtěli fakt obrovský poplatky za šíření toho signálu.*“²²⁷ Zde Jiří Neumann ve vyprávění zašel trochu dál, ale pro rádio to znamenalo skutečné finanční problémy i přesto, jak sám říká, už v té době vysílali reklamy (často reciproční) a věděli, že z vysílání mohou mít zisk. Než vývoj došel až sem, vysílali z klubu Bunkr.

Začátek vysílání Rádía Ultra provázely jisté komplikace, o nichž v rozhovoru pro časopis Kontra mluvil Vladimír VINTR: *„Ve třičtvrti na sedm tady byli poprvé a*

²²⁴ Rozhovor s Jiřím Neumannem vedla Šárka Prágrová. Ořech, 9. 2. 2017.

V případě prvních udělených licencí se jednalo o tzv. výjimky ze zákona. Oficiální licence byly uděleny později.

²²⁵ Například Pavel Hronek v rádiu působil do 25. března 1991, kdy rádio dostalo licenci. Petr Bidlo v rádiu působil zhruba do roku 1992. Martin Solar v rádiu působil do roku 1993. V Rádiu 1 dodnes působí Lenka Wienerová, Stanislav Zima, Ondřej Štindl, Josef Sedloň a Zdeněk Hnyk.

²²⁶ Josef Sedloň se již od dětství znal s Jiřím Neumannem, který ho přivedl k Rádiu Ultra. Zdeněk Hnyk se už k Rádiu 1 dostal přes Petra Bidla, který mu nabídl spolupráci (hudební doprovod) v rámci svého publicistického pořadu. (Rozhovor s Josefem Sedloněm vedla Šárka Prágrová, Praha, 24. 1. 2017. Rozhovor se Zdeňkem Hnykem vedla Šárka Prágrová, Praha, 6. 12. 2016.)

*přinesli nám papír, že Správa radiokomunikací nám vydává zákaz vysílání. Hned na tomhle prvním střetnutí byla velmi zajímavá jedna věc – ten jejich papír byl tiskopis, který měl už jen vyplněné naše iniciály. Čili mají to namnožený... My jsme jim podepsali převzetí a vysílali jsme dál. Pak přišli ve čtvrt na dvanáct v noci. My v tu dobu měli vysílací anténu na Bílý labuti a od nás ze studia jsme to tam posílali parabolou. Přijímací i vysílací parabolu máme pronajatý od Oblastní správy radiokomunikací. Tedy od téhož podniku, který nám to teď zakázal.*²²⁸ V rozhovoru dále Vladimír VINTR řekl, že s nimi měli smlouvu o pronájmu na jeden rok, proto odmítli vypnutí vysílání. Zástupci Správy radiokomunikací měli příkaz ukončit vysílání a druhý den anténu vypnuli. Pracovníci Rádia Ultra ji proto přemístili na střechu domu, odkud vysílali. Někdo jim zakázal vydat klíče od střech, proto anténu instalovali přes střechu sousedního domu. Správa radiokomunikací reagovala tím, že jim neudělí výjimku pro vysílání, kterou původně měli dostat. Celá situace byla z hlediska komunikace komplikovaná, ale licence jim nakonec udělena byla. Spolu s nimi podalo žádost dalších zhruba patnáct žadatelů. Vladimír VINTR v rozhovoru připomněl, že v únoru má Československá republika vstoupit do Rady Evropy, což mimo jiné obnáší přijetí nezávislých sdělovacích prostředků.²²⁹ V tisku se objevila také informace, že na Slovensku již delší dobu pracuje nezávislý vysílač Radio Fun s povolením Ministerstva kultury (jinde uváděno povolení ONV), což vneslo další nejasnost do problematiky týkající se povolení k vysílání.²³⁰

Rádio Ultra vysílalo zpočátku z místnosti v přízemí budoucího klubu Bunkr, následně měli zřízené provizorní studio v rohové prosklené místnosti. Na základě popisu Josefa Sedloně prostor tvořily kanceláře a malá místnost, kde bylo zřízené provizorní vysílací studio (jednoduchý mixážní pult, mikrofon, gramofon atd.). *„Takovej trošku vybydlenej byt to byl a bylo to udělaný tak, aby to vypadalo trochu jako nějaká koordinovaná akce. Že tam měly prostor k vysílání jiný ty společnosti, který tady chtěly dělat ty rádia, takže to nevypadalo jako sólisticky a jó, dobrý, mělo to pěkněj ohlas.*²³¹ Přes vysílací zařízení bývalého Rádia Stalin vysílali například rádio Trans,

²²⁷ Rozhovor s Jiřím Neumannem vedla Šárka Prágrová. Ořech, 9. 2. 2017.

²²⁸ ŠÍMA, Oldřich. Rádio Stalin etc... *Kontra*, 19. 2. 1991, roč. 2. (výstřižkový archiv Rádia 1)

²²⁹ Tamtéž.

²³⁰ Ultra zatím jede! *Večerní Praha*, 18. 2. 1991. (výstřižkový archiv Rádia 1)

KRUPÍČKA, Miroslav. Causa Rádio Stalin. *Rozhlas*, 10. - 16. 12. 1990, č. 50. (výstřižkový archiv Linhartovy nadace)

²³¹ Rozhovor s Ondřejem Štindlem vedla Šárka Prágrová. Praha, 19. 1. 2017.

Independence nebo Colegium, bezplatně, vždy v předem dohodnutém čase.²³² Tato rádia ještě neměla svá vlastní technická zařízení, měli tak možnost vysílání si vyzkoušet. Mezitím se v podzemí zhruba půl roku budoval klub, kde bylo zřízeno také vysílací a nahrávací studio. „*Muselo se projít kolem hajzliků vzadu. Tam to byl hroznej bordel, takže když třeba tam v noci byl nějaký koncert, tak každéj, kdo šel do rádia, musel projít neskutečným bordelem.*“²³³

Licenci získalo rádio 25. března 1991 a společně s ní jim byla přidělena také nová frekvence 91,9 MHz.

Klub Bunkr, který se stal kulturním a sociálním fenoménem své doby, vznikl 17. listopadu 1991. Získal věhlas u nás i v zahraničí. Klub byl vybudován v bývalém protiletectkém krytu na Petřském náměstí v Praze. Jeho zakladatelem byl výše zmíněný Richard Nemčok.²³⁴ „*To bylo takový partnerství toho klubu a výhodný pro obě strany, protože to rádio tomu dělalo dobrý promo tomu klubu a naopak zase díky tomu, že tam hrálo hodně zajímavých kapel, tak nebyl problém tam ty kapely dovízt na nějaký rozhovor, takže to byla vzájemně výhodná spolupráce.*“²³⁵ Z hlediska obsahu bylo vysílání obdobné jako v případě Rádia Stalin. Podle vyprávění Jiřího Neumanna zde ale byla snaha dát tomu nějaký řád, dramaturgii, zlepšit celkovou kvalitu. Včetně kazet se už hrálo také z CD nosičů a gramofonových desek, které byly kvalitnější. CD si chodili půjčovat například do firmy Datart. „*To začali kamarádi dělat po revoluci a to bylo v Paláci kultury nebo v Kongresovym centru teďka, na Vyšehradě. A tam jsme vždycky chodili do půjčovny a voni půjčovali cédéčka za peníze, což pak, samozřejmě, jim zkrouhli, protože na to neměli práva vydělávat na půjčování cédéček.*“²³⁶ Jiří Neumann vypráví, že také vybírali kvalitnější hudbu, kdy vyřadili některé kapely nebo žánry, které dál zařazovat nechtěli. Vyřadili tak například určitou populární hudbu, o níž věděli, že jí chtějí zařazovat ostatní rádia, která se připravovala na vysílání. Nezávislá hudba měla vyplňovat většinu vysílacího času, večerní vysílání měly obsáhnout různé pořady, hudební i publicistické. Pro pracovníky Rádia Ultra a posléze Rádia 1, kteří byli mnohými považováni za amatéry, byla primární osobnost moderátora a jeho znalost hudby, na čemž se shoduje více narátorů. Výslovnost a další aspekty byly vždy až na

²³² MACEK, Jiří. Piráti na vlně 92,6. *Televizní program*. (výstřižkový archiv Rádia 1)

²³³ Rozhovor s Jiřím Neumannem vedla Šárka Prágrová. Ořech, 9. 2. 2017.

²³⁴ *Ceskatelevize.cz* [online]. Němčokův Bunkr – legenda 90. let. 21. 1. 2012, [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/1196361-nemcokuv-bunkr-legenda-90-let>.

²³⁵ Rozhovor se Stanislavem Zimou vedla Šárka Prágrová. Praha, 24. 11. 2016.

²³⁶ Rozhovor s Josefem Sedloněm vedla Šárka Prágrová. Praha, 24. 1. 2017.

druhém místě. Součástí vysílání měly být i informace pro obyvatele Prahy a její návštěvníky. Vysílání probíhalo 24 hodin denně, z toho dvě hodiny v anglickém jazyce.²³⁷ Občas se stalo, že někdo v noci nebo přes den nepřišel na směnu. V takovém případě se určité CD pustilo na tzv. repeat (opakování), na což vzpomíná Josef Sedloň. *„Já jsem se tam jednou vyspal, prostě, že jsem měl noční a už jsem byl unavený. Jsem pustil cédéčko Skinny Puppy, jako fakt hustej nářez elektronickéj, někdy asi okolo třetí ráno. Jsem se tam složil, jsem se probudil... To hrálo do kolečka, že jo, na repeat... No tak to byly takový legrační story.“*²³⁸ Zpočátku v rádiu pracovalo velké množství lidí, které se postupně zredukovalo. Co se týče rolí, zastávali obdobné role jako v případě Rádia Stalin. Lenka Wienerová se starala o produkci a sestavovala vysílací schémata, Ondřej Štindl o program atd. Klub Bunkr navštěvoval také prezident Václav Havel, o čemž vypráví Jiří Neumann. *„Mně se několikrát stalo, když jsem vysílal Hitparádu Rádia 1 z Bunkru, tak von tam přišel, sedl si tam ke mně normálně a třeba jsme si čtvrt hodiny povídali. Prostě von jako říkal: „Nenechte se rušit, já se chci jenom dívat, jak se tady vysílá.“ (...)* *Takže von to rádio měl rád a vim, že mi třeba lidi potom z hradní kanceláře říkali, že to rádio i poslouchal.“*²³⁹

Na výstavbu klubu Bunkr se bralo několik úvěrů, Rádio 1 bylo ručitelem.²⁴⁰ Později mezi ním a pracovníky Rádia 1 vznikly určité rozpory, které nakonec vedly k ukončení spolupráce. Slovy jednoho narátora si Richard Nemčok jako majitel klubu Bunkr začal nárokovat také Rádio 1, chtěl být jeho spolumajitelem, což se pracovníkům rádia nelíbilo. Po celou dobu vysílání Rádia 1 z klubu Bunkr nikdo z jeho pracovníků nepobíral plat,²⁴¹ všichni zpočátku pracovali zadarmo. *„Ze zahraničí je známá skutečnost, že tento typ stanic je nejméně první dva roky prodělečný.“*²⁴² Z výpovědí narátorů vyplývá, že plat pobírali od září do listopadu 1991, kdy byl otevřen klub, zdroj pro vysílání rádia. Většina z pracovníků rádia byli studenti, neměla rodiny, nebo pracovala ještě na jiných místech, takže jim neziskový charakter rádia nevadil. Na vysílání se navíc nepodíleli za účelem zisku. Pracovníci rádia měli téměř nulové náklady, co se týče mezd i prostor. Neplatili zde nájem výměnou za propagaci klubu ve vysílání. Richard Nemčok po nějaké době začal platbu nájmu vyžadovat, a proto se

²³⁷ Stalin je tu. 90 žadatelů o vysílací frekvence. *Večerní Praha*, 4. 2. 1991. (výstřižkový archiv Rádia 1)

²³⁸ Rozhovor s Josefem Sedloněm vedla Šárka Prágrová. *Praha*, 24. 1. 2017.

²³⁹ Rozhovor s Jiřím Neumannem vedla Šárka Prágrová. *Ořech*, 9. 2. 2017.

²⁴⁰ Bago [televizní pořad]. *ČT*, 18. 5. 1992.

²⁴¹ Celkově všichni v Rádiu 1 pracovali bez honoráře zhruba 6 let.

²⁴² MACEK, Jiří. Piráti na vlně 92,6. *Televizní program*. (výstřižkový archiv Rádia 1)

rozhodli přestěhovat se jinam. Klub Bunkr fungoval do roku 1997, kdy byl po řadě problémů provázejících jeho provoz, uzavřen. Letos je to dvacet let.²⁴³

Na základě rozhovoru s Josefem Sedloněm Rádio 1 poté působilo přibližně dva roky na Výtoni v Praze. Poté se přestěhovali do Londýnské ulice, kde působili přibližně deset let. Znovu docházeli na rétoriku, která mnoha lidem velice pomohla v tom, aby mluvili srozumitelně, pomalu apod. Následně se přestěhovali do Říčanské ulice, kde působí od roku 2007 dodnes. Během toho rádio několikrát změnilo majitele. Rádio 1 (společně s Rádiem Beat, Country Rádiem či Rádiem Impuls) dnes patří pod společnost Radio United Services.

Narátorům byla v rámci rozhovorů pokládána otázka, jak vysílání Rádía Stalin v té době brali a jak na období Rádía Stalin i začátek 90. let celkově vzpomínají dnes. V práci tohoto typu není místo na doslovný přepis všech odpovědí na tyto otázky, proto se pokusím alespoň o jejich souhrn.

„*Bylo to moje dítě, takže jsem rád, že žije,*“ shrnuje Pavel Hronek, který dále zdůrazňuje, že málokdy je člověk přítomen u dějinných událostí a pokud ano, spíše si to neuvědomuje. V okamžik, kdy spustili vysílání Rádía Stalin, se zařadili po bok Československého rozhlasu, který měl do té doby na poli rozhlasového vysílání tzv. monopol. Ve srovnání s Československým rozhlasem pouštěli úplně jinou hudbu, což Pavel Hronek označuje jako to nejcennější. „*Tady ten okamžik toho, že to je slyšet, že to je vidět, že to najednou začalo fungovat, aniž by to někdo dával někomu v letáku do schránky nebo cokoliv. Že to prostě zafungovalo samo.*“²⁴⁴ Vladimír VINTR zdůrazňuje především to, že byli první a že se tím pochopitelně vytahovali. Jiří Neumann, který se na základě působení v Rádiu Stalin a posléze také v Rádiu Ultra a Rádiu 1 rozhodl nedokončit studium na Pedagogické fakultě, na tu dobu vzpomíná jako na velice energickou a svobodnou a hudbě se ve svém profesním životě věnuje dodnes. „*Brali jsme to tak, že konečně ukážeme těm bolševikům, který nás několik měsíců tahali za nos, že si to nenecháme líbit a že prostě budem vysílat. (...) Vůbec jsme nepřemejšleli, jestli z toho bude nějaký průšvih nebo co se bude dít dál. (...) Začátky byly nejlepší. To bylo neskutečný nadšení. Ty lidi byli ochotný pro to udělat cokoliv.*“²⁴⁵ Celkově toto období, během něhož poznal i svou budoucí manželku, hodnotí tak, že zásadně ovlivnilo jeho

²⁴³ *Ceskatelevize.cz* [online]. Němčokův Bunkr – legenda 90. let. 21. 1. 2012, [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/1196361-nemcokuv-bunkr-legenda-90-let>.

²⁴⁴ Rozhovor s Pavlem Hronkem vedla Šárka Prágrová. Praha, 21. 12. 2016.

život a další směřování a zároveň míní, že kdyby toto udělali o pár let později, už by jim to pravděpodobně neprošlo. Pro Lenku Wienerovou byla 90. léta symbolem celkové svobody, která byla pro mnoho lidí zcela zásadní. Na tomto se shoduje se Stanislavem Zimou, pro něhož byla první polovina 90. let neopakovatelná. „*Vznikalo hrozně moc hospod, nezkolaudovaný, androš podniky a to rádio fungovalo pro tu partu nás, těch lidí, co jsme tam vysílali a naše kámoše jako takovej meeting point. (...) Byly to takový šťastný pařící časy, kdy všechno bylo možný, budoucnost byla skvělá, růžová, všechno bylo před náma.*“²⁴⁶ Ve svém vyprávění vzpomíná konkrétní kluby, které navštěvovali, ale také na nově vznikající rozhlasové stanice, které stavěly na něčem jiném než Rádio 1. Pracovníci Rádía 1 se zajímali o vývoj v oblasti hudby a snažili se ho šířit dál prostřednictvím rozhlasového vysílání. Vzpomíná také nově nastupující raveovou scénu a s ní spojený jiný přístup k hudbě a jinou kulturu. Celkově období shrnuje jako fantastické a šťastné z toho hlediska, že došlo k propojení několika faktorů, které vysílání rádía velice pomohly. Ondřej Štindl shledává jejich tehdejší představy v mnohém naivní, ale na druhou stranu pojímá vysílání rádía jako pro všechny důležitý bod v životě. „*Samozřejmě tehdy ten stát byl totálně vystrašený v tom smyslu, že jakékoliv mocenské zásah proti člověku je vlastně špatně. Takže si mohli říkat, že to třeba nechaj, a nebo naopak, že zasáhnou a to nám taky nějakým způsobem pomůže, protože ten zásah byl takovej, řekl bych, krotkej a neměl dlouhýho trvání.*“²⁴⁷ Petr Bidlo označuje vysílání Rádía Stalin jako hurá akci, jako něco v té době nového. Obdobně jako Jiří Neumann zastává názor, že si tehdy neuvědomovali, že by jim něco mohlo hrozit. „*Zase není třeba tomu dávat nějaký super velkej význam. Von to prostě byl tak trošku mejdan, u kterýho se vysílalo.*“²⁴⁸ V podstatě stejně shrnuje i začátek 90. let s tím, že to bylo úžasné.

²⁴⁵ Rozhovor s Jiřím Neumannem vedla Šárka Prágrová. Ořech, 9. 2. 2017.

²⁴⁶ Rozhovor se Stanislavem Zimou vedla Šárka Prágrová. Praha, 24. 11. 2016.

²⁴⁷ Rozhovor s Ondřejem Štindlem vedla Šárka Prágrová. Praha, 19. 1. 2017.

²⁴⁸ Rozhovor s Petrem Bidlem vedla Šárka Prágrová. Praha, 8. 2. 2017.

Závěr

První soukromá či lépe nezávislá rozhlasová stanice Rádio Stalin vznikla v důsledku společenských, politických, ekonomických a mediálních změn na počátku 90. let 20. století v Československu. Tato stanice vysílá dodnes pod názvem Rádio 1. Rádio, které se od svého vzniku zřetelně vymezuje vůči ostatním rozhlasovým stanicím svou jasnou filosofií a zaměřením na menšinové žánry, bylo hlavním předmětem této diplomové práce. Cílem předkládané diplomové práce bylo komplexně představit pirátské vysílání Rádía Stalin v kontextu dobových událostí, následných změn uvedených výše, v kontextu změn legislativního rámce v oblasti rozhlasového vysílání a okrajově i v kontextu pirátského rozhlasového vysílání. Tohoto cíle bylo v teoretické části dosaženo prostřednictvím vybrané převážně české literatury a byla tak nastíněna situace, příčiny a podmínky, v nichž Rádio Stalin vznikalo a které byly pro vznik tohoto rádia stěžejní. Ve výzkumné části bylo cíle dosaženo zejména prostřednictvím osobně vedených rozhovorů s jedenácti vybranými narátory (s výjimkou tří narátorů se jednalo o zakladatele Rádía Stalin) a také prostřednictvím dostupných archivních materiálů a článků z dobového tisku.

Předkládaná práce přinesla celkový obraz Rádía Stalin, kdy jsou díky narátorům a některým dalším zdrojům podrobně popsány podmínky vysílání Rádía Stalin, co mu předcházelo, jak probíhalo, jak bylo ukončeno a jak dále pokračovalo. Při použití metody orální historie je klíčová paměť vybraných narátorů, přičemž je třeba brát v potaz to, že se tato událost odehrála před sedmadvaceti lety. Každý si tedy pamatuje některé události rozdílným způsobem nebo klade důraz na odlišné aspekty. Hrají zde roli také osobní motivy narátorů, slovy jednoho narátora si člověk pamatuje jen to hezké, což se z velké části ukázalo jako pravdivé. Narátoři nepotvrdili, že by vysílání rádia provázely nějaké problémy. Z některých rozhovorů je ale patrné, že jisté problémy osobního rázu se objevily, ale spíše až později po ukončení vysílání Rádía Stalin.

V celé řadě věcí se narátoři shodovali. Všichni zakladatelé Rádía Stalin byli v té době mladí lidé plní energie, s chutí něco změnit nebo přijít s něčím novým, což se jim založením Rádía Stalin podařilo. Všichni narátoři na dané období vzpomínají velice rádi jako na velmi svobodné a zábavné, které je ve většině případů ovlivnilo na zbytek jejich životů. Dané období mělo vliv zejména na to, čemu se později začali profesně věnovat, pokud přímo nepokračovali jako spolupracovníci Rádía 1. Jak uvádějí ve svých vzpomínkách, tehdy si příliš neuvědomovali, že stojí u zrodu něčeho nového, že budou

s tímto vysíláním v Československu první. Všichni narátoři se rekrutovali z řad hudebních nadšenců, byť se o hudbu zajímali z různých pozic, většinou jako amatéři, ale někteří už i jako profesionálové. Původně nechtěli vysílat pirátsky či nelegálně, ale v důsledku dlouho trvající absence patřičné mediální legislativy, která by jim umožnila vysílat legálně, ztratili trpělivost a byli k tomuto způsobu vysílání v podstatě donuceni. Příběh Rádia Stalin je od samého začátku až do svého konce souhrou až neskutečně šťastných náhod, které umožnily vznik tohoto takřkajíc fenoménu či legendy na poli rozhlasového vysílání.

Výzkumná část je řazena chronologicky tak, jak se vysílání Rádia Stalin vyvíjelo od historie daného místa přes důležité období před začátkem vysílání až po jeho ukončení. Návštěva Rumunska a seznámení se s místní univerzitní rozhlasovou stanicí bylo počátkem vzniku idey začít podobné vysílání provozovat také u nás. Následné zapůjčení vysílačky ČSDI od francouzské rozhlasové stanice NRJ a rodinná vazba mezi členem této politické strany a studentem Pedagogické fakulty dalšímu vývoji vyloženě nahrálo. Z důvodu nevyužití byla vysílačka předána právě tomuto studentovi a jeho přátelům a spolužákům. Nejprve se snažili získat povolení pro vysílání, ale podařilo se jim zajistit „pouze“ volnou frekvenci pro vysílání. Toto období mnoho z narátorů popisuje rozpačitě a emotivně. V souvislosti s tímto se u některých narátorů objevují v práci vypuštěné vulgární výrazy či výrazy typu „bolševici“ apod. Těžko říci, nakolik byly jejich dojmy oprávněné, ale je zřejmé, že potřeba nezávislého rozhlasového vysílání zde byla. Z výpovědí narátorů je patrný nesouhlas s tehdejším stavem společnosti a potřeba ho nějakým způsobem změnit. Z jejich výpovědí je také patrná touha po svobodě, nebojácnost a silná vůle vysílání uskutečnit, kterou ovšem provázela i jistá naivita některých jejich představ. Pozdější průběh vysílání lze celkově označit jako provizorní či amatérský, avšak přínosný. Nabídku ze strany Linhartovy nadace lze považovat za šťastnou náhodu, která přišla právě včas, když byli vyhozeni z prostor na Zeleném pruhu, kde probíhalo tzv. vysílání do zdi. Svědomitě se připravovali na vysílání, které mělo nakonec podobu dokumentace festivalu Totalitní zóna. Festival Totalitní zóna jako takový byl na základě vzpomínek narátorů něčím novým a fascinujícím, ačkoli tehdejší tisk na jeho průběh reagoval rozpačitě, pozitivně i negativně. Vysílání Rádia Stalin, které mělo původně trvat do neděle 21. října, pokračovalo až do čtvrtka 25. října. Ze vzpomínek narátorů je zřejmé, že z jejich strany byla silná vůle ve vysílání pokračovat spojená s pocity uvolnění a dalo by se říci i přesvědčení o jeho smyslu. Následné zabavení vysílačky a odvedení jednoho z členů

kolektivu Rádía Stalin vzpomínají narátoři částečně již smíření, částečně emotivně a rozčileně. Tento akt je narátory popisován jako protiprávní a neakceptovatelný a dodnes zřejmě ne příliš vyjasněný. Díky následné podpoře ze stran veřejnosti, tisku, některých známých osobností, ale i díky odhodlanosti kolektivu Rádía Stalin, pokračovala snaha o znovuoobnovení vysílání a po několika měsících se dočkala naplnění. Pokračování Rádía Stalin v podobě Rádía Ultra a následně Rádía 1 bylo nutné do práce zahrnout pro uzavření příběhu tohoto rádia. Část věnující se průběhu vysílání rádia byla doplněna o vzpomínky dvou posluchačů, kteří tak přinášejí pohled na vysílání rádia a s tím spojené problémy zvenčí.

Na základě rozhovorů s jednotlivými narátory vyplývá, že Rádio Stalin má své místo v historii rozhlasového vysílání tím, že přineslo něco nového a dlouhodobě tak obohatilo český éter. Narátoři na tuto dobu vzpomínají rádi, s hrdostí a se stálým přesvědčením, že tehdy nedělali nic špatného, ale naopak se snažili prosadit něco, co zde bylo nejen z jejich pohledu postrádáno. Rádio Stalin bývá dodnes připomínáno převážně v souvislosti s výročí jeho založení a je tedy poměrně opomíjeno. Proto bylo cílem této práce jeho působení připomenout, komplexně zmapovat na základě vyprávění vybraných narátorů a zasadit do kontextu začátku 90. let se všemi jeho změnami.

Summary

There was created the first private or better independent radio station Radio Stalin due to the social, political, economic and medial changes in the early 1990s in Czechoslovakia. The radio broadcasts until today under the name Radio 1. This radio station defines itself against other radio stations. The station is the main subject of this diploma thesis. Goal of the thesis was to introduce piracy broadcasting of Radio Stalin in the context of events of that time, changes mentioned above, changes in legislative framework of radio broadcasting and also in the context of piracy radio broadcasting. Goal was achieved through theoretical and research part of the thesis. In its theoretical part, there has been described situation, key causes and conditions in which Radio Stalin originated. In its research part, there were used interviews with eleven narrators (except three interviews all were conducted with founders of Radio Stalin) and available archive materials and articles from the press.

Thesis represents overall picture of Radio Stalin. It is possible to imagine conditions of Radio Stalin broadcasting, the period before its broadcasting, the

broadcasting process, the end of its broadcasting and the continuation of it through interviews and other sources. Method of oral history was used where key is the memory of narrators. Each of narrators remember and emphasize different things because Radio Stalin was broadcasting before twenty-seven years. Personal motives are also very important here. One narrator said that man remember only the nice things. That is true because there were not any problems in the broadcasting of Radio Stalin.

Narrators were young and wanted to change something in which they succeeded. Narrators remembered on this period as very free and happy. The period of broadcasting of Radio Stalin influenced their lives, mainly their working lives (some of them still work in Radio 1). All of narrators were recruited among music enthusiasts. However, they were interested in music from different positions. Some of them were pure amateurs and some were already working in some part of music industry. They didn't know that they are at the beginning of something new in the radio broadcasting in Czechoslovakia. They wanted to broadcast legally but because of absence of appropriate legislative, it wasn't possible.

The story of Radio Stalin is the interplay of many happy coincidences. From memories of narrators is obvious their disagreement with state of society in the early 1990s and urge to change it. Radio Stalin should broadcasted until October 21st but it continued until October 25th. From memories of narrators there is obvious strong will to continue associated with feeling of disengagement and conviction of sense of this broadcasting. The radio was supported from the public and the press. Radio Stalin has its own place in the history of Czech radio broadcasting. It brought something new and enriched the Czech ether in long-term. From memories of narrators there is obvious that they wanted to assert something that they were missing in Czechoslovakia. Today Radio Stalin is often neglected and this is the reason to remind it through this theses.

Použité zdroje

Literatura

BEDNAŘÍK, Petr, Jirák, Jan, Köpplová, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. 448 s. ISBN 978-80-247-3028-8.

JOHNS, Adrian. *Boje o duševní vlastnictví od Gutenberga po Gatese*. Brno: Host, 2013. 633 s. ISBN 978-80-7294-711-9.

KOLEKTIV, autorů. *Dějiny českých médií v datech: rozhlas, televize, mediální právo*. Praha: Karolinum, 2003. 460 s. ISBN 80-246-0632-1.

KONČELÍK, Jakub, Večeřa, Pavel, Orság, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. 344 s. ISBN 978-80-7367-698-8.

KÖPPLOVÁ, Barbara, Jirák, Jan. Masová média a česká společnost 90. let 20. století: průběh a důsledky transformace českých médií. In: *Česko a Rakousko po konci studené války: různými cestami do nové Evropy*. Ústí nad Labem: Kristina Kaiserová, 2008. 207-229 s. ISBN 978-80-86971-95-7.

MORAVEC, Václav. Deset let duálního systému rozhlasového vysílání (1989-1999). *Svět rozhlasu: bulletin o rozhlasové práci*. 2000, 2(3), 159 s. ISSN 1213-3817.

MORAVEC, Václav. Svobodný rozhlas 1990-2003. In: JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. Praha: Český rozhlas, 2003. s. 397-484. ISBN 80-86762-00-9.

PERKNER, Stanislav, Kent, Barbara. Radio Stalin to Radio One: The first independent station in Czechoslovakia. In: GIRARD, Bruce. *A Passion for Radio: Radio Waves and Community*. Electronic Edition, 2001. 150-155 s. ISBN 90-5638-0834. Dostupné z: <http://comunica.org/passion/pdf/passion4radio.pdf>.

PÍCHOVÁ, Hana. *Případ Stalin: Historická a literární studie Stalinova pomníku v Praze*. Řevnice: Arbo vitae, 2014. 160 s. ISBN 978-80-7467-066-4.

RADOVANOVIČ, Dušan. *Znovu 89: týden po týdnu/den po dni*. Praha: Grada, 2014. 128 s. ISBN 978-80-247-5410-9.

VANĚK, Miroslav, Mücke, Pavel, Pelikánová, Hana. *Naslouchat hlasům paměti: Teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. 223 s. ISBN 978-80-7285-089-1.

VANĚK, Miroslav, Mücke, Pavel. *Třetí strana trojúhelníku: Teorie a praxe orální historie*. Praha: Karolinum, 2015. 322 s. ISBN 978-80-246-2931-5.

VANĚK, Miroslav. *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2004. 175 s. ISBN 80-7285-045-8.

ŽANTOVSKÝ, Petr. *Česká politika a média po roce 1989*. Praha: Institut Václava Klause, 2013. 175 s. ISBN 978-80-97806-02-9.

Periodika

MACHÁČEK, Jan. Nezávislý zábor. *Respekt*, 1990, roč. 1.

Pr. Haló, tady Stalin!. *Večerní Praha*, 1990, roč. 36, č. 214.

URBAN, Jiří. Několik vět. *Paměť a dějiny*, 2010, č. 1.

WEISS, Martin. 92,6 MHz. *Respekt*, 1991, roč. 2, č. 8.

Internetové zdroje

944fm.borec.cz [online]. Radio Courage 94.4 FM - Plzeň. 17. 11. 2009, [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: <http://944fm.borec.cz>.

Ceskatelevize.cz [online]. Němcokův Bunkr – legenda 90. let. 21. 1. 2012, [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/1196361-nemcokuv-bunkr-legenda-90-let>.

Ceskatelevize.cz [online]. Pád diktatury v Rumunsku - Ceaușescovu projevu nikdo nevěřil. 21. 12. 2009, [cit. 2017-02-24]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ct24/svet/1365837-pad-diktatury-v-rumunsku-ceausescovu-projevu-nikdo-neveril>.

Linhartovanadace.cz [online]. O nadaci [cit. 2017-02-22]. Dostupné z: <http://linhartovanadace.cz/o-nadaci>.

Moravec, Václav. *Rozhlas.cz* [online]. Vývoj koncepce rozhlasového vysílání v ČR 1990-2000. 3. 10. 2000, [cit. 2017-04-03]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/srt/svetrozhlasu/_zprava/svet-rozhlasu-04--941325.

Praha.eu [online]. Letná zůstane Letnou. 30. 10. 2008, [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: http://www.praha.eu/jnp/cz/co_delat_v_praze/o_praze/letna_zustane_letnou.html.

Radiotv.cz [online]. Radio Caroline – pirát v éteru na moři. 18. 11. 2004, [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: http://www.radiotv.cz/p_radio/r_obecne/radio-caroline-pirat-v-eteru-na-mori/.

Radiotv.cz [online]. V Ostravě vysílá nové rádio, je ale pirátské. 15. 6. 2003, [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: http://www.radiotv.cz/p_radio/r_licence/v-ostrave-vysial-nove-radio-je-ale-piratske/.

Rozhlas.cz [online]. Občanské fórum na politické scéně. [cit. 2017-04-04]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/17listopad/listopad/_zprava/645144.

Rozhlas.cz [online]. Provolání Občanského fóra. [cit. 2017-04-04]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/17listopad/dokumenty/_zprava/645153.

Super-radio.cz [online]. Historie pirátských počinů v českém éteru. 4. 5. 2010, [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: <http://www.super-radio.cz/c1736-historie-piratskych-pocinu-v-ceskem-eteru.xhtml>.

ŠMÍD, Milan. Deset let pražského Rádía 1. *Louč* [online]. Příloha Louče 39, [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <http://www.louc.cz/pril01/p39R1.html>.

Zákony

Zákon č. 17/1964 Sb. o Československém rozhlasu

Zákon č. 110/1964 Sb. o telekomunikacích

Zákon č. 86/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 81/1966 Sb. o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích

Zákon č. 200/1990 Sb. o přestupcích

Zákon č. 468/1991 Sb. o provozování rozhlasového a televizního vysílání

Zákon č. 484/1991 Sb. o Českém rozhlasu

Archivní zdroje

Archiv Rádía 1

Audio záznam Rádía Stalin (19 min. 22 s.)

Text petice

Výstřižkový archiv Rádía 1

Konec Rádía Stalin. *Mladý svět*, 1991, roč. 5.

KOVÁČ, Petr. Jsme chudí, ale hrdí. *Rudé právo*, 10. 4. 1991.

MACEK, Jiří. Piráti na vlně 92,6. *Televizní program*.

REILLY, Ignácius. Pirátská vysílačka VKV 92,6 Rádio Stalin. *Generace*, 30. 10. 1990, č. 8

Stalin je tu. 90 žadatelů o vysílací frekvence. *Večerní Praha*, 4. 2. 1991.

ŠÍMA, Oldřich. Rádio Stalin etc... *Kontra*, 19. 2. 1991, roč. 2.

Ultra zatím jede! *Večerní Praha*, 18. 2. 1991.

VONDRÁČEK, David. Mouření z podzemí. *Mladý svět*, 1990, č. 46.

Výstřižkový archiv Linhartovy nadace

Bublíny totality. *Práce*, 17. 10. 1990.

HEIDENREICOVÁ, Kateřina. „...A pak sebrali Marušku!“. *Práce*, 8. 11. 1990.

Ilegální vysílač. *Lidové noviny*, 26. 10. 1990.

KRUPÍČKA, Miroslav. Causa Rádio Stalin. *Rozhlas*, 1990, č. 50.

Poradce stavěl, prezident hovořil. *Mladá fronta*, 25. 10. 1990.

Předvolební happening. *Lidové noviny*, 14. 11. 1990, str. 3.

Sejdeme se u Stalina. *Večerní Praha*, 18. 10. 1990.

SIROTEK, Jiří. Lidé lidem v Totalitní zóně. *Fórum*, 14. 11. 1990.

SIROTEK, Jiří. Totalitní zóna pod Stalinem. *Občanský deník*, září 1990.

TOPOL, Jáchym. Tady Radio Stalin... *Respekt*, 31. 10. 1990, č. 15.

Totalitní zóna místo U2. *Mladá fronta*, 26. 9. 1990.

TUČKOVÁ, Dana. Dvojití zeptání. *Lidové noviny*, 8. 11. 1990.

V lůně Stalinově. *Lidové noviny*, 19. 10. 1990, str. 6.

Velkolepé fiasko. *Lidové noviny*, 22. 10. 1990, str. 5.

Ostatní zdroje

Bago [televizní pořad]. ČT, 18. 5. 1992.

Bez dozoru [televizní pořad]. ČT, IDEC: 290 350 73440.

Hovory v Lánech [rozhlasový pořad]. ČRo, 28. 10. 1990.

Vysílání Radiofóra [rozhlasový pořad]. ČRo, 14. 11. 1990.

Místo Stalina [film]. Režie Rozálie Kohoutová. Česká republika, 2013.

Totalitní zóna [film]. Režie Václav Kučera. Česká republika, 1991.

KOMÁREK, Václav. *Fenomén Rádía Stalin*. Praha, 2015. 63 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Jana Amose Komenského Praha, Obor Sociální a mediální komunikace. Vedoucí diplomové práce Mgr. Roman Bradáč.

Rozhovory

Rozhovor s Jiřím Neumannem vedla Šárka Prágrová. Ořech, 9. 2. 2017.

Rozhovor s Josefem Sedloňem vedla Šárka Prágrová. Praha, 24. 1. 2017.

Rozhovor s Lenkou Wienerovou vedla Šárka Prágrová. Praha, 20. 1. 2017.

Rozhovor s Martinem Solarem vedla Šárka Prágrová. Praha, 22. 2. 2017.

Rozhovor s Ondřejem Štindlem vedla Šárka Prágrová. Praha, 19. 1. 2017.

Rozhovor s Pavlem Hronkem vedla Šárka Prágrová. Praha, 21. 12. 2016.

Rozhovor s Petrem Bidlem vedla Šárka Prágrová. Praha, 8. 2. 2017.

Rozhovor s Petrem Pištěkem vedla Šárka Prágrová. Praha, 21. 3. 2017.

Rozhovor se Stanislavem Zimou vedla Šárka Prágrová. Praha, 24. 11. 2016.

Rozhovor s Vladimírem Vintrem a Zdeňkem Hnykem vedla Šárka Prágrová. Praha, 6. 12. 2016.

E-mailová korespondence s Janem Peškem. Listopad 2016.

E-mailová korespondence s Pavlem Veselým. Prosinec 2016.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Rozhovory (CD)

Příloha č. 2: Přepisy rozhovorů (CD)

Příloha č. 3: Prostory festivalu Totalitní zóna (fotografie)

Příloha č. 4: Studio Rádia Stalin (fotografie)

Příloha č. 5: Studio Rádia Stalin (fotografie)

Příloha č. 6: Studio Rádia Stalin (fotografie)

Příloha č. 7: Vysílačka a anténa (fotografie)

Přílohy

Příloha č. 1: Rozhovory (CD)

- Rozhovor s Jiřím Neumannem vedla Šárka Prágrová. Ořech, 9. 2. 2017.
- Rozhovor s Josefem Sedloňem vedla Šárka Prágrová. Praha, 24. 1. 2017.
- Rozhovor s Lenkou Wienerovou vedla Šárka Prágrová. Praha, 20. 1. 2017.
- Rozhovor s Martinem Solarem vedla Šárka Prágrová. Praha, 22. 2. 2017.
- Rozhovor s Ondřejem Štindlem vedla Šárka Prágrová. Praha, 19. 1. 2017.
- Rozhovor s Pavlem Hronkem vedla Šárka Prágrová. Praha, 21. 12. 2016.
- Rozhovor s Petrem Bidlem vedla Šárka Prágrová. Praha, 8. 2. 2017.
- Rozhovor s Petrem Pištěkem vedla Šárka Prágrová. Praha, 21. 3. 2017.
- Rozhovor se Stanislavem Zimou vedla Šárka Prágrová. Praha, 24. 11. 2016.
- Rozhovor s Vladimírem Vintrem a Zdeňkem Hnykem vedla Šárka Prágrová. Praha, 6. 12. 2016.

Příloha č. 2: Přepisy rozhovorů (CD)

- Přepis rozhovoru s Jiřím Neumannem vedla Šárka Prágrová. Ořech, 9. 2. 2017.
- Přepis rozhovoru s Josefem Sedloňem vedla Šárka Prágrová. Praha, 24. 1. 2017.
- Přepis rozhovoru s Lenkou Wienerovou vedla Šárka Prágrová. Praha, 20. 1. 2017.
- Přepis rozhovoru s Martinem Solarem vedla Šárka Prágrová. Praha, 22. 2. 2017.
- Přepis rozhovoru s Ondřejem Štindlem vedla Šárka Prágrová. Praha, 19. 1. 2017.
- Přepis rozhovoru s Pavlem Hronkem vedla Šárka Prágrová. Praha, 21. 12. 2016.
- Přepis rozhovoru s Petrem Bidlem vedla Šárka Prágrová. Praha, 8. 2. 2017.
- Přepis rozhovoru s Petrem Pištěkem vedla Šárka Prágrová. Praha, 21. 3. 2017.
- Přepis rozhovoru se Stanislavem Zimou vedla Šárka Prágrová. Praha, 24. 11. 2016.
- Přepis rozhovoru s Vladimírem Vintrem a Zdeňkem Hnykem vedla Šárka Prágrová. Praha, 6. 12. 2016.
- Přepis e-mailové korespondence s Janem Peškem. Listopad 2016.

Přepis e-mailové korespondence s Pavlem Veselým. Prosinec 2016.

Příloha č. 3: Prostory festivalu Totalitní zóna (fotografie)

Obrázek 1: Prostory pod bývalým Stalinovým pomníkem na Letné. (zdroj: archiv Rádia 1)

Příloha č. 4: Studio Rádia Stalin (fotografie)

Obrázek 2: Studio Rádia Stalin zvenku (zdroj: archiv Rádia 1)

Příloha č. 5: Studio Rádia Stalin (fotografie)

Obrázek 3: Vchod do studia Rádia Stalin (zdroj: archiv Rádia 1)

Příloha č. 6: Studio Rádia Stalin (fotografie)

Obrázek 4: Interiér studia Rádia Stalin (zdroj: archiv Rádia 1)

Příloha č. 7: Vysílačka a anténa (fotografie)

Obrázek 5: Vysílačka Maruška a anténa, které byly použity během vysílání Rádía Stalin (zdroj: archiv Rádía 1)